

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

(підпис)
“ ____ ” _____ 2023 р.

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Управління діяльністю банків на фінансовому ринку»
на тему: «МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ
СТІЙКОСТІ БАНКУ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ»**

Виконавець:

студентка 63 К гр. ФФБС
ВЕЛІГУРСЬКА Юлія Сергіївна
(прізвище, ім'я, по батькові)
/підпис/

Науковий керівник:

К.е.н., доцент
(науковий ступінь, вчене звання)
СЕРГЕСЬВА Олена Степанівна
(прізвище, ім'я, по батькові)
/підпис/

АНОТАЦІЯ

ВЕЛІГУРСЬКА Ю.С. «Механізм забезпечення фінансової стійкості банку в умовах невизначеності».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» за магістерською програмою професійного спрямування «Управління діяльністю банків на фінансовому ринку» – Одеський національний економічний університет. - Одеса, 2023 р.

У роботі розглядаються теоретичні засади забезпечення фінансової стійкості банку, а саме: уточнено теоретичні концепції та підходи до розуміння поняття; сформовано класифікацію видів фінансової стійкості банку та систематизовано фактори впливу на неї; охарактеризовано механізм забезпечення фінансової стійкості банку. Проаналізовано фінансову стійкість банківської системи України; механізм забезпечення фінансової стійкості АТ КБ «ПриватБанк» та поточний рівень його фінансової стійкості.

Запропоновано рекомендації для підвищення ефективності забезпечення фінансової стійкості банків, що включає науково-методичний підхід до визначення впливу невизначеності на показники фінансової стійкості на основі комплексу статистичних тестів та економетричного аналізу.

Ключові слова: банк, фінансова стійкість банку; механізм забезпечення фінансової стійкості банку; невизначеність.

ANNOTATION

VELIHURSKA Y. «The mechanism for ensuring the bank's financial stability under the uncertainty»

Qualifying academic paper for the Master degree in Specialty "072" Finance, Banking and Insurance "according to the Master degree curriculum professional field "Managing the activities of banks at the financial market". - Odessa National University of Economics – Odesa, 2023.

The master's qualification work consists of three sections. The study's object is the bank's financial stability, which includes financial indicators, management processes, and risks associated with the bank's activities. The work examines the theoretical principles of ensuring the financial stability of the bank, namely: the theoretical concepts and approaches to understanding the concept are clarified; a classification of types of financial stability of the bank was formed, and factors affecting it were systematized; the mechanism of ensuring the bank's financial stability is characterized. The financial stability of the banking system of Ukraine, the mechanism for ensuring the financial stability of JSC CB «PrivatBank» and the current level of its financial stability was analysed.

Recommendations are proposed for increasing the efficiency of ensuring banks' financial stability, including a scientific and methodological approach to determining the impact of uncertainty on indicators of financial stability based on a set of statistical tests and econometric analysis.

Keywords: bank, financial stability of the bank, the mechanism for ensuring the financial stability of the bank, uncertainty.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ	
СТІЙКОСТІ БАНКУ	7
1.1 Теоретичні підходи до визначення сутності поняття «фінансова стійкість банку»	7
1.2 Характеристика факторів, що впливають на фінансову стійкість банків та її забезпечення	13
1.3 Науково-методичні підходи до забезпечення фінансової стійкості банку ...	21
Висновки до розділу 1	32
РОЗДІЛ 2 ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ	
СТІЙКОСТІ АТ КБ «ПРИВАТБАНК».....	34
2.1 Аналіз фінансової стійкості банківської системи України.....	34
2.2 Механізм забезпечення фінансової стійкості АТ КБ «ПриватБанк».....	50
2.3 Оцінювання рівня фінансової стійкості АТ КБ «ПриватБанк».....	57
Висновки до розділу 2	72
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ	
СТІЙКОСТІ БАНКУ	74
3.1 Науково-методичний підхід до обґрунтування впливу невизначеності на фінансову стійкість банку	74
3.2 Апробація науково-методичного підходу до визначення впливу невизначеності на фінансову стійкість АТ КБ «ПриватБанк»	83
Висновки до розділу 3	95
ВИСНОВКИ	97
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	100
ДОДАТКИ.....	110

ВСТУП

Фінансова стійкість – це базова умова для функціонування банку, оскільки саме вона визначає, наскільки він може протистояти стресовим ситуаціям, таким як фінансові кризи, економічні зміни, негативні зовнішні впливи тощо. Банки, що забезпечують високий рівень фінансової стійкості, здатні залучати більше клієнтів та інвестицій, мають більше можливостей для стратегічних партнерств та розвитку нових продуктів та послуг. На противагу цьому, без достатнього рівня фінансової стійкості банк стає уразливим перед зовнішніми та внутрішніми загрозами, що можуть призвести до його неплатоспроможності та негативно вплинути на вкладників, кредиторів та роботу банківської системи в цілому.

Умови воєнного стану суттєво підвищили ризики та виклики для банківської системи України. Зменшення кредитоспроможності позичальників, зниження економічної активності підприємств, падіння доходів домогосподарств, руйнування інфраструктури – ці та інші фактори можуть негативно вплинути на фінансову стійкість банків України. У таких умовах банки повинні бути готовими до розв’язання кризових ситуацій, маючи належну ліквідність та резерви.

Отже, в умовах воєнного стану та кризових ситуацій удосконалення механізму забезпечення фінансової стійкості банків стає надзвичайно важливим завданням для підтримки стійкості банківської системи України.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження механізму забезпечення фінансової стійкості банку, щоб розробити рекомендації та стратегії для підвищення фінансової стійкості банків України в умовах повномасштабної війни.

Відповідно до поставленої мети, завданнями дослідження є:

- огляд та аналіз теоретичних концепцій та підходів до поняття «фінансова стійкість банку»;
- формування класифікацій видів фінансової стійкості банку;

- вивчення та систематизація факторів, що впливають на фінансову стійкість банків;
- уточнення сутності та складових механізму забезпечення фінансової стійкості банку;
- провести аналіз фінансової стійкості банківської системи України;
- вивчення механізму забезпечення фінансової стійкості АТ КБ «ПриватБанк»;
- оцінити поточний рівень фінансової стійкості банку;
- проаналізувати наукові підходи щодо обґрунтування впливу невизначеності на фінансову стійкість банку;
- розробити рекомендації щодо підвищення якості аналітичної складової забезпечення фінансової стійкості банку.

Об'єктом дослідження є фінансові показники, процеси управління та ризику, пов'язані з діяльністю банку.

Предметом дослідження є механізм забезпечення фінансової стійкості банку, включаючи процеси аналізу, планування, регулювання та контролю.

Методи дослідження. У роботі використано загальнонаукові методи пізнання, як аналіз та синтез, індукція та дедукція, абстрагування і конкретизація (уточнення сутності поняття «фінансова стійкість банку», класифікація фінансової стійкості банку; структуризація факторів впливу на неї; визначення складових механізму забезпечення фінансової стійкості банку); порівняльний, коефіцієнтний, графічний та табличний аналіз (оцінювання рівня фінансової стійкості банківської системи та АТ КБ «ПриватБанк»).

Інформаційну базу дослідження складають законодавчо-нормативна база, що визначає вимоги до рівня фінансової стійкості банків України та складових механізму її забезпечення; наукові праці вітчизняних та закордонних фахівців з питань забезпечення фінансової стійкості банку, її аналітичного та контрольного забезпечення; річна звітність АТ КБ «ПриватБанк», статистичні, звітні та аналітичні дані НБУ.

Для проведення розрахунків використано MS Office Excel (оцінювання фінансової стійкості банківської системи та АТ КБ «ПриватБанк»; апробація науково-методичного підходу до визначення впливу невизначеності на фінансову стійкість АТ КБ «ПриватБанк»).

Наукова новизна результатів полягає в розвитку теоретичних засад забезпечення фінансової стійкості банку та вдосконаленні практичного інструментарію оцінювання впливу зовнішніх факторів (невизначеності) на фінансову стійкість банків на основі комплексу статистичних та економетричних методів.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що обґрунтовані в роботі пропозиції щодо визначення впливу зовнішніх факторів (невизначеності) на фінансову стійкість банків можуть бути використані банками України в процесі прогнозування, стрес-тестування та розроблення стратегій та фінансових планів, що підвищить ефективність механізму забезпечення фінансової стійкості банку.

Апробація результатів дослідження. По темі кваліфікаційної роботи була прийнята участь у VI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні питання сучасної економічної науки» та опубліковані тези на тему «Напрями підвищення прибутковості банків України в умовах воєнного стану».

Структура і зміст роботи. Робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг роботи становить 120 сторінок, зокрема 98 сторінок основного тексту, 15 таблиць, 41 рисуноків, 5 додатків та список літератури з 97 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКУ

1.1 Теоретичні підходи до визначення сутності поняття «фінансова стійкість банку»

Банківська система має важливе значення для економіки країни, оскільки виконує низку важливих функцій, ефективна реалізація яких особливо важлива в поточних умовах функціонування.

Актуальність забезпечення фінансової стійкості банків України в умовах війни набуває великого значення з погляду забезпечення їх життєдіяльності, здатності виконувати фінансові зобов'язання та відновлення економічного стану країни в післякризовий період.

Трендовий аналіз дозволив виявити, що пошукові запити користувачів інтернет-мережі щодо фінансової стійкості банків є значними з суттєвим зростанням у період криз (рис. 1.1).

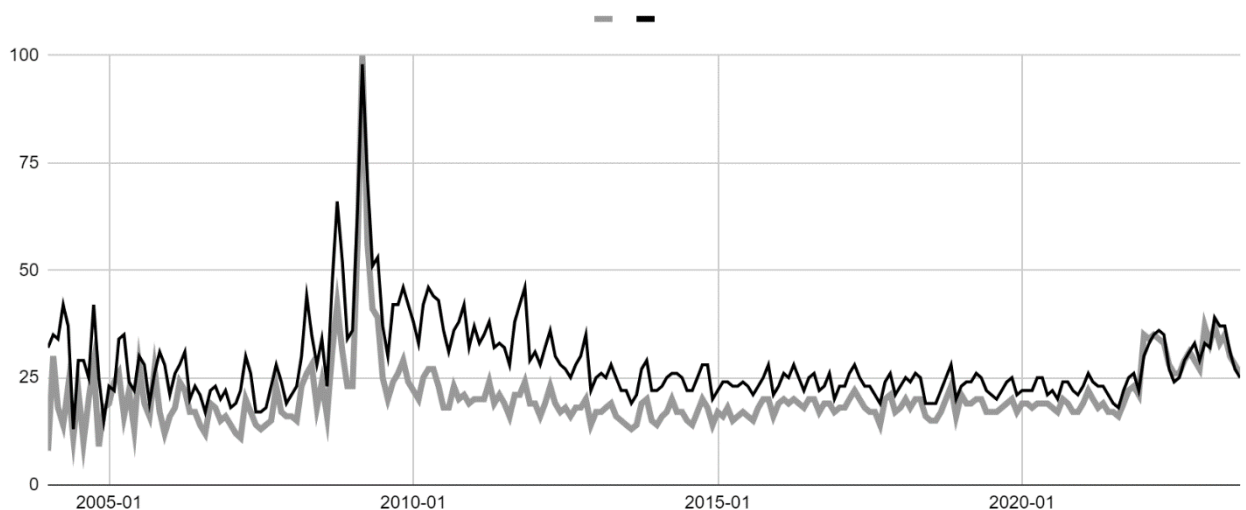

Рис. 1.1 Динаміка запитів у Google щодо проблем фінансової стійкості банків у світі та в Україні за період 2004 р.–2023 р.

Джерело: побудовано автором з використанням [95]

Аналізуючи дані, наведені на рисунку 1.1, ми можемо підтвердити той факт, що тематика досліджень фінансової стійкості банку знаходиться в центрі постійного інтересу, що, на нашу думку, є наслідком важливості для функціонування мікро- та макросистем.

Забезпечення фінансової стійкості банків потребує уточнення сутності цього поняття, оскільки на цій основі формується об'єктне поле застосування управлінських впливів.

Першим напрямом досліджень є визначення місця цього поняття в ієрархічній системі пов'язаних категорій

За результатами вивчення наукових праць цього спрямування ми визначили, що поняття «стійкість» та «фінансова стійкість» є базовими характеристиками діяльності будь-яких економічних агентів або систем та співвідносяться між собою як загальне та часткове. При цьому стійкість є загальною концепцією, що включає всі аспекти здатності економічного агента функціонувати та адаптуватися до мінливих умов зовнішнього середовища та внутрішніх трансформацій (випадкових або планових) без значних відхилень від оптимальних параметрів діяльності. Своєю чергою, фінансова стійкість виокремлюється як конкретний аспект стійкості, що визначається здатністю економічного агента функціонувати та адаптуватися до мінливих умов зовнішнього середовища та внутрішніх трансформацій (випадкових або планових), зберігаючи при цьому фінансову рівновагу та оптимальні фінансові показники. Окрім фінансової, на стійкість економічних агентів впливає така важлива складова, як організаційна (організаційно-структурна) стійкість.

У контексті теми дослідження ці поняття застосовуються щодо мікро- (окремого банку з його характеристиками) та макрорівня (банківської системи як сукупності характеристик першого та другого рівнів з набутими системними характеристиками), як це представлено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Місце фінансової стійкості банку в ієрархічній структурі понять

	Банківська система 	Банк
	динамічна якісна та кількісна характеристика	
Стійкість 	що передбачає забезпечення цілісності та здатності виконувати свої функції в економіці у процесі адаптації до зовнішнього середовища при стабільному зростанні фінансових показників, незалежно від впливу внутрішніх та зовнішніх факторів.	
Фінансова стійкість	фінансових аспектів насамперед стану фінансових ресурсів, котрим притаманна здатність збереження фінансової рівноваги незалежно від впливу внутрішніх та зовнішніх факторів.	
Організаційна стійкість	організаційних аспектів, котрим притаманна здатність збереження структури та функціональних особливостей незалежно від впливу внутрішніх та зовнішніх факторів.	

Джерело: складено автором за матеріалами [18, 20, 28, 38, 48, 49, 62, 75, 77, 83]

При цьому слід наголосити на взаємовпливі та взаємопов'язаності всіх цих елементів: стійкість банківської системи визначає умови для забезпечення стійкості окремих банків водночас стійкість окремих банків є необхідною, але недостатньою умовою для забезпечення системи в цілому.

Також слід наголосити на тому, що фінансова стійкість є фундаментальною складовою забезпечення стійкості, при цьому вона органічно пов'язана з організаційною стійкістю та не може бути забезпечена без неї.

Для досягнення мети роботи систематизуємо підходи до розуміння поняття «фінансова стійкість банку» на основі даних, наведених у таблиці 1.2.

Представлені в таблиці 1.2 підходи дозволили нам визначити їх наступні характеристики:

- фінансова стійкість банку розглядається за: якісним (інтегральним, або як спроможність, здатність, можливість); кількісним (відповідність нормативним вимогам та/або оптимальним значенням показників, що характеризують об'єкти забезпечення фінансової стійкості банку); комплексним, (інтеграція кількісного та якісного підходів);
- фінансова стійкість банку обов'язково має витримувати вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовищ;

Таблиця 1.2

Систематизація понять «фінансова стійкість банку»

Джерело	Визначення
Поняття «фінансова стійкість банку»	
Як інтегральна якісна характеристика спроможності банку	
А. Олійник, Г. Суцук [73]	«як системи трансформування ресурсів та ризиків повноцінно (з максимальною ефективністю та мінімальним ризиком) виконувати свої функції, витримуючи вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища»
А.Смиковська, В.Грушко [84]	
А. Максимова [65]	«ефективно виконувати свої функції та забезпечувати цілеспрямований розвиток шляхом трансформації ресурсів та мінімізації ризиків витримуючи вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища»
Ю.Ямкова, К. Павлюк [93]	«виконувати функції, витримуючи вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища»
Як спроможність	
В.Волкова, Б.Верницький [30]	«виконувати функції, враховуючи при цьому вплив зовнішніх та внутрішніх факторів»
В. Кочетков [59]	«трансформування ресурсів банку (персоналу, фінансових ресурсів, активів, обладнання та інформаційних технологій) з максимальною ефективністю і мінімальним ризиком виконувати свої функції у ринковому середовищі попри впливу ендогенних та екзогенних факторів»
Є.Склеповий [83]	
Як здатність	
О. Зверяков [43]	«функціонувати згідно з стратегією, цілями та задачами під дією різних зовнішніх і внутрішніх чинників, яка може бути оцінена різними показниками
Як можливість	
Р. Михайлюк [37]	«трансформувати ресурси та ефективно виконувати функції, які покладені на нього суспільством, витримуючи вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища»
Як інтегральна кількісна характеристика	
О.Карпова, І. Моргун [50]	«відповідність діяльності банку нормативним узагальнюючим показникам, які синтезують характеристики економічних складових стійкості: структура і обсяг власних коштів, ліквідність, рівень доходів і прибутку, достатність капіталу, мультиплікативна ефективність власного капіталу, норма прибутку на власний капітал, створення доданої вартості банком»
Л. Ключко [53]	«статична: дотримання параметрів діяльності банку (капітал, ліквідність, прибутковість, рівень проблемних активів тощо) в допустимих межах; динамічна: врівноважене і збалансоване зростання позитивних та зниження негативних параметрів діяльності банку в межах допустимого ризику відповідно до визначеної системи узгоджених стратегічних і поточних цілей його функціонування у процесі прогресивного розвитку»
Комплексний підхід	
В. Парій, К. Гонтар [75]	«1) якісна, динамічна інтегральна характеристика спроможності банку як економічної системи трансформації ресурсів та ризиків ефективно виконувати свої функції та забезпечувати цілеспрямований розвиток, витримуючи вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища; 2) стан, який характеризується збалансованістю фінансових потоків, достатністю коштів для підтримки своєї платоспроможності та ліквідності, а також рентабельною діяльністю»
Офіційний сайт НБУ [34]	«1) стан банку, який характеризується збалансованістю фінансових потоків, достатністю коштів для підтримки своєї платоспроможності та ліквідності, а також рентабельною діяльністю; 2) здатність банку відповідати за своїми зобов'язаннями і забезпечувати прибутковість на рівні, достатньому для нормального функціонування у конкурентному середовищі»

- у межах якісного підходу наголошується, що фінансово стійкий банк має виконувати відповідні функції в економіці, забезпечуючи трансформацію фінансових ресурсів з цільовим рівнем ефективності та рівнем ризиків, визначених стратегією банку та його бізнес-моделлю.

Базуючись на зазначеному, ми пропонуємо розглядати фінансову стійкість банку за комплексним підходом, як це представлено на рисунку 1.2.

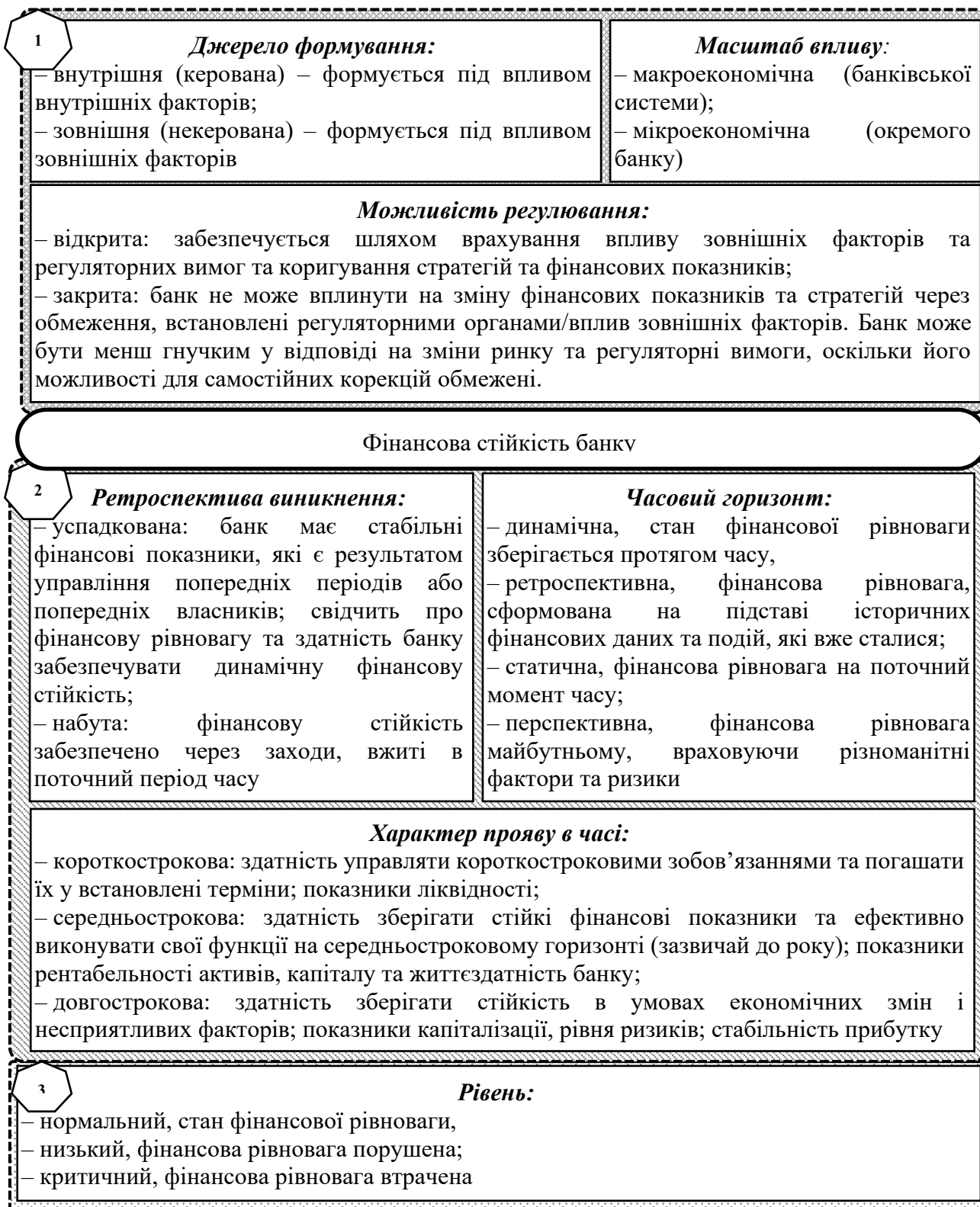

Рис. 1.2 Комплексний підхід до поняття «фінансова стійкість банку»

Джерело: складено автором за матеріалами [18, 28, 30, 34, 43, 48-50, 59, 65, 73-77, 83, 84, 93]

Для забезпечення фінансової стійкості необхідним є її структуризація за системою класифікаційних ознак, щоб адаптувати інструментарій відповідно до

специфіки її видів та форм. Узагальнивши розробки науковців з цієї тематики, ми пропонуємо наступну класифікацію, представлену на рисунку 1.3.

Примітки: 1 – управлінські характеристики; 2 – часові характеристики; 3 – кількісні характеристики.

Рис. 1.3 Структуризація фінансової стійкості банку

Джерело: складено автором за матеріалами [18, 34, 37, 43, 48-50, 59, 73-77, 83, 84, 93]

Отже, фінансову стійкість банку доцільно класифікувати за ознаками, згрупованих за управлінськими, часовими та кількісними характеристиками.

1.2 Характеристика факторів, що впливають на фінансову стійкість банків та її забезпечення

За результатами вивчення сутності поняття «фінансова стійкість банку» ми визначили, що в основі її характеристики розглядається здатність протистояти негативному впливу зовнішніх та внутрішніх факторів. Зважаючи на зазначене, для досягнення мети роботи необхідним є дослідження та систематизація факторів, що змінюють рівень фінансової стійкості банку.

Узагальнення наукового доробку цього спрямування дає можливість зробити висновок, що питання систематизації факторів впливу на фінансову стійкість активно вивчаються, але єдиної системи наразі не сформовано.

А. Рисін та В. Біда [77] визначили, що на фінансову стійкість банку впливають «екзогенні (економічні, глобалізаційні, фінансові, політичні, соціальні) та ендогенні (фінансово-економічні, організаційно-функціональні, юридичні, інформаційно-технологічні)». Вчені зазначили, що «.... Серед екзогенних важливе значення мають економічні та глобалізаційні чинники», «серед ендогенних чинників фінансової стійкості слід виокремити як фінансово-економічні, пов'язані із забезпеченням ефективного управління активами та пасивами банку, ліквідності та належного рівня капіталізації, так і організаційно-функціональні, серед яких рівень банківського менеджменту, якість банківської стратегії, рівень професійної кваліфікації персоналу та ін.» [77].

У цілому погоджуючись з підходом науковців щодо поділу факторів на ендогенні та екзогенні, вважаємо, що в екзогенному середовищі доцільно виділяти фактори цифровізації, що формують нові можливості та загрози фінансової стійкості, виокремити групу факторів, пов'язаних зі станом та

характеристиками ринку банківських послуг та його регулюванням та наглядом. При цьому зовнішні екзогенні фактори, на наш погляд, доцільно структурувати на фактори та опосередкованого впливу, що дозволить підвищити адаптивність механізму забезпечення фінансової стійкості банку до них.

О. Вінніченко та В. Громакова [28] також підтримують підхід А. Рисіна та В. Біди й поділяють фактори впливу на «зовнішні економічні (інноваційний клімат, стан платіжного балансу, податкова політика, стан економіки), соціально-політичні (соціальна стабільність, стійкість уряду, політична стабільність) та фінансові (кредитна політика НБУ, валютна політика НБУ, стан грошового ринку, процентна політика НБУ, величина валютних резервів НБУ)», та «...внутрішні (якість активів, рівень менеджменту, рівень рентабельності, ліквідність балансу, платоспроможність та адекватність капіталу)».

Аналогічний підхід до складу зовнішніх факторів запропоновано Є. Гарбар [33] з певними відмінностями в деталізації соціально-політичних факторів «(соціальна політика, ротації уряду, політична стабільність)» та фінансових факторів (кредитна політика НБУ, валютна політика НБУ, процентна політика НБУ). Внутрішні фактори за підходом науковця включають «якість активів, запас ліквідності банку та рівень капіталізації» [33].

На наш погляд, обмеженням для застосування цього підходу є перелік факторів, що віднесені науковцями до кожної з груп. Так, стан платіжного балансу є однією з ключових характеристик стану економіки країни; інноваційний клімат є інтегральною характеристикою сукупності факторів різноманітного походження, в тому числі стану економіки; податкова політика виділена окремо, хоча інші важливі складові економічної політики держави не враховано. Також поза увагою науковців лишається такий важливий фактор, як ефективність банківського нагляду, що формує зовнішні контури для формування механізму забезпечення фінансової стійкості банків, та від якого залежить фінансова стійкість банківської системи в цілому.

О. Яременко та А. Беренич [94] також поділяють фактори впливу на зовнішні та внутрішні. На відміну від попередніх авторів, вони структурують

зовнішні фактори за ієрархічними рівнями з виділенням «мега- (стан світової економіки та політична стабільність, міжнародна інвестиційна позиція країни, МСБО, МСФЗ, стан розвитку технологій у фінансовому секторі), макро- (політичні фактори: стабільність внутрішньополітичної ситуації; правова захищеність; соціальні фактори: демографічна ситуація в країні, рівень фінансової грамотності, культури, довіри населення; економічні фактори: валютна, бюджетна, монетарна складова) та мікрорівня (грошово-кредитна політика НБУ, розвиток банківської інфраструктури, кон'юнктура фінансового ринку)». У цілому підтримуючи такий поділ, ми вважаємо, що помилковим є виділення мікрорівня в складі зовнішніх факторів, оскільки це рівень економічної системи в рамках її окремого елемента – в нашому дослідженні – банку. Відповідно, вважаємо, що цей рівень формують фактори мезорівня.

О. Яременко та А. Беренич [94] склад внутрішніх факторів поділяють на три групи з подальшою деталізацією та виділяють: «організаційні (кадрова політика, якість корпоративного управління, якість систем внутрішнього контролю, маркетингова складова, якість системи ризик-менеджменту, інноваційна складова); технологічно-інформаційні (рівень застосування новітніх технологій, рівень інформаційних систем); фінансові (ресурсна складова: капіталізація, структура фондування; складова активів; рівень ризиків; стабільність фінансових результатів: прибутковість, рентабельність, ліквідність)». Вважаємо, що цей склад внутрішніх факторів більшою мірою характеризує стійкість банку в цілому, оскільки наводяться фактори, що визначають організаційну стійкість, і, відповідно, їх недоцільно розглядати при характеристиці фінансової стійкості.

К. Корженко [57] виділяє наступні зовнішні фактори «глобалізаційні, економічні, фінансові, політичні, соціально-психологічні, законодавчі, форс-мажорні», та зазначає, що вони «... є визначальними у діяльності банку – це те, з чим менеджмент має боротися чи вдало використовувати для максимізації прибутку та знаходження рівноваги між ризиками та дохідністю свого функціонування» [57]. Ми вважаємо, що ця структуризація є достатньо повною,

також перевагою цього підходу є виділення форс-мажорних факторів, вплив яких в окремих випадках може бути визначальним для фінансової стійкості банків (наприклад, пандемічна криза або воєнні дії росії проти України).

Внутрішні фактори К. Корженко [57] поділяє на «функціональні; організаційні; комерційні; фінансово-економічні. Кожна із зазначених груп відповідає окремій структурній складовій і визначається показниками, які притаманні характерні саме цій складовій». Вважаємо, що до складу внутрішніх факторів фінансової стійкості банку доцільно включати тільки фактори фінансової групи.

В. Майба [64] зосереджується на лише мікросередовища діяльності банку, зокрема таких, як ефективність управління активами та пасивами, ліквідність, дохідність банку та рівень менеджменту. Вважаємо, що ці фактори є важливим, але обов'язковим при цьому є врахування впливу зовнішнього середовища.

К. Кушнір [62] розширена структуризація зовнішніх факторів шляхом включення до їх складу «... державно-правового механізму, дієвості законодавчої бази та рівня» її розвитку, ступеня правової та нормативної забезпеченості банківської діяльності, а також рівня розвиненості банківської зовнішньої інфраструктури». Вважаємо, що фактори цієї групи дійсно мають бути враховані, зважаючи на високий рівень регулювання банківської діяльності та значний вплив на прибуток та капітал таких ризиків, як юридичний ризик та комплаєнс-ризик. У складу внутрішніх факторів науковець передбачив «... виокремлення організаційних, технологічних та економічних факторів впливу» [62]. Як ми зазначали, при вивченні факторів впливу на фінансову стійкість доцільно враховувати тільки внутрішні фактори фінансової групи.

Узагальнена нами систематизація факторів впливу на фінансову стійкість банку з поділом на внутрішні та зовнішні та додатковими класифікаційними ознаками, як доцільно враховувати при формуванні механізму її забезпечення, наведена на рисунку 1.4.

У сучасних умовах функціонування банку менеджерам необхідно бути готовим до постійних змін у зовнішньому середовищі та активно розробляти

стратегії для зниження їх негативного впливу на власну діяльність, забезпечуючи цільовий рівень фінансової стійкості.

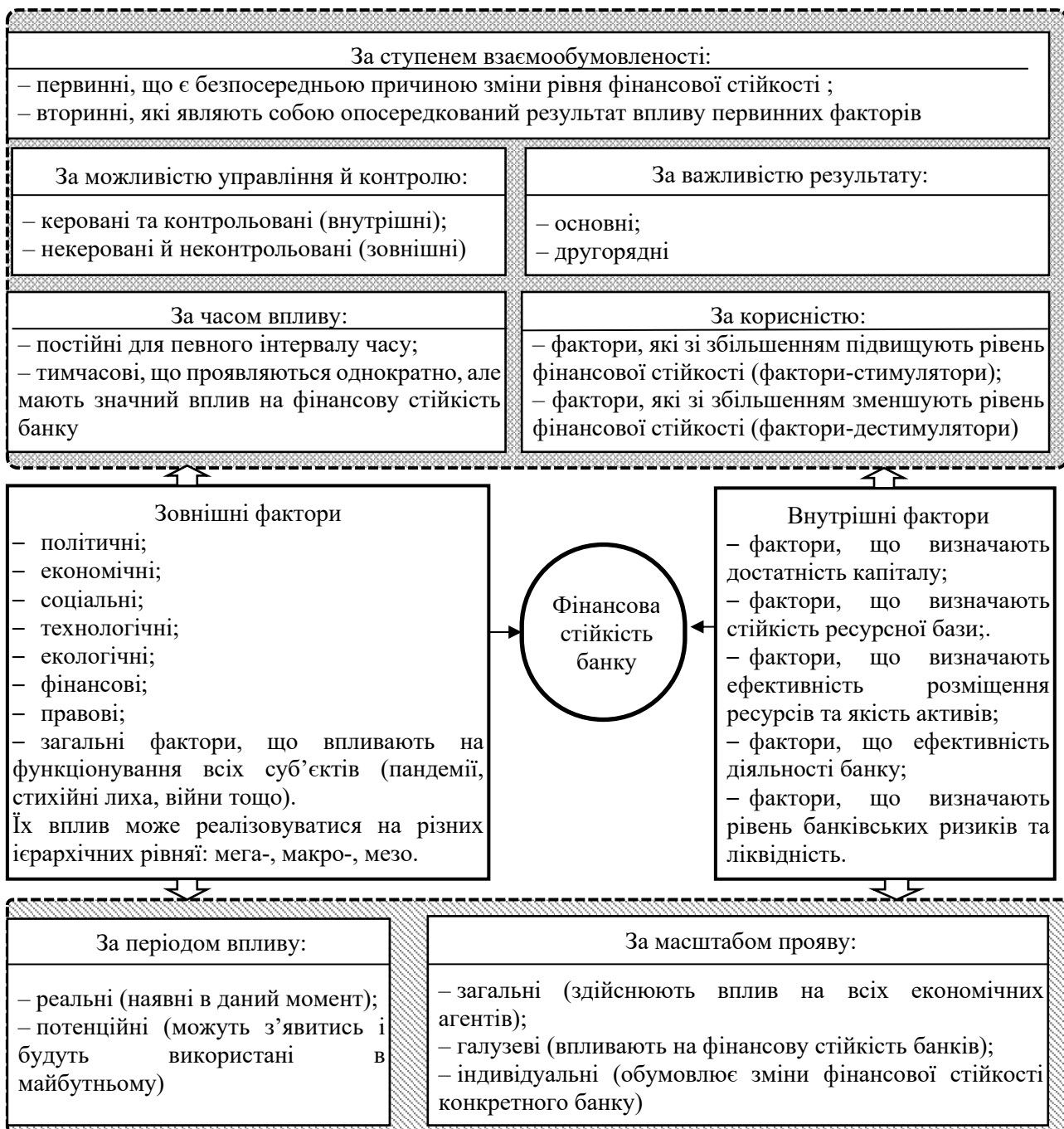

Рис. 1.4 Систематизація факторів впливу на фінансову стійкість банку

Джерело: складено автором за матеріалами [28, 33, 55, 57, 62, 64, 71, 77, 74, 94]

У межах запропонованого нами підходу зовнішні фактори впливу структуровані за двома підходами – ієрархічними рівнями (мега-, макро-, мезорівнів), які за змістом структуровані на політичні, економічні, соціальні, технологічні, екологічні, фінансові, правові та загальні.

Політична нестабільність (зміни в уряді, зміни політичної системи або геополітичні конфлікти) може призвести до зростання невизначеності як в межах країни базування, так і в інших країнах якщо банк є міжнародних та здійснює діяльність у тих регіонах, на які вплинули такі події. Наразі банки, які беруть участь у міжнародних транзакціях з росією, повинні керуватися санкціями, які введені рядом країн. Порушення цих обмежень може призвести до значних фінансових та юридичних наслідків.

Економічні фактори та макроризики (негативні тренди у динаміці ВВП, стані ринку праці, обмінних курсах, процентних ставках, інфляції, стані бюджету та платіжного балансу тощо) визначальною мірою впливають на всіх економічних агентів (клієнтів, контрагентів, позичальників, кредиторів тощо), параметри яких, у підсумку, визначатимуть рівень фінансової стійкості банку.

Соціальні фактори є невіддільною складовою змін у банківській діяльності та, як результат, змін рівня фінансової стійкості банків. Вплив соціальних факторів різноманітний та різноплановий. Насамперед банкам слід урахувувати зміни в параметрах клієнтів банку, що мають прямий вплив на бізнес-модель: поведінці, очікуваннях та потребах (поведінкові фактори), рівні їх довіри до банків, демографічних характеристиках (наприклад, вікова структура та вплив на потреби в банківському обслуговуванні). По-друге, банки мають постійно відстежувати та адаптуватися до змін у суспільних цінностях або громадських настроях, що можуть призвести до необхідності забезпечення ними соціальної відповідальності, розв'язуючи такі питання, як кібербезпека, фінансова інклюзія, екологічна стійкість та корпоративна соціальна відповідальність

Неврахування цих та інших соціальних аспектів може створити ризики для фінансової стійкості та довгострокової життєздатності банку.

Технологічні фактори пов'язані з розвитком цифрової інфраструктури, що, з одного боку, робить банк уразливим до кібератак та шахрайств, з іншого боку, використання сучасних цифрових аналітичних та управлінських інструментів підвищить якість інструментарію забезпечення фінансової стійкості банку. Крім зазначеного, цифровізація призводить до зростання конкуренції банків з

FinTech-компаніями, що може спричинити зниження конкурентоспроможності окремих видів банківських послуг та втрату прибутків.

У поточний момент актуальними факторами впливу на фінансову стійкість банків є екологічні та кліматичні фактори. Банки, що працюють у галузях промисловості, вразливих до зміни клімату (наприклад, викопне паливо), можуть зіткнутися з підвищеними ризиками, такими як неплатежі за кредитами та втрати активів. У світовому банківському просторі зростає тиск на банки, щоб вони оцінювали та розкривали свої ризики, пов'язані з кліматом, зокрема проводили їх стрес-тестування.

Правові фактори формують регуляторне середовище, в межах якого банки можуть здійснювати свою діяльність, не створюючи негативного впливу на фінансову стійкість банківської системи в цілому. Водночас зміни у регуляторних вимогах можуть впливати на бізнес-модель та профіль ризику банку. Так, запровадження вимог Базеля III в частині формування буферів ліквідності спричинило зниження прибутковості банків через зростання в активах високоліквідних активів.

Фінансові фактори визначаються функціонуванням національної фінансової системи у взаємозв'язку та взаємовпливі зі світовими фінансовими системами з урахуванням системних ризиків, ефектів «зараження», «мережевих ефектів» тощо. Визначальними для банків у цьому контексті є монетарна політика центрального банку (НБУ), стан та стабільність грошового ринку, інтенсивність конкуренції на ньому.

Загальні події впливають на всіх економічних агентів та можуть призвести до наростання кризових явищ та втрати банками фінансової стійкості.

Наприклад, пандемічна криза COVID-19 знизилася темпи економічного розвитку, призвела як до зростання кредитного ризику, так і зниження попиту на кредити, що негативно вплинуло на результати діяльності банківського сектору. Війни, військові конфлікти, стихійні лиха призводять до втрати банківської інфраструктури, матеріальних активів, застав, призводячи до зростання

операційного ризику, втрати прибутку та капіталу, що негативно вплине на фінансову стійкість банку.

Внутрішні фактори впливу ми вважаємо за доцільне поділяти за ключовими характеристиками внутрішніх факторів, що визначають її рівень, як це представлено в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Внутрішні фактори впливу на фінансову стійкість банку

Група		Характеристика
Фактори, що визначають	достатність капіталу	- фінансовий потенціал власників (наявність власних ресурсів, готовність та можливість швидко мобілізувати капітал для збільшення фінансової стійкості банку); - репутація власників (негативна репутація може призвести до погіршення умов фінансування та втрати клієнтів та вкладників); - рівень внутрішнього показника капіталоутворення (здатність банку нагромаджувати капітал з внутрішніх джерел).
	стійкість ресурсної бази	- здатність менеджменту формувати фондування з необхідними цільовими параметрами: - диверсифікація для зменшення експозиції до ризиків та стійкості ресурсної бази; - строковість з узгодженням зі строками розміщення в активи; - оптимальні параметри вартості
	ефективність розміщення ресурсів та якість активів	- здатність менеджменту ефективно розмішувати ресурси в активи з необхідними цільовими параметрами: - уникнення надмірної концентрації ризиків шляхом балансування між різними видами активів та їх ризиками, щоб зменшити експозицію до конкретних секторів, галузей або клієнтів; - строковість з узгодженням зі строками джерел фондування; - вартість з урахуванням вартості джерел фондування та ризиків; - балансування валютних позицій
	ефективність діяльності	- здатність менеджменту забезпечувати ефективне управління доходами та витратами для формування необхідного рівня прибутковості
	ліквідність	- здатність менеджменту забезпечувати узгодженість параметрів активів та пасивів за визначеними цільовими критеріями (концентрації, строки, вартість, види валют) та вхідних і вихідних грошових потоків
	рівень банківських ризиків	- здатність менеджменту забезпечувати ефективне управління банківськими ризиками, незалежно від стану зовнішнього середовища

Джерело: складено автором за матеріалами [28, 33, 55, 57, 62, 64, 71, 77, 74, 94]

Отже, при формуванні механізму забезпечення фінансової стійкості банк має адаптуватись до впливу зовнішніх факторів та посилювати внутрішні, щоб досягти запланованого цільового рівня.

1.3 Науково-методичні підходи до забезпечення фінансової стійкості банку

В умовах повномасштабної військової агресії, що створює непередбачувані та складні виклики для банківської системи України, важливою задачею для банків є оперативна та ефективна реакція на ризик-фактори та використання нових інструментів для збалансування негативного впливу цих ризиків на фінансову стійкість. Це допоможе мінімізувати можливі наслідки реалізації ризиків та забезпечити стабільну та надійну роботу банків в умовах війни. Зважаючи на це, дослідження забезпечення фінансової стійкості та вдосконалення відповідних механізмів набуває важливого значення.

Забезпечення фінансової стійкості, формування відповідних механізмів та розвиток інструментарію її аналізу, регулювання та контролю досліджувались такими вченими, як: В. Біляєва [22], В. Бриштїна, Л. Ключко [25], О. Дзюблюк, Р. Михайлюк [37], М. Зверяков [42, 43], Р. Квасницька, Н. Гайдайчук [51], В. Коваленко [42, 54], В. Кочетков [59], Л. Лачкова та інш. [63], Р. Михайлюк [69, 70], Ю. Нікольчук та О. Лопатовська [72], О. Сергєєва [42], О. Шевцова та Ю. Горбунова [92], О. Яременко та А. Беренич [94] та інші. Попри науковий фундамент, створений не лише вищезгаданими авторами, а й іншими науковцями, процес формування механізму, що гарантує фінансову стійкість банку, вимагає постійного удосконалення, особливо в умовах повномасштабної агресії, ініційованої росією. Однією з головних особливостей є адаптація базових підходів до нових реалій та швидкі зміни стратегій, щоб врахувати ризики, що супроводжують умови військової агресії.

Важливо акцентувати, що у цьому періоді фінансова стійкість банківської системи є ключовим завданням, і це потребує спрямованого підходу, який враховує наявний науковий доробок, але також оперативно реагує на актуальні виклики та ризики.

У межах цього дослідження механізм забезпечення фінансової стійкості банку вважаємо за доцільне розглядати за підходом О. Дзюблюка, Р. Михайлюк [37] як «... сукупність методів та інструментів управління, що суб'єкти управління застосовують і спрямовують на забезпечення фінансової стійкості».

Ми вважаємо, що роль механізму забезпечення фінансової стійкості у найбільш загальному вигляді полягає в тому, щоб банк міг здійснювати безперебійну ефективну діяльність, навіть в умовах негативних подій або стресових ситуацій, та забезпечувати відповідність вимогам ключових стейкхолдерів (вкладників, кредиторів, клієнтів, власників, регуляторів). У контексті цього з урахуванням функціонування банків України в умовах військової агресії він має забезпечити:

- збереження довіри клієнтів;
- запобігання паніці та кризі довіри;
- мінімізацію масштабу втрат на основі ефективного управління ризиками та компенсування негативних наслідків на основі забезпечення належного рівня капіталізації та резервів;
- подолання кризових ситуацій.

Важливим є дослідження компонентного складу механізму забезпечення фінансової стійкості банку. На наш погляд, доцільним є підхід О. Дзюблюка, Р. Михайлюк [37] до розгляду механізму забезпечення фінансової стійкості як «... цілісної системи взаємопов'язаних елементів, що відображають відповідні заходи банківського менеджменту з управління фінансовою стійкістю банків». Результати дослідження свідчать, що переважна більшість вчених, які досліджували зазначений напрям, базуються на цьому підході.

Узагальнивши напрацювання науковців (В. Біляєва [22]; О. Дзюблюк, Р. Михайлюк [37]; Л. Зверук та С. Боєва [41]; М. Зверяков, В. Коваленко та

О. Сергеева [42]; О. Фещенко, О. Сініцин [89]; О. Момот та С. Анісімова [71]; О. Яременко та А. Беренич [94] та інші) ми виявили, що вчені одностайні у виділенні у складі механізму об'єктної та суб'єктної складової як його фундаментальної основи. Відповідно, у межах цієї роботи в складі компонентів ми також виділимо їх.

Динамічний рівень фінансової стійкості та здатність банку нівелювати вплив зовнішніх загроз забезпечується ефективним впливом на об'єктну складову. Наукові підходи у галузі забезпечення фінансової стійкості банку базуються на твердженні, що її динаміка визначається переважно внутрішніми компонентами, такими як активи та пасиви, капітал, ліквідність, ризики та рівень ефективності діяльності. Ці компоненти взаємодіють та впливають один на одного, утворюючи складну систему, що в результаті й визначає загальний рівень фінансової стійкості банку. Відповідно, управлінський вплив на ці об'єкти є критичним для забезпечення фінансової стійкості банку.

Суб'єктна складова у контексті забезпечення фінансової стійкості належить до основних компонентів механізму, оскільки передбачає взаємодію організаційних та управлінських структур банку, які безпосередньо чи опосередковано беруть участь у процесі її забезпечення шляхом формування стратегій та прийняття відповідних управлінських рішень.

На основі [22, 25, 37, 42, 43 та інші] ми визначили, що попри різні формулювання, науковці фактично одностайні у визначенні складу суб'єктів забезпечення фінансової стійкості банку та поділяють їх на:

- зовнішні на макроекономічному рівні (наглядові та регуляторні органи, уповноважені вживати відповідні заходи щодо здійснення регулювання, контролю за всіма стадіями процесу управління фінансовою стійкістю банків). Центральне місце серед них належить НБУ;
- внутрішні на мікроекономічному рівні (керівництво банку, відділи ризик-менеджменту, комплаєнсу, аудиту), що мають право приймати управлінські рішення та несуть повну відповідальність перед стейкхолдерами за підтримання оптимального рівня фінансової стійкості банку. Вони спільно

визначають стратегії реагування на ризикові ситуації, формують резерви, розробляють плани капіталізації та забезпечують відповідність банку регуляторним вимогам та нормативам (рис. 1.5).

Рис. 1.5 Суб'єктна складова забезпечення фінансової стійкості банку

Джерело: розроблено автором за матеріалами [22, 25, 37, 42, 43]

У результаті вивчення розробок науковців ми визначили, що неузгодженими залишаються питання, пов'язані з визначенням складу елементів, що характеризують інструментарій впливу суб'єктів забезпечення фінансової стійкості на відповідні об'єкти (процес забезпечення фінансової стійкості банку).

В. Біляєва [22] запропонувала наступну структуру: «...інструменти управління (бюджетування, бенчмаркінг, фінансовий контролінг, збалансована система показників, фінансовий інжиніринг); функції управління (планування,

аналіз, оцінка, регулювання, контроль); методи управління фінансовою стійкістю (економічні, адміністративні)».

О. Дзюблюк, Р. Михайлюк [37] зазначили, що: «... процес управління фінансовою стійкістю банків охоплює: методи управління (планування, аналіз, оцінка, регулювання та контроль); інструменти управління».

М. Зверяков, В. Коваленко та О. Сергєєва [42] також базуються на цьому підході та визначили, що «...третій блок механізму представлений процесом управління фінансовою стійкістю банків, котрий має специфічні особливості, як на макроекономічному, так і на мікроекономічному рівні. Процес управління передбачає застосування певних методів, основними з яких є: планування, аналіз, регулювання (внутрішнє) та зовнішнє й контроль».

Також такий же підхід до структуризації третього блоку механізму запропонований і Ю. Нікольчук та О. Лопатовською. За їх підходом цей блок «... функції управління (планування, аналіз, самостійна оцінка, внутрішнє регулювання, контроль); методи управління (страхування, резервування, сек'юритизація, диверсифікація, лімітування)».

Н. Калємі [49] визначила, що «...процес управління фінансовою стійкістю банку передбачає застосування певних методів, основними з яких є наступні: планування, аналіз основних елементів, оцінка та регулювання, і контроль фінансової стійкості банків».

О. Фещенко та О. Сініцин традиційні функції забезпечення фінансової стійкості банку (планування, аналіз, регулювання та контроль) доповнюють такими функціями, як «... прогнозування показників фінансової стійкості (враховуючи вплив зовнішніх і внутрішніх факторів), управління ризиками, антикризове управління [89].

Базуючись на загальній теорії менеджменту та розробках науковців вважаємо за доцільне розглядати третій блок механізму забезпечення фінансової стійкості банку як функціональну складову, сформовану як сукупність функцій та інструментарію управління. При цьому функції управління в механізмі забезпечення фінансової стійкості пропонуємо розглядати як основні напрями

управлінського процесу, що охоплюють такі аспекти, як планування, аналіз, регулювання та контроль. Кожна з них має свої особливості та вимоги, але разом вони створюють цілісний механізм забезпечення, спрямований на досягнення стратегічних та оперативних цілей.

Своєю чергою, інструментарій управління фінансовою стійкістю банку – це засоби та прийоми (стандарти, процедури, аналітичні моделі, індикатори моніторингу, програмні рішення тощо), що використовуються для реалізації функцій управління, та визначають способи практичного застосування управлінських принципів та концепцій. Вони дають можливість конкретизувати та узгоджувати функції управління для досягнення практичних результатів.

Отже, функціональна складова забезпечення фінансової стійкості банку – це інтегрований комплекс інструментів, спрямований на забезпечення оптимального виконання ключових функцій управління фінансовою стійкістю (планування, регулювання, аналізу та контролю), забезпечуючи стійке та ефективне функціонування банку в умовах невизначеності та ризиків (рис. 1.6).

Основу механізму забезпечення фінансової стійкості банку формує функція планування, що передбачає розробку планів різних ієрархічних рівнів (стратегічного, тактичного та оперативного) та різної строковості, що мають ураховувати середовище їх реалізації та забезпечувати задоволення інтересів ключових стейкхолдерів.

Ми погоджуємось з концептом М. Зверькова, В. Коваленко та О. Сергєєвої [42], що планування у механізмі забезпечення фінансової стійкості банку «... передбачає необхідність постановки цілей, визначення тактики й стратегії досягнення основної мети (забезпечення фінансової стійкості). Фінансове планування в механізмі слід спрямовувати на перетворення стратегічної мети у конкретні (абсолютні та відносні) значення фінансових показників через використання відповідних інструментів».

Важливим є висновок, який зробили Л. Кузнєцова та Ю. Маслов, що «... від ефективності саме стратегічного планування банківської діяльності залежить його фінансова стійкість» [61].

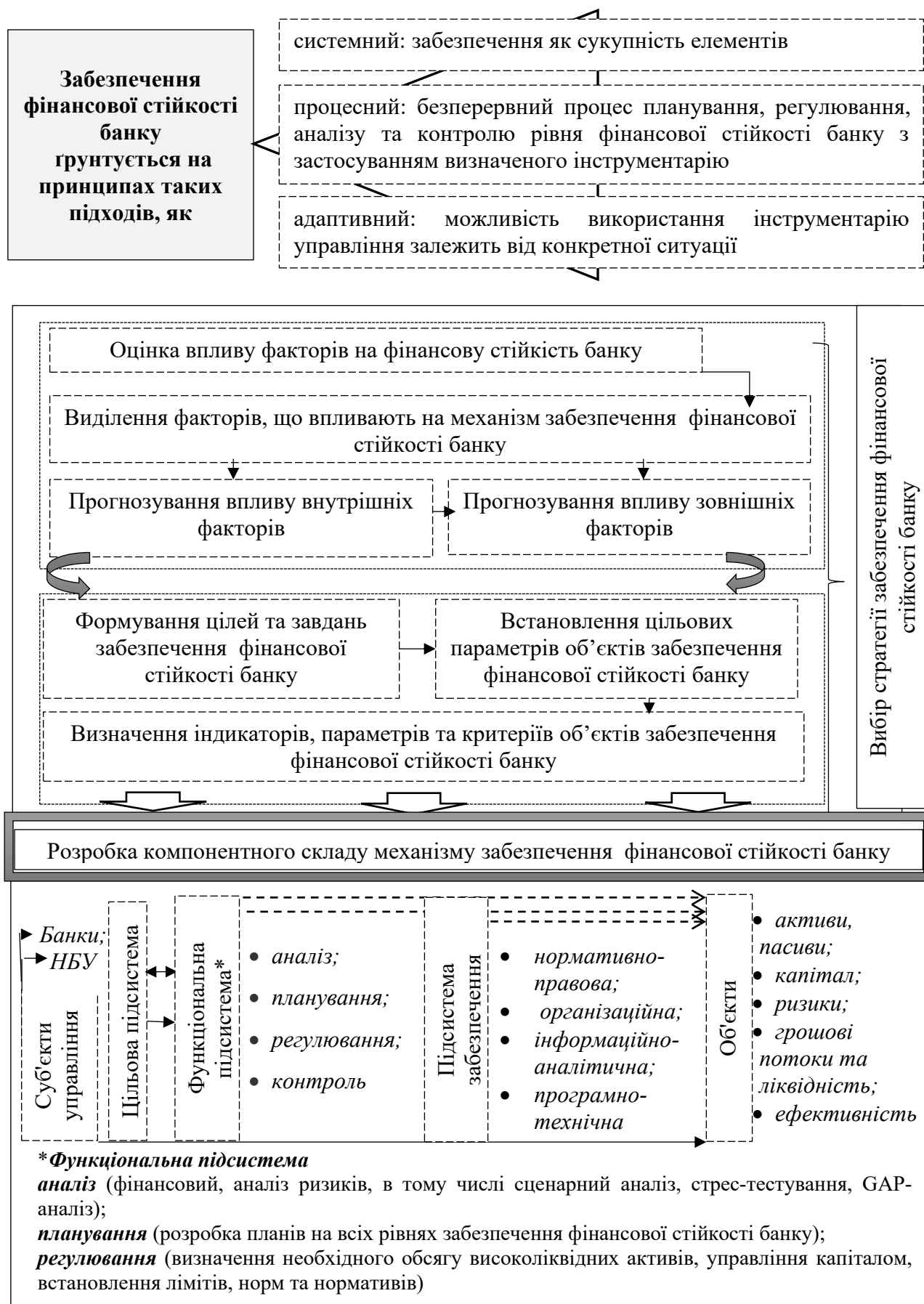

Рис. 1.6 Функціональна складова забезпечення фінансової стійкості банку

Джерело: узагальнено автором за матеріалами [22, 37, 41-43, 51, 54, 59, 69-72, 89]

Безперечним є твердження науковців, що планування потребує ґрунтовної аналітичної бази. У цьому контексті важливими є методи ризик-аналізу, сценарний аналіз, стрес-тестування та економетричні моделі, що допомагають прогнозувати можливі наслідки управлінських рішень на рівень фінансової стійкості банку.

Ключову роль у забезпеченні фінансової стійкості банку, особливо в умовах незвичайних або кризових ситуацій, відіграють плани відновлення діяльності [21, 24]. Вони є стратегічними інструментами, що дозволяють банку ефективно реагувати на негативні події та відновлювати свою діяльність після них. Зважаючи на це, НБУ передбачено обов'язкове розроблення планів відновлення діяльності банків України та банківських груп (постанова правління від 18.07.2019 № 95) [76].

Його метою є «...забезпечення оперативного вжиття заходів щодо відновлення фінансової стійкості в разі погіршення фінансового стану банку та/або настання стресової ситуації» [76].

Особливу роль у забезпеченні фінансової стійкості банку відіграє аналіз, що забезпечує необхідною аналітичною інформацією реалізацію всіх інших функцій – планування, регулювання та контролю.

Основні аспекти аналізу в забезпеченні фінансової стійкості банку [18, 30, 65]:

- визначення цільових, фактичних та прогнозних параметрів об'єктної складової забезпечення фінансової стійкості банку: ліквідності, ефективності діяльності; рівня ризиків та потреби у резервах та капіталі
- виявлення зростання кризового потенціалу;
- моніторинг виконання стратегії для виявлення відхилень від цільових таргетів та коригування стратегічних планів;
- надання об'єктивної інформації для прийняття управлінських рішень щодо розробки стратегій, політик та дій;
- визначення впливу змін в зовнішньому середовищі на фінансову стійкість банку та адаптація на цій основі стратегії, політик та дій.

Для визначення поточного, перспективного та динамічного рівня фінансової стійкості банку використовується різноманітний інструментарій аналізу, в узагальненому вигляді представлений в додатку А.

В аналізі фінансової стійкості банку активно використовується коефіцієнтний метод, представлений на рисунку 1.7 та додатку Б.

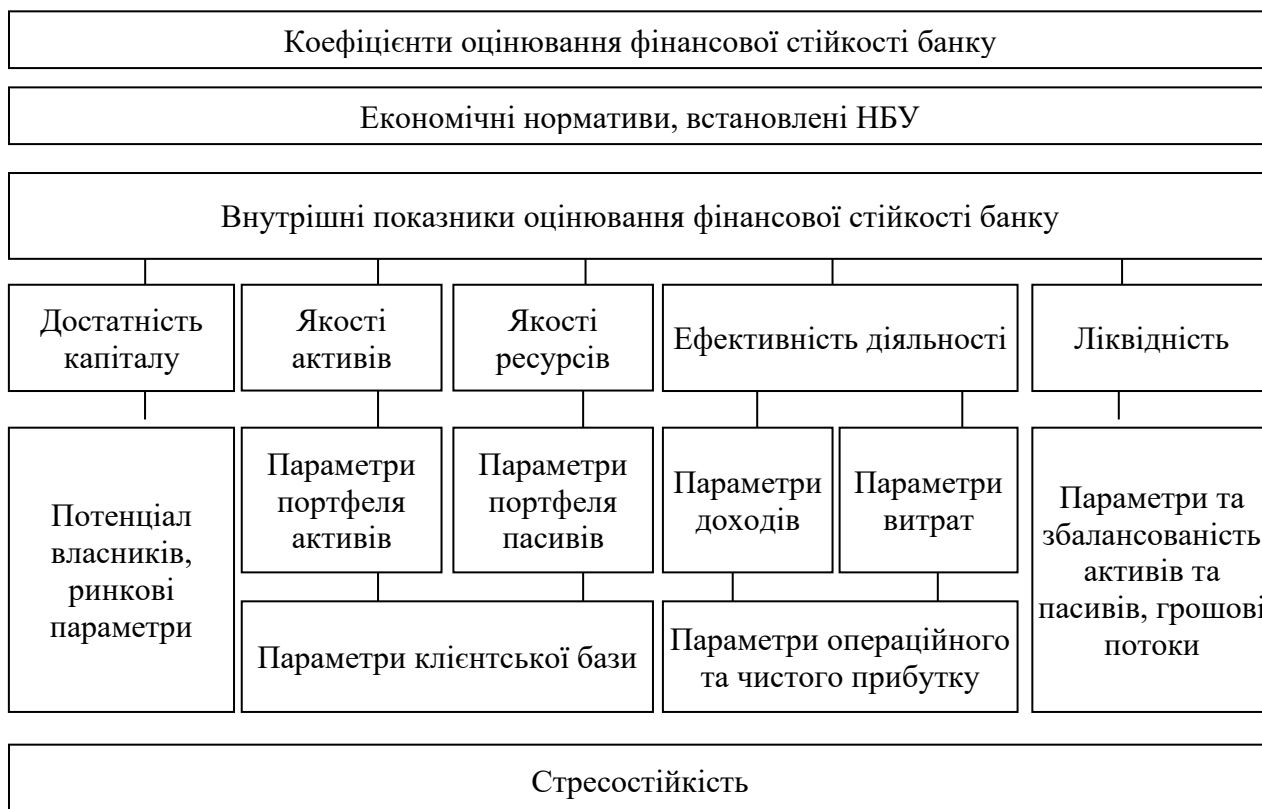

Рис. 1.7 Коефіцієнти оцінювання фінансової стійкості банку

Джерело: узагальнено автором за матеріалами [18, 85]

Функція регулювання є координуючою між функціями планування та контролю, передбачає наявність ефективної системи моніторингу, включає в себе прийняття управлінських рішень для досягнення балансу між ризиками та доходами в рамках встановлених цільових таргетів. У цьому контексті О. Дзюблюк, Р. Михайлюк [37] зазначили, що регулювання «... передбачає поточне, оперативне управління за допомогою відповідних методів управління власним капіталом, активами та зобов'язаннями, прибутком, ліквідністю й платоспроможністю, ризиками».

Функція регулювання в механізмі забезпечення фінансової стійкості тісно пов'язана з функцією контролю (рис. 1.8).

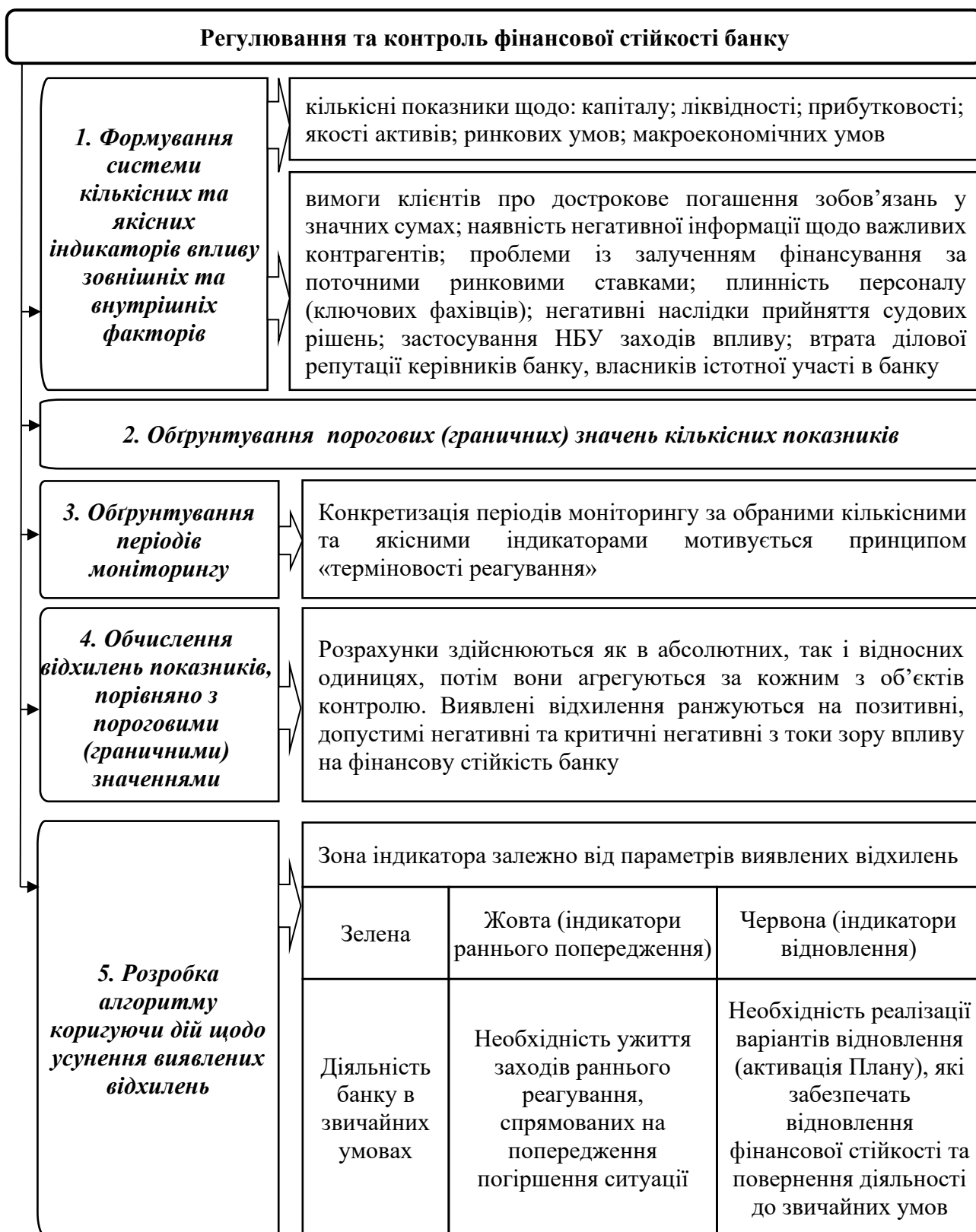

Рис. 1.8 Регулювання та контроль фінансової стійкості банку

Джерело: узагальнено автором за матеріалами [22, 37, 41-43, 51, 54, 59, 69-72, 89]

Це зумовлено тим, що саме контрольна складова забезпечує постійне спостереження за реалізацією планів, дотриманням цільових таргетів (норм,

лімітів, нормативів), значенням індикаторів, аналіз результатів та вчасне внесення коректив у розв'язання управлінських завдань. Слід наголосити на тому, що в цьому контексті важливу роль відіграють ефективні системи та методи моніторингу діяльності банку, ризиків та стану операційного середовища.

Важливим є висновок О. Дзюблюка, Р. Михайлюк [37] про те, що «для належного контролю за рівнем фінансової стійкості банків та ефективного управління останньою слід дотримуватися проходження всіх стадій контролю (попередній, поточний, наступний), із боку як органів нагляду, так, і банків».

Заходи раннього антикризового реагування банку включають комплекс управлінських впливів, спрямованих на виявлення, нейтралізацію та мінімізацію негативного впливу потенційних кризових ситуацій на фінансову стійкість та діяльність банку в цілому.

Ці заходи передбачають своєчасну ідентифікацію наростання проблем в діяльності банку, аналіз їх потенційних наслідків та прийняття ефективних рішень для запобігання розвитку кризи. Вони включають посилення контролю над об'єктами забезпечення фінансової стійкості банку; планування збільшення резервів та капіталу; перехід до більш консервативних політик управління ризиками; ініціювання антикризових комунікацій з ключовими стейкхолдерами.

Заходи з відновлення діяльності банку запроваджуються в разі, коли кількісні або якісні індикатори перейшли до червоної зони, та ідентифіковано зниження рівня фінансової стійкості банку до кризового. Ці заходи мають на меті усунення виявлених недоліків та повернення діяльності банку до нормальних умов. Відповідно до підходу НБУ «заходи щодо відновлення фінансової стійкості банку структуруються за такими напрямками: підтримка/відновлення рівня капіталу (поповнення з зовнішніх та/або внутрішніх джерел, зниження ризиковості активів; припинення виплат дивідендів); підтримка/відновлення рівня ліквідності (отримання фінансування від акціонерів, використання буферу ліквідності, рефінансування НБУ); скорочення витрат (насамперед непроцентних та непродуктивних); реорганізація банку; реструктуризація

активів/зобов'язань; продаж активів; припинення (часткове або повне) здійснення окремих видів діяльності або здійснюваних операцій» [76].

Отже, механізм забезпечення фінансової стійкості – це сукупність об'єктної та суб'єктної складових, взаємодія яких реалізується на основі функціональної складової, включаючи інструментарій планування, аналізу, регулювання та контролю, спрямованих на забезпечення досягнення цільових показників, визначених стратегією та політикою банку.

Висновки до розділу 1

Отже, за результатами проведеного теоретичного дослідження ми визначили, що фінансова стійкість банку за ієрархічним рівнем відіграє підпорядковану роль щодо фінансової стійкості банківської системи, за складом є компонентом стійкості банку.

Ми з'ясували, що фінансову стійкість банку доцільно розглядати комплексно – за кількісним та якісним підходами.

За якісним підходом фінансова стійкість банку розглядається як здатність ефективно виконувати функції в економіці, адаптуючись до мінливих умов зовнішнього середовища та внутрішніх трансформацій (випадкових або планових), забезпечуючи управління фінансовими ресурсами з цільовим рівнем ефективності та ризиків, визначених стратегією банку та його бізнес-моделлю.

За кількісним підходом фінансова стійкість банку розглядається як стан банку, що характеризується оптимальними параметрами об'єктів забезпечення фінансової стійкості, визначеними зовнішніми вимогами, стратегією банку та його бізнес-моделлю.

У роботі визначено, що фінансову стійкість банку доцільно класифікувати за сукупністю ознак, згрупованих за управлінськими (джерело впливу, можливість регулювання, масштаб впливу), часовими (ретроспектива

виникнення, часовий горизонт, характер прояву в часі) та кількісними (рівень фінансової стійкості) характеристиками.

Оскільки фінансова стійкість банку визначається впливом значної сукупності факторів, у роботі проведено їх дослідження та структурування.

Зовнішні фактори впливу структуровані за двома підходами – ієрархічними рівнями (мега-, макро-, мезорівнів), які за змістом структуровані на політичні, економічні, соціальні, технологічні, екологічні, фінансові, правові та загальні.

Внутрішні фактори запропоновано поділяти за ключовими об'єктами, що в підсумку визначають, рівень фінансової стійкості, а саме: достатність капіталу, стійкість ресурсної бази, ефективність розміщення ресурсів та якість активів, ефективність діяльності, ліквідність та рівень банківських ризиків.

Механізм забезпечення фінансової стійкості – це сукупність об'єктної та суб'єктної складових, взаємодія яких реалізується на основі функціональної складової, включаючи інструментарій планування, аналізу, регулювання та контролю, спрямованих на забезпечення досягнення цільових показників, визначених стратегією та політикою банку.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ АТ КБ «ПРИВАТБАНК»

2.1 Аналіз фінансової стійкості банківської системи України

Фінансова стійкість банківської системи відіграє ключову роль як для самої системи, так і для економіки країни в цілому. Вона визначає рамки та середовище, в якому банки розробляють управлінські впливи для забезпечення належного рівня внутрішньої фінансової стійкості, уникнення ризиків та підтримки стабільності в умовах постійних змін на фінансовому ринку та загроз, що особливо актуально для поточного стану їх функціонування.

Відповідно до економічних нормативів НБУ (табл. 2.1), на мікрорівні банки мають виконувати обов'язкові вимоги щодо капіталу, ліквідності, кредитних ризиків тощо, щоб забезпечити стійкість їх діяльності.

Таблиця 2.1

Динаміка економічних нормативів банківської системи України за період з
01.01.2018 по 01.07.2023 рр.

Назва нормативу	Станом на 01.01:						01.07. 2023
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	
Н1, млн грн	115817,6	126116,7	150313,8	182283,6	211742,3	211091,1	245540,9
Н2 ($\geq 10\%$)	16,10	16,18	19,66	21,98	18,01	19,68	23,77
Н3 ($\geq 7\%$)	...	...	13,50	15,67	11,99	13,12	14,51
Н4 ($\geq 20\%$)*	55,55	68,66	...	...	...	...	
Н5 ($\geq 40\%$)*	108,08	99,12	94,35	86,82	...		
Н6 ($\geq 60\%$)*	98,37	93,52	17,61	19,14	89,13		
Н7 ($\leq 25\%$)	20,29	19,83	105,00	87,39	18,60	17,80	15,27
Н8 (≤ 8 -кратного розміру РК)	208,31	176,23	105,00	87,39	72,35	86,33	66,61
Н9 ($\leq 25\%$)	17,89	10,41	7,02	4,10	3,71	2,81	2,18
Н11 ($\leq 15\%$)	0,0001	0,0009	0,0002	0,0002	0,0005	0,0000	0,0000
Н12 ($\leq 60\%$)	0,22	0,15	0,13	0,10	0,17	0,02	0,02

Примітка *: розрахунок припинено відповідно до постанову НБУ

Джерело: складено автором за матеріалами [47]

Як свідчать дані, наведені в таблиці 2.1, нормативи капіталу Н1, Н2 та Н3 виконуються та постійно підвищувались (окрім значень станом на 01.01.2021), що в цілому є позитивним в контексті забезпечення фінансової стійкості банківської системи України. Попри негативний вплив воєнних дій, нормативи достатності капіталу в умовах воєнного стану зростали, що є результатом виділення додаткових ресурсів на покриття можливих ризиків, пов'язаних зі змінами на ринку та збереженням фінансової стійкості.

Зазначене дозволяє зробити висновок, що банки України наразі мають відповідні капітальні резерви для забезпечення виконання нормативів та покриття можливих збитків від реалізації ризиків насамперед кредитного. Однак, умови невизначеності, що включають геополітичні фактори та економічну нестабільність, можуть впливати на рівень достатності капіталу банків країни в майбутньому.

Протягом періоду аналізу нормативи кредитного ризику коливались у межах передбачених вимогами рівнів. Це свідчить про активний моніторинг та управління кредитним ризиком як з боку банків, так і НБУ. При цьому значення нормативів Н8 та Н9 знаходяться значно нижче граничного рівня. У 2022 році було зафіксоване зростання значення нормативу Н7 як результат наростання кредитного ризику в умовах повномасштабної військової агресії росії. Водночас позитивним є те, що станом на останню звітну дату значення цього нормативу знизилось.

Однак, оскільки поточні негативні умови діяльності позичальників зумовлюють необхідність постійного моніторингу кредитного портфеля та активного управління кредитним ризиком, оскільки це є важливим компонентом забезпечення фінансової стійкості банківської системи та захисту інтересів боржників, вкладників та всього фінансового ринку.

Нормативи Н11 та Н12 знаходяться на мінімальному рівні протягом періоду аналізу, відповідно, інвестиційні ризики не чинять загрози втрати фінансової стійкості банківської системи.

Отже, в поточний момент мікропруденційні індикатори фінансової стійкості банків дотримуються.

Основу фінансової стійкості формує капітал банків, що має бути достатнім для покриття ризиків та забезпечення розвитку банку. Динаміка показників, що характеризують достатність капіталу банків України наведена на рисунку 2.1.

Рис. 2.1 Динаміка індикаторів достатності капіталу (методика МВФ) за період з 01.01.2018 по 01.07.2023 рр.

Джерело: складено автором за матеріалами [86]

Як свідчать дані, наведені на рисунку 2.1, впродовж періоду аналізу до початку 2021 року спостерігалось стійке зростання рівня достатності капіталу. Це свідчило про позитивну тенденцію зміцнення фінансової стійкості банків України завдяки накопиченню достатнього обсягу капіталу, зокрема через посилення регуляторних вимог. Накопичені капітальні резерви зіграли ключову роль у компенсуванні негативного впливу шокових подій, пов'язаних з повномасштабними військовими діями. Банки України були достатньо стійкими та мали резерви, необхідні для подолання негативних зовнішніх впливів.

Починаючи з 3-го кварталу 2022 року почалось поступове нарощення капіталу та показників достатності капіталу, що позитивно впливає на рівень фінансової стійкості банку.

За визначенням НБУ на зростання показників достатності капіталу вплинули «...регуляторні послаблення НБУ: скасування підвищених ваг ризику за незабезпеченими споживчими кредитами, відтермінування вимог до покриття капіталом операційного та ринкового ризиків» [23].

Основними внутрішньобанківськими факторами стали «...високий рівень прибутковості банківської системи та реструктуризація активів з переорієнтацією на безризикові високоліквідні активи» [23].

Попри діяльність банків України в умовах невизначеного середовища зі значною кількістю загроз, на сьогодні вони отримання достатнього рівня прибутку, що дозволяє спрямувати його на поповнення капіталу в умовах заборони на виплату дивідендів (крім державних банків) (рис. 2.2).

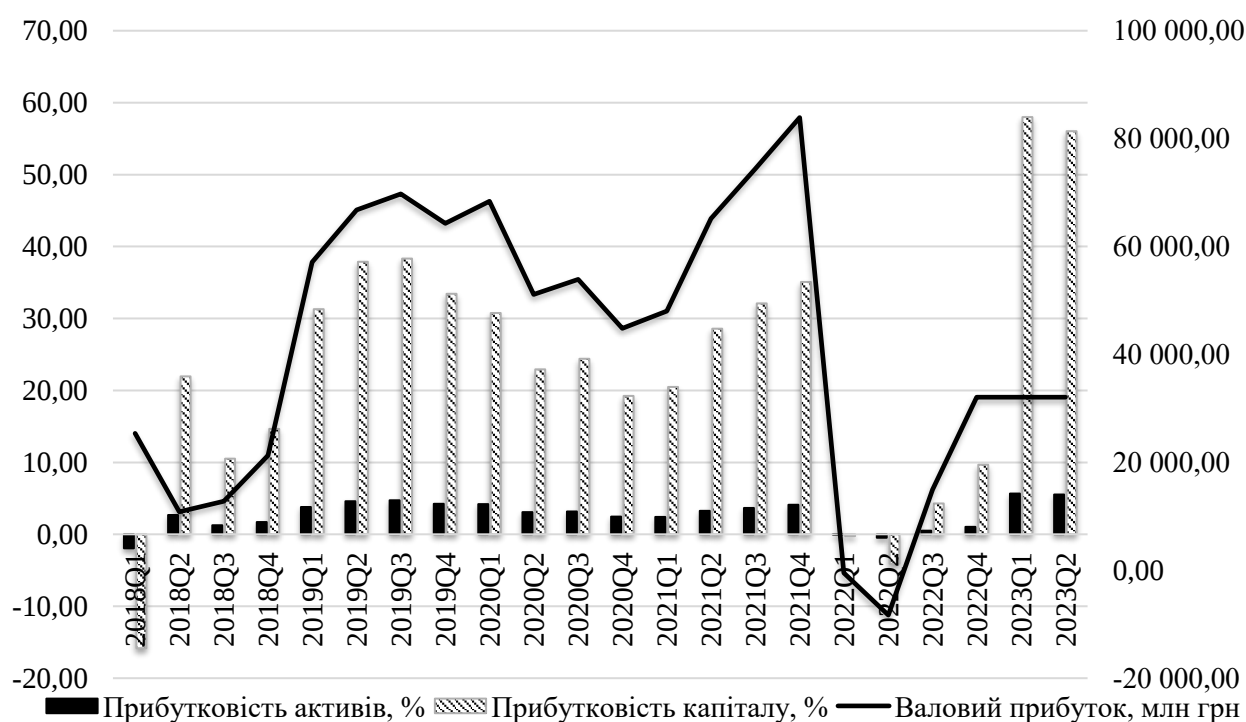

Рис. 2.2 Динаміка показників прибутковості банків України за період з 01.01.2018 по 01.07.2023 рр.

Джерело: складено автором за матеріалами [86]

Динаміка основних складових, що формують фінансові результати банків України в поточний період, наведена на рисунку 2.3.

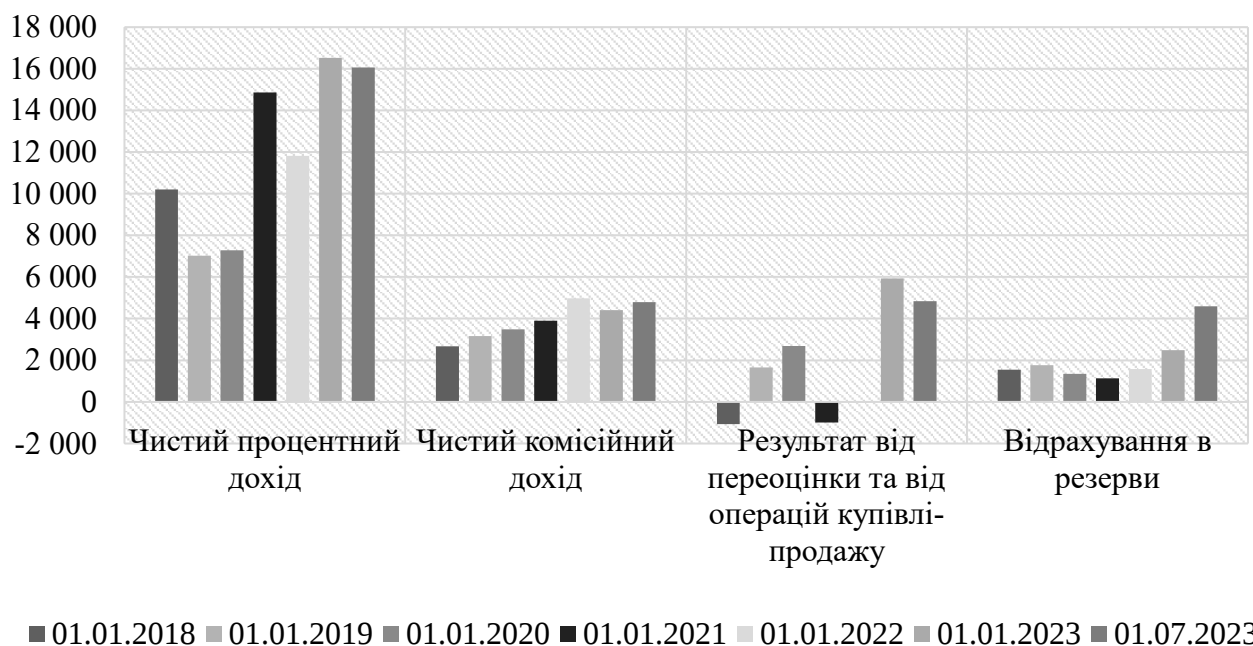

Рис. 2.3 Динаміка складових прибутку банків України за період з 01.01.2018 по 01.07.2023 рр., млн грн.

Джерело: складено автором за матеріалами [87]

Як свідчать представлені на рисунку 2.3 дані, основним джерелом прибутку банків є процентна діяльність і, відповідно, процентний прибуток. В поточних умовах функціонування банків, що передбачають переорієнтацію на менш ризикові активи, процентні доходи значною мірою формують вкладення в державні цінні папери та депозитні сертифікати НБУ (сукупно 53 % всіх процентних доходів у червні 2023 року) [23]. Також стійкими є процентні доходи від корпоративного кредитування (25 % всіх процентних доходів у червні 2023 року, з них майже 20 % через державну програму «Доступні кредити 5-7-9%») [23]. Процентні доходи від роздрібного кредитування скорочуються і на останню звітну дату становлять близько 17 % від процентних доходів насамперед через скорочення обсягів роздрібного кредитування.

Чисті комісійні доходи до 01.01.2023 постійно зростали, що є позитивним для фінансової стійкості, оскільки вони мають безризиковий та безресурсний

характер. На початок 2023 року відбулось їх скорочення через стриману економічну активність та зменшення операцій окремих категорій населення з їх платіжними картками.

У 2023 році значно зріс торговельний прибуток банку від операцій з іноземними валютами та результати переоцінки цінних паперів. Ми вважаємо, що це може негативно вплинути на прибутки, а, отже, й на фінансову стійкість банків, оскільки цей вид фінансового результату залежить від некерованих для банків ринкових умов.

В умовах, коли зовнішнє середовище призводить до зростання рівня кредитного ризику, банки несуть значні витрати для формування резервів для покриття втрат за ним (рис. 2.4).

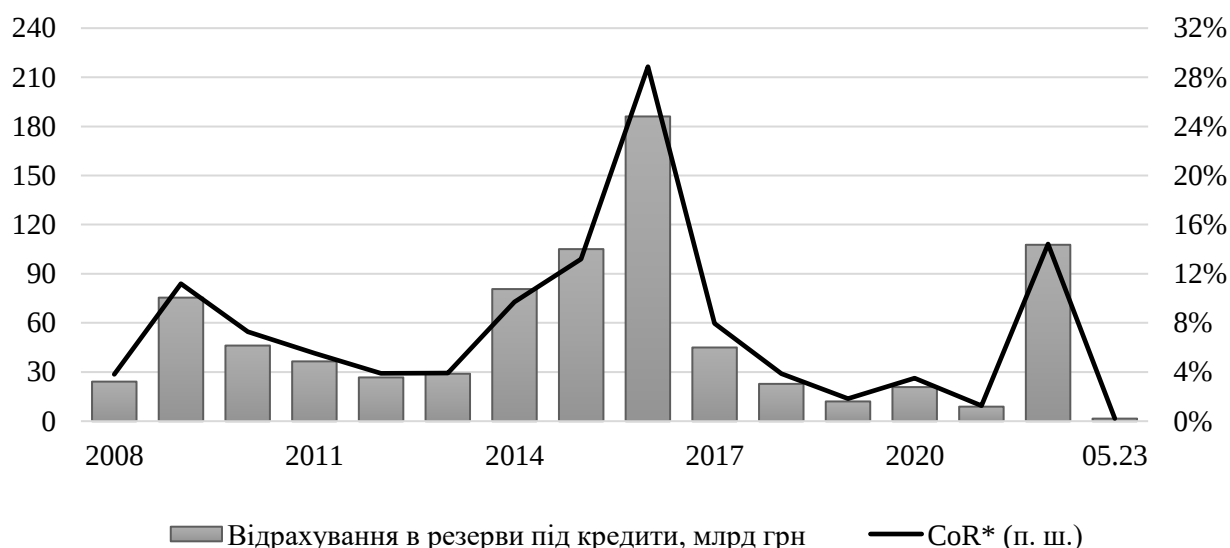

Рис. 2.4 Динаміка відрахувань в резерви під кредити та вартості ризику CoR

Примітка: * CoR – відрахування в резерви під кредити / чистий кредитний портфель

Джерело: [23]

Значні витрати на формування резервів під втрати за кредитними операціями мали суттєвий негативний вплив на дохідність банків у 2022 році, що майже повністю поглинули доходи за ними. У 2023 році банки України зменшили темпи формування резервних фондів. За перше півріччя показник CoR склав менше ніж 1 % в річному розрахунку порівняно з 14 % протягом 2023 року

[23]. Слід наголосити на тому, що за результатами стрес-тестування стійкості банків, запланованими до проведення НБУ у 2023 році, може бути визначена потреба в нарощенні резервів та капіталу. Проте висока поточна маржинальність процентних операцій може забезпечити можливість цього зробити без суттєвої втрати прибутковості.

Як було зазначено, позитивно на достатність капіталу, а, отже, й на фінансову стійкість банків впливала реструктуризація активів з переорієнтацією на безризикові та низькоризикові активи з відповідним скороченням кредитного портфеля, що наочно демонструє рисунок 2.5.

Рис. 2.5 Динаміка структури активів банків України за період з 01.01.2018 по 01.07.2023 рр., %

Джерело: складено автором за матеріалами [87]

Крім нарощення капіталу, важливе значення для фінансової стійкості банків має рівень ризиків, наслідки яких він має покривати.

В умовах повномасштабної війни найбільш негативний вплив на фінансовий стан банків має рівень кредитного ризику та нарощення на балансі банків недіючих активів, зокрема кредитів (рис. 2.6).

Рис. 2.6 Динаміка частки недіючих кредитів банків України в розрізі суб'єктів кредитування, %, за період з 01.01.2018 по 01.07.2023 рр.

Джерело: складено автором за матеріалами [87]

Дані, представлені на рисунку 2.6, наочно демонструють, що недіючі кредити сконцентровані в сегменті корпоративного кредитування (44,71 % станом на 01.07.2023). НБУ зазначає, що «...сукупні втрати від кредитного ризику внаслідок війни наблизатимуться до попередніх оцінок НБУ – понад 20% портфеля» [23].

У сегменті кредитів фізичним особам спостерігається тенденція до зниження частки недіючих кредитів з 53,51 % у січні 2018 року до 30,02 % у червні 2023 року. НБУ визначив, що «... з лютого 2022 року в недіючі мігрувало близько 20 % роздрібних кредитів. Ще 5 % кредитів нині незначно прострочені, що відповідає показникам 2021 року. Тож загальні втрати портфеля від війни навряд чи перевищать 25 %» [23].

Тенденції змін у якості кредитного портфеля банків підтверджуються динамікою індикаторів кредитного ризику за методикою МВФ (рис. 2.7).

Рис. 2.7 Динаміка індикаторів кредитного ризику (за методикою МВФ) за період з 01.01.2018 по 01.07.2023 рр.

Джерело: складено автором за матеріалами [86]

Наведені на рисунку 2.7 дані підтверджують охарактеризовані вище тенденції – до початку повномасштабної військової агресії з боку росії простежувалася переважно позитивна тенденція до покращення якості кредитного портфеля, як в аспекті обсягів, так і якісних характеристик кредитів. Однак загострення військового конфлікту привело до відчутних змін в операційному середовищі, що викликало значні загрози зростання рівня кредитного ризику через негативний вплив на здатність боржників погашати свої зобов'язання, що може призвести до нарощення недіючих кредитів та загрожувати достатності капіталу банків.

Це визначає важливість управління кредитним ризиком як одним із визначальних факторів для фінансової стійкості. Відповідно до цього НБУ проведено «реверсивний стрес-тест та сценарний аналіз для оцінки здатності банків поглинати збитки та залишатися платоспроможними у вкрай невизначених умовах» [88], за результатами якого встановлено, що «основний капітал найбільших банків покриває в середньому втрату 24,5 % кредитного портфеля» [88]. НБУ визначив, що «... 20 найбільших банків, частка яких становить більш ніж 50 % активів цієї групи, є фінансово стійкими до втрати 30 % кредитного портфеля» [88].

Отже, зміни в операційному середовищі, викликані військовим конфліктом, здійснюють великий тиск на кредитний портфель банків, зокрема на його якість та прибутковість. Проактивність у врегулюванні кредитних ризиків, адекватне управління та забезпечення відповідної рівноваги між кредитними ризиками, резервами та капіталом має ключову роль у збереженні фінансової стійкості банківської системи.

На фінансову стійкість значною мірою впливає рівень ризику ліквідності, який формується під впливом якості та збалансованості активів та пасивів банку.

Наразі банки України ліквідні, що підтверджується дотриманням ними нормативів ліквідності LCR_{вв}, LCR_{ів} та NSFR (всі банки) [47]. При цьому «норматив LCR у всіх валютах у середньому по сектору більше ніж втричі перевищує мінімальне значення» [23]. Це свідчить про те, що банки мають достатню здатність виконувати свої зобов'язання перед клієнтами та задовольняти попит на нові кредити.

На забезпечення достатнього рівня ліквідності банків України впливала ефективність заходів регулювання, вжитих НБУ, як запроваджених до початку війни, так і стабілізаційних антикризових, вжитих з початком повномасштабної військової агресії.

Як результат – банки України накопичили значні буфери ліквідності (рис. 2.8).

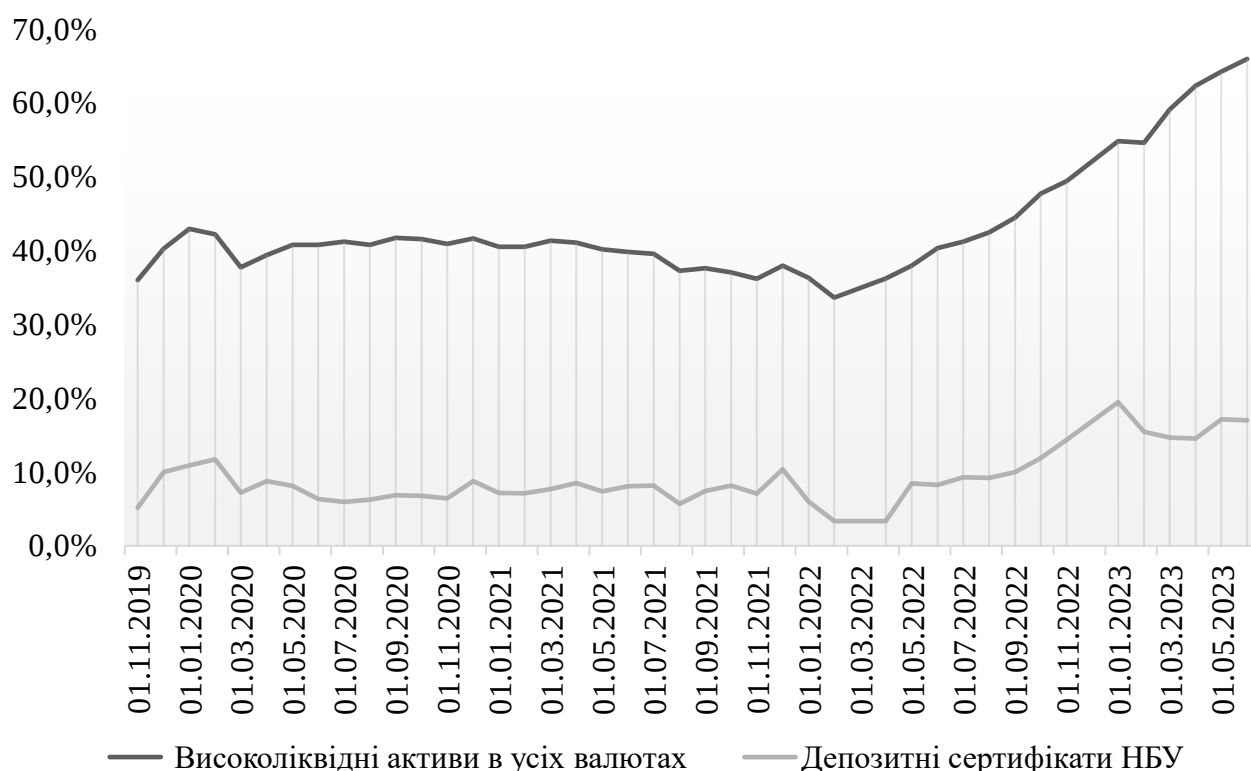

Рис. 2.8 Динаміка частки високоліквідних активів та депозитних сертифікатів НБУ в чистих активах банків України, %, за період з 01.11.2019 по 01.07.2023 рр.

Примітка: дані з 23.02.2022 до 03.05.2022 року не подавалися

Джерело: складено автором за матеріалами [22, 23, 87]

Частка високоліквідних активів банків за період аналізу зросла з 36 % майже до 66 %. За результатами аналізу можна зробити висновок про реструктуризацію портфеля високоліквідних активів з переорієнтацією на вкладення в депозитні сертифікати НБУ строком на три місяці та бенчмарк-ОВДП. Формування буфера з таких джерел дозволяє використовувати їх і як вторинний резерв ліквідності, заставу для рефінансування, і як джерело процентних доходів.

З точки зору формування ресурсів позитивним є сталість надходження на рахунки клієнтів, попри невизначеність та загрози операційного середовища.

Основу ресурсної бази банків на поточний момент становлять кошти суб'єктів господарювання (49 %), які за період дослідження зростали (рис. 2.9).

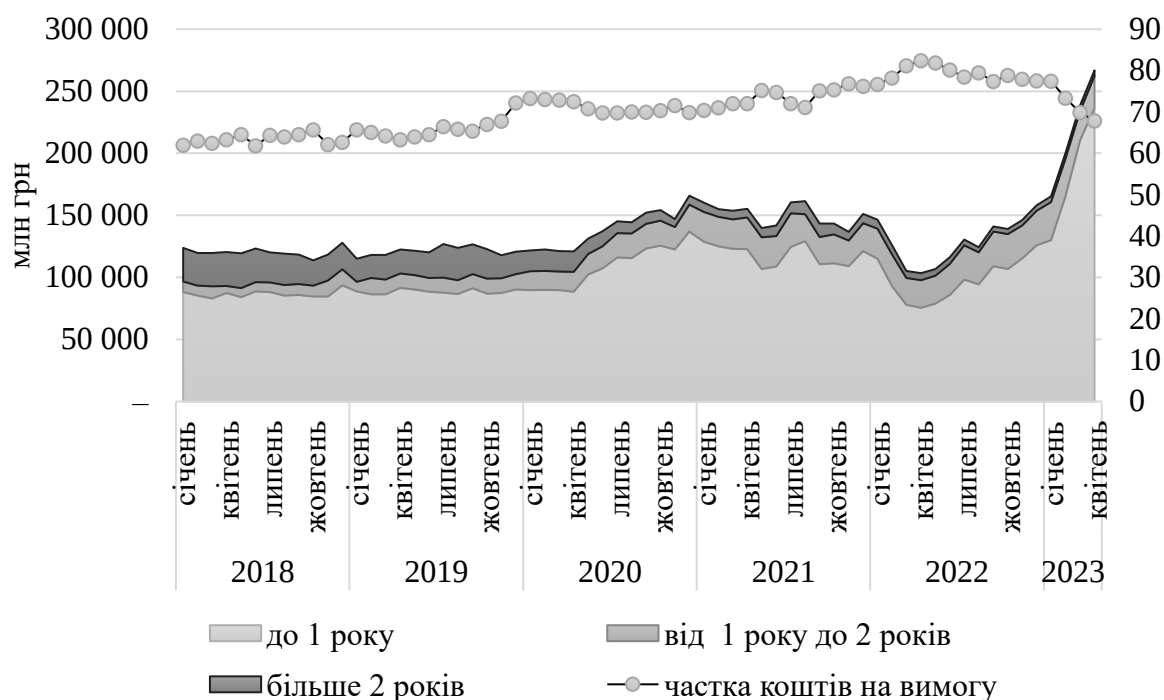

Рис. 2.9 Динаміка коштів підприємств у розрізі строків погашення, за період з 01.01.2018 по 01.07.2023 рр.

Джерело: складено автором за матеріалами [87]

Як свідчать дані рисунку 2.9, частка коштів на вимогу підприємств протягом періоду аналізу була традиційно високою з піковими значеннями навесні 2022 року (майже 82 %). З відновленням економічної активності та обмеженими напрямками використання коштів підприємства активізували трансформацію коштів на строкові рахунки переважно тривалістю до 1-го року.

Кошти населення традиційно є джерелом фондування для банків, але водночас цей ресурс має високу чутливість до стану операційного середовища та може призвести до значних відтоків в разі дестабілізації на ринку («набіги на банки»).

З точки зору ліквідності банків позитивним є переважання частки коштів населення на строкових рахунках. У поточний період з відносно низькими процентними ставками, що не компенсують інфляції та ризиків вкладення, кошти населення переважно розміщуються на поточних рахунках (станом на початок липня 2023 року близько 66 %) (рис. 2.10).

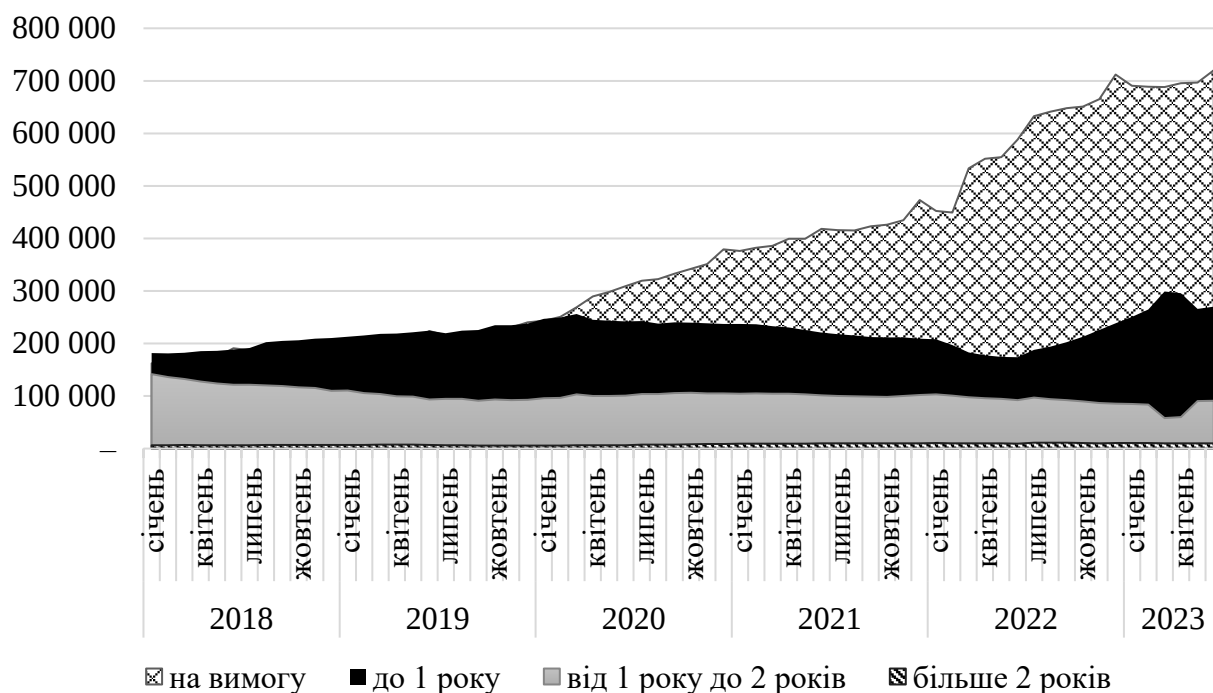

Рис. 2.10 Динаміка коштів населення в розрізі строків погашення, за період з 01.01.2018 по 01.07.2023 рр.

Джерело: складено автором за матеріалами [87]

Реагуючи на ризиковану структуру джерел фіндування банків, НБУ було змінено дизайн монетарної політики, в тому числі для стимулювання трансформації коштів населення на поточних рахунках в строкові депозити. В результаті цього, починаючи з 2023 року, у коштах населення поступово почала зростати строкова складова.

Отже, можна зробити висновок, що ризик ліквідності банків України є помірним, зважаючи на значний розмір первинних та вторинних резервів ліквідності та сталість надходження коштів на рахунки клієнтів насамперед суб'єктів господарювання.

Потенційну загрозу наростання кризового потенціалу ліквідності становить висока частка поточних пасивів, відповідно, цей об'єкт має знаходитись під постійним контролем менеджменту.

Тенденції валютного ринку також значною мірою впливають на фінансову стійкість банків, зважаючи на сформовані банками валютні позиції, що генерують прямий валютний ризик (рис. 2.11).

Рис. 2.11 Динаміка валютного ризику банків України (методика МВФ) за період з 01.01.2018 по 01.07.2023

Джерело: складено автором за матеріалами [86]

Дані, представлені на рисунку 2.11, свідчать, що до повномасштабної війни з росією валютна позиція як в абсолютному, так і відносному вимірах поступово скорочувалась. Дестабілізація валютного ринку в умовах війни, зростання курсів валют спричинило зростання чистих відкритих позицій та, як наслідок, валютного ризику. Завдяки регуляторному втручання НБУ, спрямованому на обмеження зростання обсягів операцій в іноземній валюті, валютні позиції були значно зменшені. Це підтверджується тим, що станом на 01.07.2023 банки України виконують нормативи ризику загальної довгої (окрім АТ «Ощадбанк» та АТ КБ «ПриватБанк») та короткої відкритої валютної позиції.

Зважаючи на стабілізацію валютного ринку внаслідок нарощення міжнародних резервів та покращення валютних курсових очікувань рівень прямого валютного ризику лишається контрольованим. Водночас для тих банків, які мають значні кредитні портфелі в іноземних валютах, потенційно можуть зрости втрати від реалізації кредитного ризику в тому разі, коли позичальники втраять надходження в валюті кредиту.

Крім фінансових ризиків, на фінансову стійкість банків України в період

повномасштабної військової агресії впливають нефінансові ризики, що за окремими напрямками зростають та набувають нових форм.

Одним з найбільш вагомих загроз фінансовій стійкості банків є кіберризики та кібершахрайства, що можуть спричинити масштабні втрати та порушити роботу платіжних та банківських систем. За період з початку 2021 року кібератаки зафіксував 51 банк [23] (рис. 2.12).

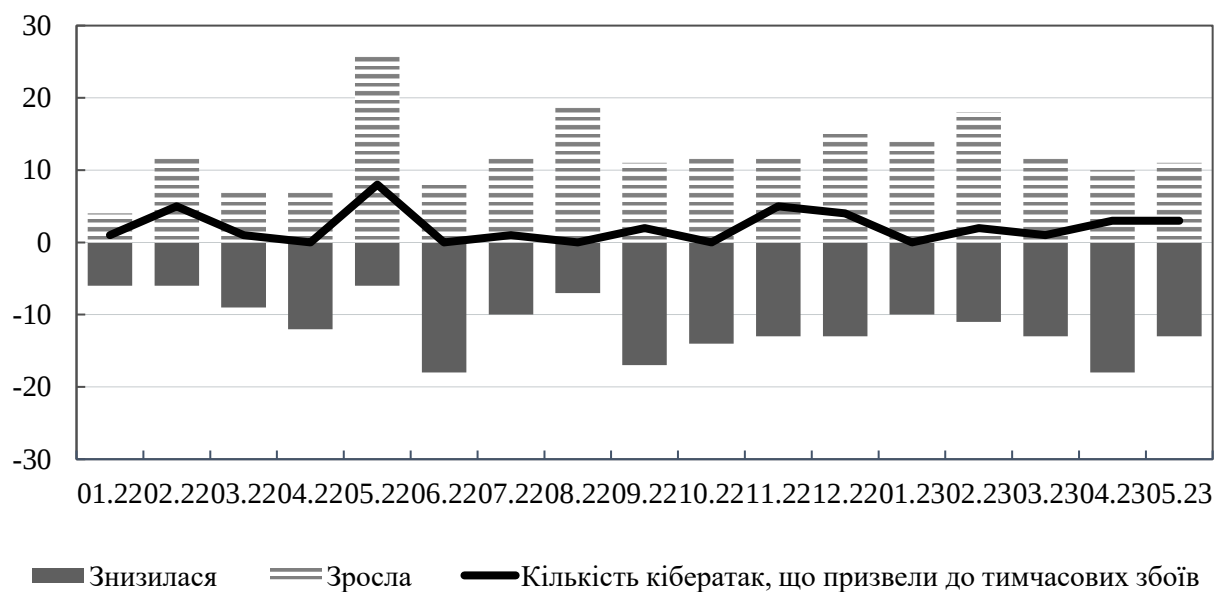

Рис. 2.12 Розподіл банків залежно від зміни кількості кібератак порівняно з попереднім місяцем

Джерело: [23]

Кібератаки у поточний період використовується як інструмент гібридної війни, що ускладнює їх попередження та подолання негативних наслідків.

Основні прояви операційних ризиків банків України в умовах війни наведені в таблиці 2.2.

Фізичне пошкодження будівель, руйнування обладнання та інших активів, обумовлені активними військовими діями, призводять до зростання операційного ризику банківської системи, оскільки є джерелом значних прямих матеріальних втрат, які можуть негативно вплинути на фінансову стійкість банків.

Таблиця 2.2

Характеристика операційного ризику банків України в умовах війни

Вид	Характеристика	Індикативні події втрат
Пошкодження майна	Збитки від фізичного пошкодження будівель, знищення обладнання та інших активів унаслідок військових дій	Вартість майна
Кібератаки	Втрати від призупинення діяльності банку через DDoS атаки, атаки на інформаційну інфраструктуру, зокрема за допомогою шкідливого програмного забезпечення	Безпека інформаційних систем
Зовнішнє шахрайство	Втрати від заволодіння обманним шляхом або незаконне відчуження коштів / майна або інша шкода, включно з кібершахрайствами	Крадіжки / грабежі (відділення, АТМ, АПС). Втрата готівкових коштів.
		Безпека інформаційних систем (злами, крадіжка інформації, фішингові посилання на вебсайти стилізовані під урядові портали та фіктивні посилання на соціальну допомогу від державних чи міжнародних організацій).
Відносини з персоналом і безпека робочого місця	Втрати, що випливають із діяльності банку, яка не відповідає стандартам та правилам безпеки персоналу	Витрати на забезпечення безпеки персоналу. Виплати персоналу. Фінансування евакуації. Організація нових робочих місць для внутрішньо переміщеного персоналу
Клієнти, продукти та бізнес-практика	Втрати, що випливають із ненавмисного невиконання функцій/процедур або недбалого виконання зобов'язань перед клієнтами	Професійна невідповідність. Розкриття/несанкціоноване використання конфіденційної інформації. Неналежна ідентифікація клієнта.
Призупинення діяльності та відмова інформаційних систем	Втрати від подій, що сталися через збої/некоректну роботу інформаційних систем	Апаратні, програмні збої, збої телекомунікацій та допоміжних систем, які перешкоджають/унеможливають діяльність банку
Виконання, доведення та менеджмент процесів	Втрати від подій, що сталися в результаті помилок обробки операцій/транзакцій, помилок управління процесами	Некоректне введення даних/помилки завантаження. Недотримання строків. Некоректна робота системи. Проблеми в зберіганні та підтримці даних.
		Хибна робота, невиконання зобов'язань з незалежних причин контрагентів, продавців та постачальників ресурсів

Джерело: складено автором з використанням [23]

Наслідком військових дій стали також тривалі перерви в постачанні електроенергії, що призвело до припинення роботи банківської інфраструктури. Це ускладнює повноцінне проведення банківських операцій, призводить до затримок в обробці транзакцій та загрожує ефективності бізнес-процесів. В результаті цих негативних впливів, рівень операційного ризику зростає, а банки зазнають значних втрат.

Згідно з аналізом НБУ, загальна сума збитків від операційного ризику для банків оцінюється у 13 млрд грн. [23]. Це зумовлює необхідність вкладання додаткових фінансових ресурсів у відновлення та зміцнення операційної стійкості. Основний акцент тут робиться на потребу забезпечення надійності інфраструктури, розробки планів неперервності бізнесу та забезпечення можливості швидкого відновлення після можливих втрат.

Отже, наразі рівень фінансової стійкості банківської системи є достатнім з помірним рівнем валютного ризику та ризику ліквідності, схильним до зростання рівнем кредитного ризику домогосподарств та суб'єктів господарювання, високими показниками достатності капіталу та прибутковості.

Водночас слід зважати на те, що в банківській системі сформована значна кількість внутрішніх вразливостей, які в разі посилення зовнішніх загроз, можуть призвести до наростання кризового потенціалу.

2.2 Механізм забезпечення фінансової стійкості АТ КБ «ПриватБанк»

Фундамент забезпечення фінансової стійкості банку формує суб'єктна складова, яка включає внутрішні підрозділи та особи, уповноважені згідно з рівнем їх компетенції та позицією в організаційній ієрархії, забезпечувати цю стійкість.

Забезпечення фінансової стійкості банку вимагає взаємодії та співпраці різних підрозділів, як це представлено на рисунку 2.13.

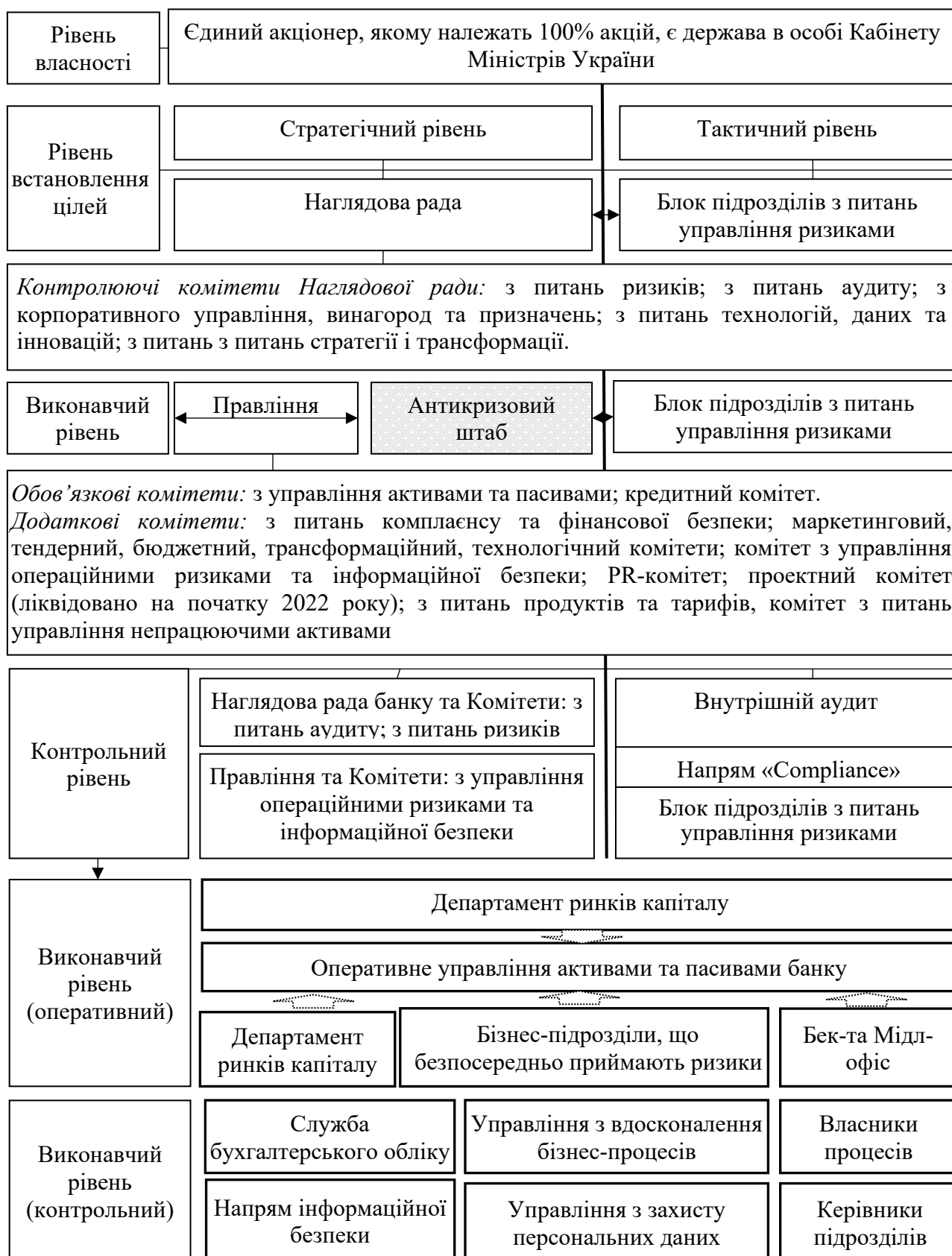

Рис. 2.13 Суб'єктна складова механізму забезпечення фінансової стійкості АТ КБ «ПриватБанк»

Джерело: складено автором за матеріалами [81]

Суб'єктна складова механізму забезпечення фінансової стійкості АТ КБ «ПриватБанк» відповідає вимогам законодавства та нормативно-правової бази України, функціонує за принципами корпоративного управління та інкорпорує найкращі практики, відповідно до суспільної значущості, бізнес-моделі та специфіки діяльності.

Враховуючи масштаби та різноманітність операцій АТ КБ «ПриватБанк», суб'єктна складова належним чином адаптується до поточних умов, зберігаючи відповідність вимогам забезпечення фінансової стійкості. Так, у 2022 році для реагування на наростання кризового потенціалу в зовнішньому середовищі в умовах війни в АТ КБ «ПриватБанк» «... створено антикризовий штаб, якому делеговані повноваження правління для розв'язання задач, що виникають у період кризової ситуації, зокрема: активація, зміни та доповнення антикризового плану дій; прийняття рішень про тимчасове призупинення функціонування відділень та філій через дестабілізацію ситуації або військових дій; встановлення нових лімітів та обмежень для клієнтів щодо надання банківських, фінансових та інших послуг; призупинення або припинення виконання господарських договорів, не пов'язаних з обслуговуванням клієнтів; прийняття рішення про можливу часткову евакуацію персоналу, виплату матеріальної допомоги працівникам/членами їх сімей» [81].

Об'єктна складова забезпечення фінансової стійкості банку має складну структуру, зважаючи на розгалужену структуру банку та значні обсяги його діяльності (рис. 2.14). Відповідно до підходу банку, як свідчать дані рисунку 2.14, ряд важливих об'єктів, що мають суттєвий вплив на фінансову стійкість банку, управляються централізовано, щоб забезпечити цільовий рівень достатності капіталу, ліквідності, валютного ризику та внутрішньої ефективності. Децентралізовано управляються ті об'єкти забезпечення фінансової стійкості, що контролюються відповідним бізнес-підрозділом.

Вважаємо, що такий комбінований підхід до формування об'єктної складової забезпечення фінансової стійкості є оптимальним, зважаючи на бізнес-модель та масштаби діяльності банку.

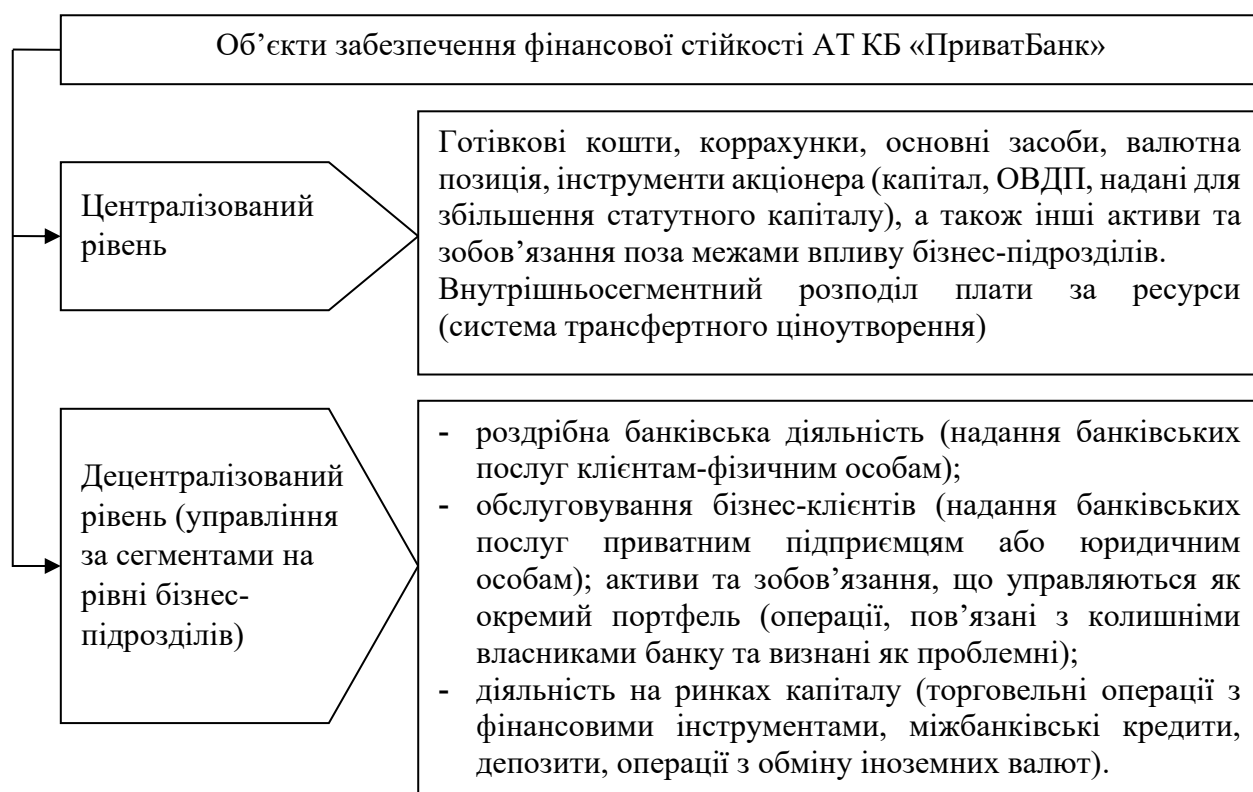

Рис. 2.14 Об'єктна складова забезпечення фінансової стійкості АТ КБ «ПриватБанк»

Джерело: складено автором за матеріалами [81]

Як було визначено в першому розділі роботи, фінансова стійкість банку є як об'єктом застосування управлінських впливів, так і таргетом, що входить до цільової підсистеми: «в умовах повномасштабної військової агресії Російської Федерації ключовими завданнями банку є підтримка економіки країни шляхом продовження фінансування ключових галузей економіки, забезпечення безперебійного руху готівки та розрахункового обслуговування клієнтів, та відновлення діяльності на територіях, де вона була перервана внаслідок бойових дій та тимчасової окупації» [81].

При цьому, зважаючи на системну значущість АТ КБ «ПриватБанк» у банківській системі та належність до державного сектора, на цільову систему забезпечення фінансової стійкості накладаються певні обмеження, а саме: «...цільові пріоритети банку полягають в активній участі у забезпеченні фінансової стійкості України, підтримці та стабільності функціонування банківського сектору, забезпеченні фінансування пріоритетних галузей

економіки та безперебійного функціонування підприємств (об'єктів) критичної інфраструктури, у тому числі таких, що знаходяться у державній власності» [81].

Основу механізму забезпечення фінансової стійкості АТ КБ «ПриватБанк» формує розгалужена система планування, що можна розподілити на два рівні:

1) загальні плани всіх рівнів, що охоплюють всі ключові об'єкти банківського менеджменту: стратегія розвитку, бізнес-плани діяльності окремих бізнес-напрямів та діяльності банку в цілому; бюджетні плани; якісні та кількісні показники діяльності за бізнес-напрямами;

2) спеціальні плани для окремих напрямів, що відіграють важливу роль в забезпеченні фінансової стійкості:

- «план відновлення діяльності (з урахуванням Правил роботи банків у зв'язку з введенням в Україні воєнного стану, затверджених Постановою Правління НБУ від 22.04.2022 № 80 зі змінами), що забезпечує виконання функцій щодо відновлення діяльності банку іншими суб'єктами системи управління ризиками» [81];

- «стратегія та оперативний план управління проблемними активами, в яких визначені цільові показники скорочення їх рівня та обсягу» [81];

- «план фінансування в кризових ситуаціях при виникненні кризи ліквідності для управління ліквідністю. Він містить перелік можливих причин, що призводять до кризи, ознаки кризи, а також перелік заходів з локалізації та ліквідації кризових явищ. Планом закріплені відповідальні за визначені заходи служби та порядок їх взаємодії» [81].

Досягнення цілей забезпечення фінансової стійкості банку вимагає ефективної системи контролю. Контрольна складова в АТ КБ «ПриватБанк» представлена на рисунку 2.15.

Для ефективного забезпечення фінансової стійкості необхідні якісні аналітичні дані, що на основі використання різноманітного інструментарію фінансового аналізу та аналізу ризиків, систематизованого в додатку В.

Рис. 2.15 Контрольна складова в забезпеченні фінансової стійкості АТ КБ «ПриватБанк»

Джерело: складено автором за матеріалами [81]

Для забезпечення фінансової стійкості банк вживає превентивних заходів, в яких ключовим інструментом є застосування лімітів на основі економічних нормативів НБУ та внутрішніх лімітів. Ці заходи охоплюють широкий спектр параметрів, таких як: лімітування активів (включаючи кредитування, обсяги високоякісних ліквідних активів, операції з банками-контрагентами, придбання цінних паперів); лімітування пасивів (концентрація джерел фінансування), а також контроль ризиків (мінімізація ризиків розривів ліквідності та відкритої валютної позиції) та регулювання повноважень.

Згідно з річним звітом банку [81], оновлені показники ризик-апетиту та ліміти ризику були встановлені Наглядовою радою наприкінці 2022 року. Це рішення було прийнято на підставі даних, отриманих під час проведення комплексу заходів з антикризового управління. Оновлені значення врахували фактичні та прогнозні показники діяльності банку, відкориговані протягом року з урахуванням змін у середовищі функціонування.

Застосування лімітів та контроль показників ризик-апетиту дозволяють банку забезпечувати належний рівень фінансової стійкості, а також здатність адаптувати свої стратегічні заходи відповідно до змін в зовнішньому середовищі та внутрішній динаміці.

Стабілізувальні заходи запроваджуються банком у випадках, коли ідентифіковано наростання кризового потенціалу. Для зниження можливих ризиків та підтримки фінансової стійкості використовуються різноманітні підходи та інструменти: застава для відшкодування можливих втрат у випадку невиконання зобов'язань, її періодична перевірка та переоцінка; використання спеціальних резервів для покриття втрат за активними операціями; поповнення капіталу; страхування ризиків, пов'язаних з операційною діяльністю.

Отже, банком сформований ефективний механізм забезпечення фінансової стійкості.

2.3 Оцінювання рівня фінансової стійкості АТ КБ «ПриватБанк»

Капіталізація банку є базою для забезпечення належного рівня фінансової стійкості банку. Складові капіталу АТ КБ «ПриватБанк» в динаміці за період дослідження представлені на рисунку 2.16.

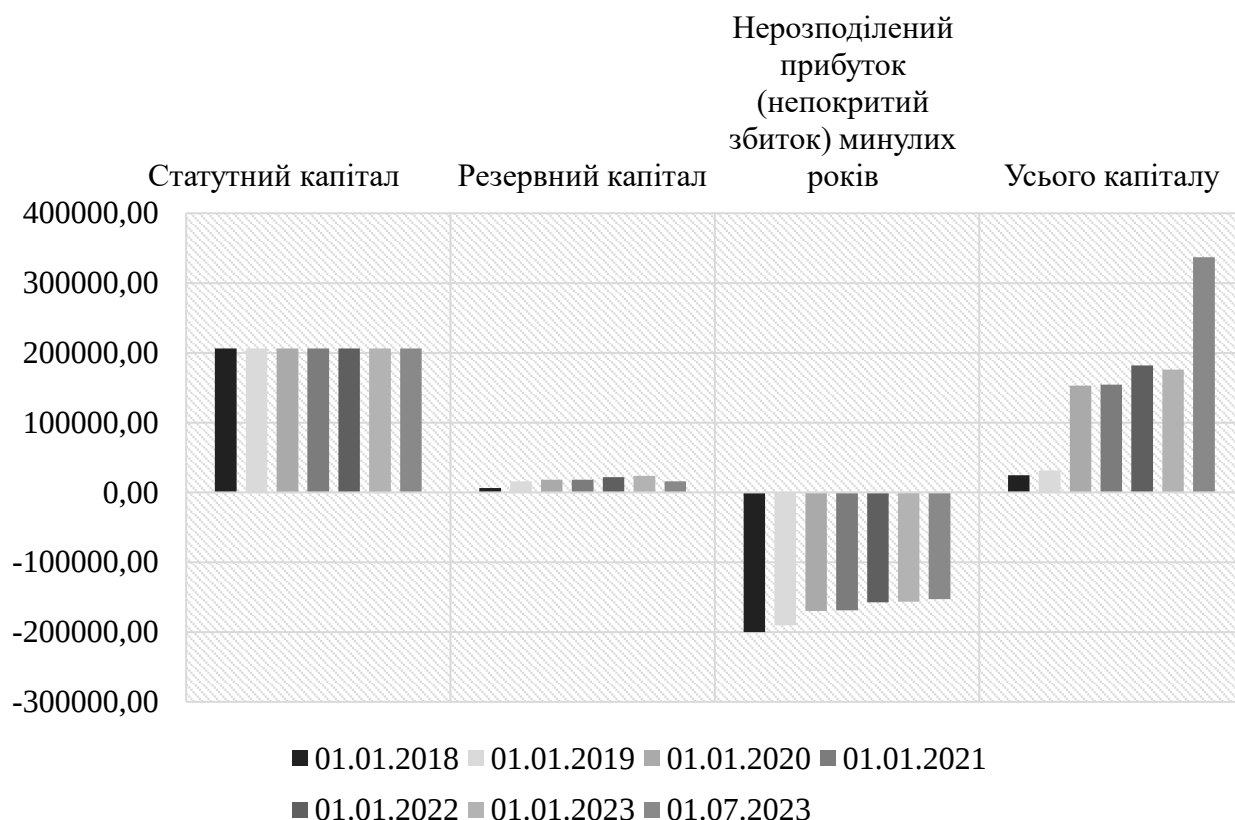

Рис. 2.16 Динаміка капіталу АТ КБ «ПриватБанк» та його складових з 01.01.2018 по 01.07.2023 рр., млн грн

Джерело: побудовано автором за матеріалами [19, 78-81]

На основі даних, представлених на рисунку 2.16, можна зробити висновок, що протягом періоду дослідження великий вплив на капітальну позицію АТ КБ «ПриватБанк» здійснювали статутний капітал і непокритий збиток минулих років.

Статутний капітал АТ КБ «ПриватБанк» становив 206,06 мільярда гривень та залишався незмінним з 01.01.2018 по 01.07.2023. Цей капітал був

сформований шляхом емісії 735,93 мільйонів акцій з номінальною вартістю 280 гривень кожна.

Непокритий збиток минулих років, який став результатом діяльності попередніх власників та покритий завдяки внескам держави в статутний капітал під час націоналізації мав суттєвий негативний вплив на капітальну позицію банку. Позитивним аспектом є той факт, що за аналізований період ця складова капіталу зменшилися на 47288 мільйонів гривень, або на 23,6 %, і станом на 01.07.2023 склала майже 152,7 мільярда гривень.

Резервний капітал та резерви переоцінки, що повною мірою відповідають вимогам нормативної бази в цій сфері, значно не впливали на капіталізацію банку. З 01.01.2018 по 01.07.2023 вони зросли на 9881 мільйон гривень або в 1,5 рази та на останню звітну дату становили 16 мільярдів гривень.

Важливим елементом є аналіз фінансової стійкості банку на основі системи обов'язкових нормативів та додаткових коефіцієнтів достатності капіталу (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Динаміка показників капітальної фінансової стійкості АТ КБ «ПриватБанк» за період з 01.01.2018 по 01.07.2023 рр.

Показник	Станом на 01.01						01.07.2023
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	
Економічні нормативи капіталу НБУ							
Н1, млрд грн	17569	19556	19224	35257	40843	54539	66600
Н2 (≥10 %)	10,43	17,46	14,15	28,09	18,33	22,93	28,29
Н3 (≥7%)	...	...	7,13	14,06	9,17	11,47	14,15
Додаткові показники достатності капіталу							
Коефіцієнт надійності	0,1078	0,1256	0,2101	0,1652	0,2668	0,1178	0,1381
Фінансовий леверидж	9,28	7,96	4,76	6,05	3,75	8,49	7,24
Коефіцієнт участі капіталу у формуванні активів	1,0000	0,1116	0,1736	0,1418	0,1143	0,0786	0,0912
Мультиплікатор капіталу	1,00	8,96	5,76	7,05	8,75	12,73	10,96

Джерело: розраховано автором за матеріалами [19, 78-81]

Наведені в таблиці 2.3 дані дають змогу зробити висновок, що показники фінансової стійкості знаходяться в нормативних (для економічних нормативів капіталу) межах.

За аналізом даних видно, що підвищення коефіцієнта надійності, зменшення фінансового левериджу та покращення загальної надійності були основними факторами, що сприяли підвищенню рівня фінансової стійкості АТ КБ «ПриватБанк».

Але в 2022 році, в умовах загострення ризиків у зв'язку з повномасштабною війною, навіть при зростанні значень економічних нормативів, додаткові показники достатності капіталу не досягали рекомендованих рівнів.

За даними 2023 року всі показники капіталізації, що були включені до аналізу, покращилися. Єдиним винятком був коефіцієнт участі капіталу у формуванні активів, який становив 9,12 % і залишався нижчим за рекомендований рівень (не менше ніж 10 %).

Додатковим підтвердження фінансової стійкості АТ КБ «ПриватБанк», забезпеченої його капіталом, є результати стрес-тестування, проведеного НБУ,

Таблиця 2.4

Стрес-тестування капіталу АТ КБ «ПриватБанк», проведеного НБУ у 2021 році
(реверсивна модель)

Показник	01.01.21		Макроекономічний сценарій					
	Значення	Оцінка якості активів	Базовий			Несприятливий		
			1-й	2-й	3-й	1-й	2-й	3-й
			прогнозований рік			прогнозований рік		
Основний капітал, млн грн	17643	17643	34680	50533	63528	30731	40609	48818
Н1, млн грн	35256	35256	46245	62098	75092	42295	52174	60383
Н2 ($\geq 10\%$)	28,5	28,5	25,6	27,7	33,6	23,0	23,2	26,4
Н3 ($\geq 7\%$)	14,3	14,3	19,2	22,6	28,4	16,7	18,0	21,4
Граничне значення Н3, %	7,0	7,0	7,0	7,0	7,0	3,5	3,5	3,5
Зміна Н3, в.п.	0,0	0,0	4,9	8,3	14,2	2,4	3,8	7,1

Джерело: побудовано автором за матеріалами [88]

Результати розробленої моделі реверсивного стрес-тестування Національного банку України свідчать про те, що АТ КБ «ПриватБанк» зберіг відповідний рівень капіталізації, навіть у несприятливих економічних сценаріях. Проте, порівнюючи ці результати з даними зі стрес-тестування, проведеного у

регулятором у 2019 році, можна виявити зниження рівня фінансової стійкості АТ КБ «ПриватБанк» [88].

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що попри негативний вплив зовнішнього середовища, АТ КБ «ПриватБанк» підтримує відповідний рівень капіталізації. Хоча у 2022 році спостерігалась негативна динаміка зниження показників, у 2023 році ця тенденція була подолана, і банк вже розпочав покращувати показники капіталізації.

Отже, попри загрози та ризики, генеровані операційним середовищем, АТ КБ «ПриватБанк» є достатньо капіталізованим. Хоча у 2022 році відбулась певна негативна динаміка щодо показників достатності капіталу, у 2023 році ця тенденція була подолана, і банк забезпечив підвищення рівня своєї капіталізації.

Як визначено результатами теоретичного дослідження та аналізу фінансової стійкості банків України, фінансова стійкість АТ КБ «ПриватБанк» його можливість збільшувати капітал наразі забезпечується його здатністю генерувати стійкий та високий прибуток (рис. 2.17).

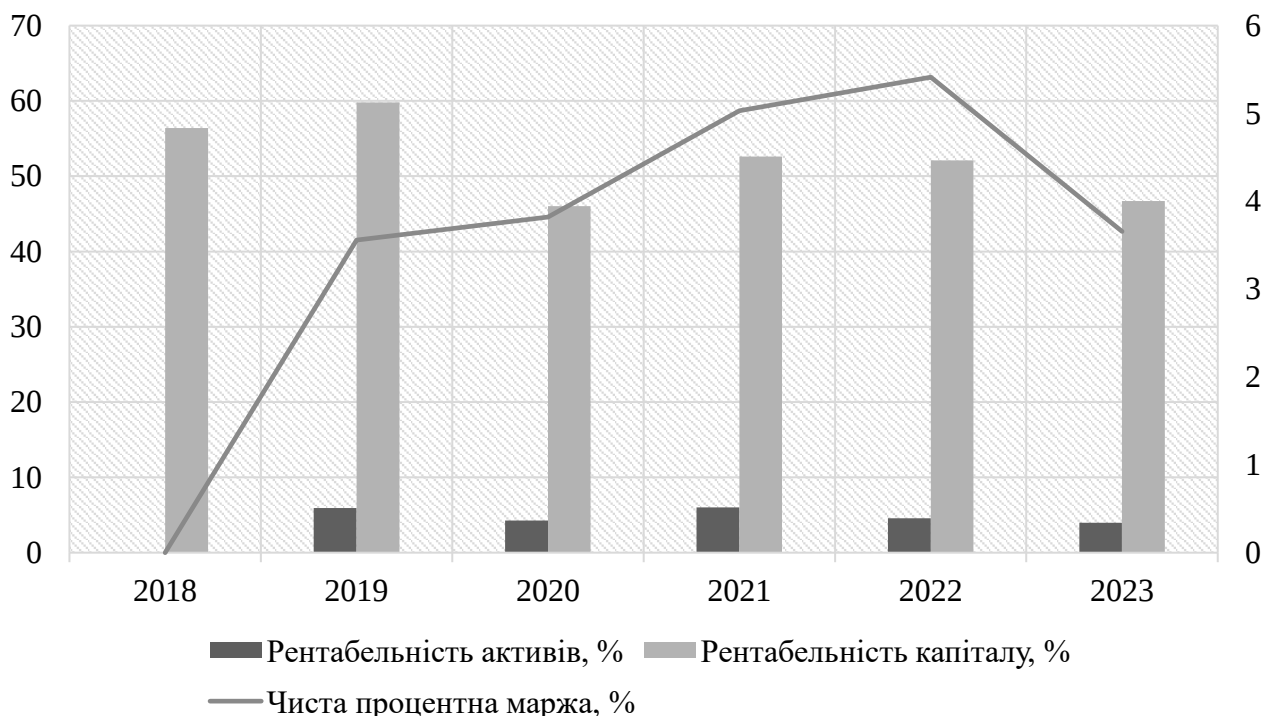

Рис. 2.17 Динаміка показників прибутковості АТ КБ «ПриватБанк» з 01.01.2018 по 01.07.2023 рр., %

Джерело: розраховано автором за матеріалами [19, 78-81]

Наведені дані свідчать про здатність банку до прибуткової діяльності, навіть при наявності негативного впливу операційного середовища та ризиків, пов'язаних із наслідком воєнних дій. Чистий прибуток АТ КБ «ПриватБанк» за 2022 рік становив 30,25 млрд гривень, хоча він скоротився на 4,99 млрд гривень або на 14,2% порівняно з 2021 роком. Варто зазначити, що розмір прибутку був найвищим серед усіх банків України.

Фінансовий результат банку за 2022 рік був обумовлений численними факторами, які мали як позитивну, так і негативну роль.

Серед ключових позитивних аспектів можна виділити зростання обсягів трансакцій клієнтів, як внутрішніх, так і міжнародних. Це сприяло збільшенню обсягів операцій та покращенню прибутковості.

Суттєву позитивну роль у формуванні фінансового результату АТ КБ «ПриватБанк» у 2022 році також відіграло зниження вартості ресурсної бази завдяки формуванню її переважно за рахунок коштів клієнтів на поточних рахунках, відкритих в рамках соціальних виплат та зарплатних проєктів військових. Це збільшило процентний спред та чисту процентну маржу банку.

Не менш важливою була переоцінка облігацій державного зовнішнього боргу в портфелі банку, що спричинило зростання вартості цих активів та призвело до підвищення фінансового результату [23].

У 1-му півріччі 2023 року АТ КБ «ПриватБанк» був найбільш прибутковим банком України з чистим прибутком у розмірі 29,75 млрд гривень.

На прибутковість банку в цьому період впливало нарощення процентного прибутку за рахунок високої процентної маржі та спреду. Банк збільшив процентні доходи від розміщення коштів у державні цінні папери та зменшив процентні витрати через роздрібне фондування операцій, переважно залишками коштів фізичних осіб на поточних рахунках (рис. 2.18).

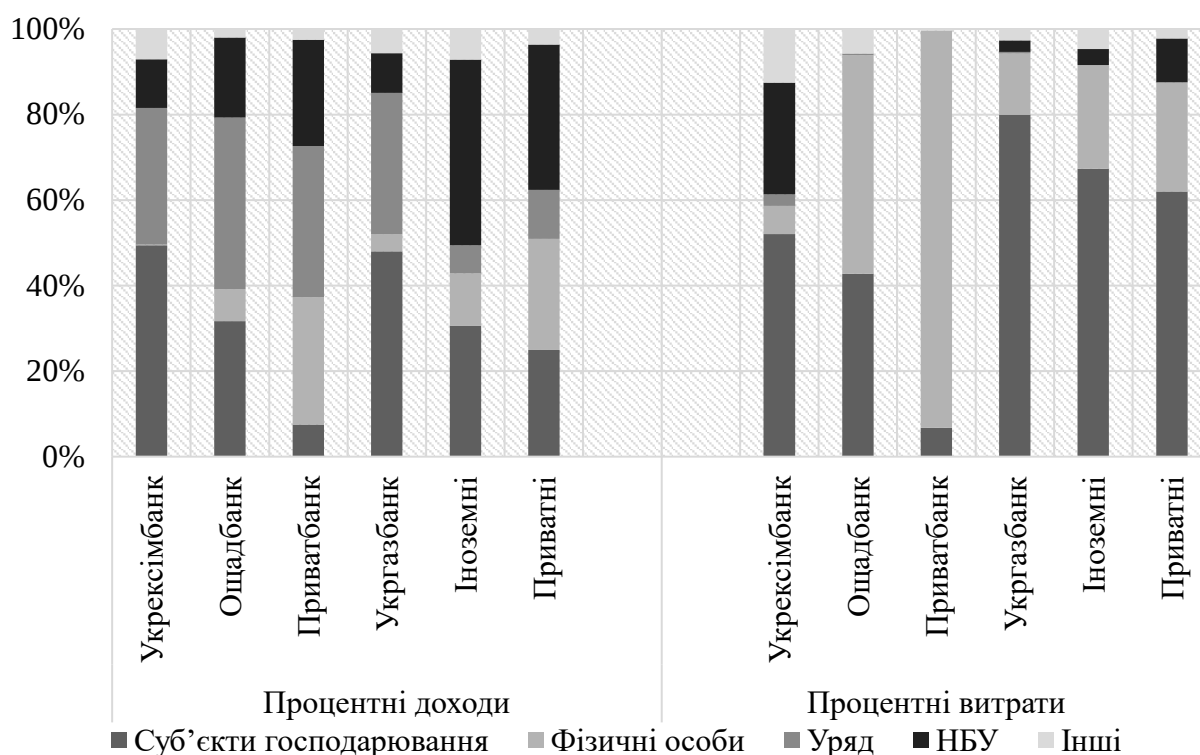

Рис. 2.18 Структура процентних доходів та витрат АТ КБ «ПриватБанк» порівняно з іншими банками України за 5 місяців 2023 року

Джерело: [23]

Як додатковий фактор, що позитивно впливав на прибутковість, є те, що через зниження рівня ризиків банк зменшив витрати на формування резервів для покриття ризиків, а також витрати на забезпечення безперервності діяльності.

Результати аналізу щодо продуктивності дозволяють зробити висновок, що бізнес-модель банку є операційно ефективною та спроможною до генерування внутрішнього капіталу. Проте важливим обмеженням для внутрішнього капіталоутворення є висока вимога до дивідендних виплат – 80% прибутку банк зобов'язаний спрямовувати на виплату дивідендів державі.

Як було визначено, наразі одним із найбільш суттєвих ризиків, що впливають на фінансову стійкість банків України в цілому та АТ КБ «ПриватБанк» зокрема, є кредитний ризик.

Якість роздрібного кредитного портфеля банку проаналізуємо на основі даних таблиці Г.1.

Дані таблиці Г.1 дозволяють визначити, що якість роздрібного кредитного портфеля не чинить негативного впливу на зміни рівня фінансової стійкості АТ КБ «ПриватБанк». Підтвердженням цього є той факт, що більшість кредитів у роздрібному портфелі банку надана позичальниками низького ризику (1-ий клас), що означає найменший ступінь кредитного ризику. Протягом аналізованого періоду частка цього виду кредитів у роздрібному кредитному портфелі зросла з 57 % до 85 %. У цей же час питома вага кредитів, наданих позичальникам із високим рівнем кредитного ризику, що належать до п'ятого класу, значно зменшилася. Починаючи з 52 % на початку 2019 року, вона скоротилася до 13,3 % на початку липня 2023 року. До цих кредитів були сформовані відповідні резерви, що в значній мірі захищають банк від непередбачуваних втрат, пов'язаних із кредитним ризиком.

Аналіз корпоративного кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» проводився на основі таблиці Г.2. Отримані аналітичні дані свідчать про те, що практично весь корпоративний кредитний портфель банку можна вважати токсичним активом. Це пояснюється тим, що протягом періоду дослідження у ньому домінували кредити, віднесені до класів 9 та 10, які станом на 1 липня 2023 року складали 86,8 % кредитного портфеля.

Слід наголосити на тому, що попри негативний вплив на всі аспекти діяльності банку включно з кредитування пандемічної кризи та функціонування АТ КБ «ПриватБанк» в умовах війни, спостерігається тенденція до зменшення недіючих кредитів. Дані, представлені на рисунку 2.19, свідчать про те, що обсяг недіючих кредитів зменшився майже на 57,1 млрд гривень, або на 23 %, а їх у загальному кредитному портфелі АТ КБ «ПриватБанк» знизилася з 87,64 % станом на 1 січня 2018 року до 65,52 % станом на 1 липня 2023 року.

При цьому, за оцінками НБУ, якщо якість роздрібних кредитів оцінюється банками адекватно, то реальне визнання якості корпоративних кредитів відбувається з певною затримкою, що може негативно вплинути на фінансову стійкість банку.

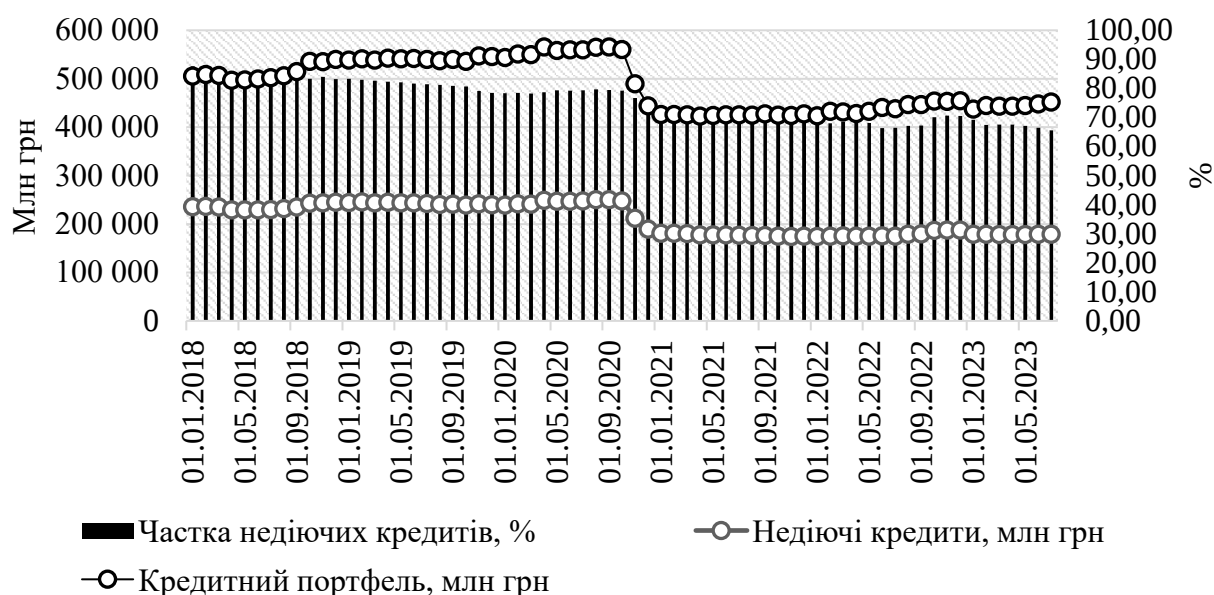

Рис. 2.19 Динаміка якості кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» з 01.01.2018 по 01.07.2023

Джерело: побудовано автором за матеріалами [87]

Недіючі кредити стали результатом ризикованої кредитної стратегії, яку обрали попередні власники, що стало основною причиною націоналізації банку. АТ КБ «ПриватБанк» управляє цим недіючим портфелем кредитів як єдиною сукупністю через ідентичні характеристики цих кредитів.

Дані, представлені в таблиці 2.5, свідчать, що протягом розглянутого періоду банк дотримувався всіх обов'язкових нормативів, які стосуються кредитного ризику, встановлених Національним банком України.

Таблиця 2.5

Динаміка економічних нормативів кредитного ризику АТ КБ «ПриватБанк» за період з 01.01.2018 по 01.07.2023, %

Дата	Н7 (для спеціалізованих ощадних банків - $\leq 20\%$)*	Н8 (≤ 8 -кратного розміру регулятивного капіталу)	Н9 (для спеціалізованих ощадних банків - $\leq 20\%$)*
01.01.2019	6,26	0,00	0,19
01.01.2020	16,64	32,04	0,43
01.01.2021	9,62	0,00	0,16
01.01.2022	8,01	0,00	0,08
01.01.2023	6,37	0,00	0,00
01.07.2023	5,22	0,00	0,00

Примітка: * АТ КБ «ПриватБанк» віднесено до групи спеціалізованих ощадних банків

Джерело: складено автором за матеріалами [19, 78-81]

Зважаючи на значну частку недіючих кредитів та ураховуючи зростання негативного впливу затяжної військової агресії росії на кредитоспроможність позичальників, АТ КБ «ПриватБанк» повинен систематично проводити об'єктивну оцінку рівня кредитного ризику. Додатково, важливим завданням є належне формування резервів та, у випадку потреби, розробка ефективної стратегії реструктуризації кредитного портфеля.

Обов'язковим компонентом забезпечення фінансової стійкості банку є забезпечення достатнього рівня ліквідності. Відповідно до результатів теоретичних розрахунків та аналізу фінансової стійкості банківської системи України, стало очевидним, що рівень ліквідності суттєво залежить від стабільності та довгострокового характеру джерел фінансування. Аналіз зобов'язань АТ КБ «ПриватБанк» у цьому контексті проводиться на основі даних, представлених на рисунку 2.20.

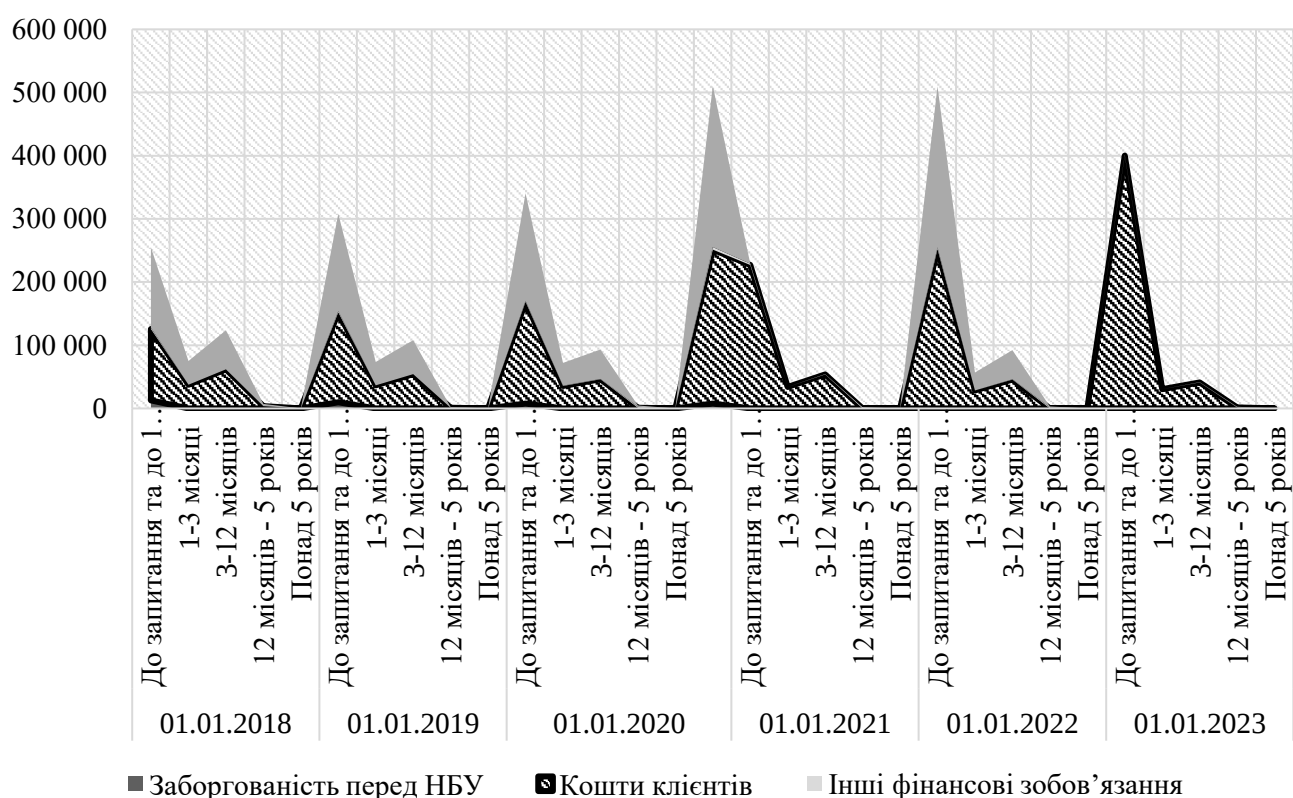

Рис. 2.20 Динаміка зобов'язань АТ КБ «ПриватБанк», структурованих за строками погашення з 01.01.2018 по 01.07.2023, млн грн

Джерело: складено автором за матеріалами [78-81]

На основі аналізу даних рисунку 2.20 можна зробити висновок, що ресурсна база банку на цей час майже повністю формується коштами, внесеними клієнтами. За період аналізу їх частка збільшилась від 70 % до 99 %, при цьому більш ніж 75 % з цієї суми – це кошти на поточних рахунках, які належать переважно фізичним особам. Але, зважаючи на роль банку на ринку, ця структура не створює надлишкового тиску на ліквідність. НБУ зазначив, що «...з початком повномасштабної війни державні виплати, зокрема військовим, зросли в рази. Більшість рахунків для їх отримання відкрито в АТ КБ «ПриватБанк» та АТ «Ощадбанк», тож вони стали основними отримувачами коштів. ... Ці кошти майже не перетікають в інші банки системи» [23].

Після проведеного аналізу даних, представлених на рисунку 2.20, стає очевидним, що ресурсна база банку на сьогоднішній день майже повністю складається з коштів клієнтів. За розглянутий період їх частка зросла від 70 % до 99 %, при цьому більше ніж 75 % з цієї суми являють кошти на поточних рахунках фізичних осіб. Важливо відзначити, що, оскільки банк є беззаперечним лідером ринку банківських послуг, відіграє ключову роль на ринку, віг має достатньо сталий доступ до джерел фондування. Національний банк України вказав, що «...з початком повномасштабної війни державні виплати, зокрема військовим, зросли. Більшість рахунків для їх отримання відкрито в АТ КБ «ПриватБанк» ..., тож вони стали основними отримувачами коштів. ... Ці кошти майже не перетікають в інші банки системи» [23].

Важливим фактором, що впливає на ліквідність, є якість та ліквідність активів банку, які повинні бути достатніми для забезпечення потреб клієнтів у ліквідності. Аналіз цього аспекту фінансової стійкості та ліквідності проведемо на основі даних таблиці 2.6.

За даними, наведеними в таблиці 2.6, можна стверджувати, що АТ КБ «ПриватБанк» на даний момент має великі буфери ліквідності, їх частка становить 19 % на останню звітну дату.

Таблиця 2.6

**Динаміка та структура активів АТ КБ «ПриватБанк» за строками
погашення з 2018 по 2022 рр.**

Активи	2018		2019		2020		2021		2022	
	Обсяг, млн грн	Частка, %	Обсяг, млн грн	Частка, %	Обсяг, млн грн	Частка, %	Обсяг, млн грн	Частка, %	Обсяг, млн грн	Частка, %
Високоліквідні	27360	11	4 894	16	49 911	17	52835	14	94908	19
Короткострокові (до 1 місяця)	-	0	27044	9	25 059	9	26243	7	100135	20
	21964	8	25511	9	53 033	18	11999	3	6312	1
	4741	2	35	0	22 484	8	2261	1	4033	1
	409	0	455	0	151	0	024	1	5536	1
Середньострокові (від місяця до року)	-	0	-	0	-	0	-	0	3702	1
	22530	9	24924	9	1 988	1	32813	9	27152	5
	37242	14	12140	4	45 050	16	60741	16	96989	19
Довгострокові від 1 року	5646	2	9109	3	56452	20	23406	6	34287	7
	138047	53	139981	49	100 972	35	159275	42	138728	27
	2334	1	1755	1		0	1973	1	3271	1

Джерело: складено автором за матеріалами [78-81]

Оскільки основна частина прибуткових активів АТ КБ «ПриватБанк» представлена портфелем цінних паперів, що складається з облігацій внутрішнього державного боргу (ОВДП) та депозитних сертифікатів Національного банку України, банк має значні вторинні резерви ліквідності. Ці резерви можуть бути використані, зокрема, для рефінансування від Національного банку України.

Підтвердженням адекватності буферів ліквідності є також те, що банк перевищує економічні нормативи ліквідності, встановлені Національним банком України, як це вказано в таблиці 2.7.

Узагальнивши зазначене, можемо зробити висновок, що банк має достатні резерви ліквідності, що робить його здатним виконувати зобов'язання та забезпечувати безперебійне надання банківських послуг навіть у разі зняття клієнтами коштів з їх рахунків.

Таблиця 2.7

Динаміка економічних нормативів ліквідності АТ КБ «ПриватБанк» з
01.01.2019 по 01.07. 2023 рр.

Норматив	Значення, станом на 01.01:					01.07.2023
	2019	2020	2021	2022	2023	
LCR _{BV} (не <100 %)	263,61	268,26	278,23	258,8487	472,3362-	401,3396
LCR _{BV} (не <100 %)	102,03	307,71	218,18	200,3644	262,1043	287,1741
NSFR (не <100 %)	X	X	X	156,5656	174,7273	180,7586

Джерело: складено автором за матеріалами [19, 78-81]

Незважаючи на вищевказані позитивні фактори, важливим джерелом загрози для забезпечення фінансової стійкості АТ КБ «ПриватБанк» є наявність дисбалансів ліквідності між активами та пасивами, що структуровані за строками погашення, як це представлено на рисунку 2.21.

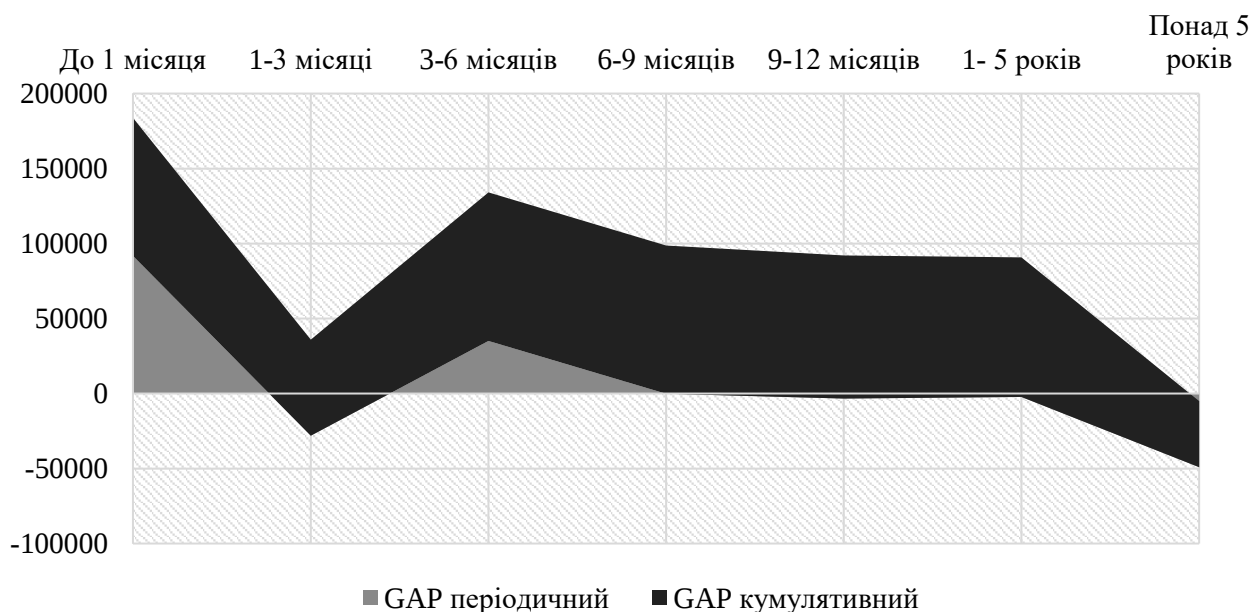

Рис. 2.21 Дисбаланси ліквідності АТ КБ «ПриватБанк» станом на 01.01.2023, млн грн.

Джерело: складено автором за матеріалами [81]

Представлені дані показують наявність значних циклічних варіацій в ліквідності, особливо в контексті строків погашення до 1 місяця та понад 5 років. У зв'язку з цим, керівництво банку має вжити комплекс заходів для контролю

над ризиками ліквідності та нівелювання негативного впливу дисбалансів ліквідності на фінансову стійкість банку.

Також важливо враховувати, що АТ КБ «ПриватБанк» досить чутливий до валютного ризику, який є ключовою складовою загального ризик-профілю банку (рис. 2.22).

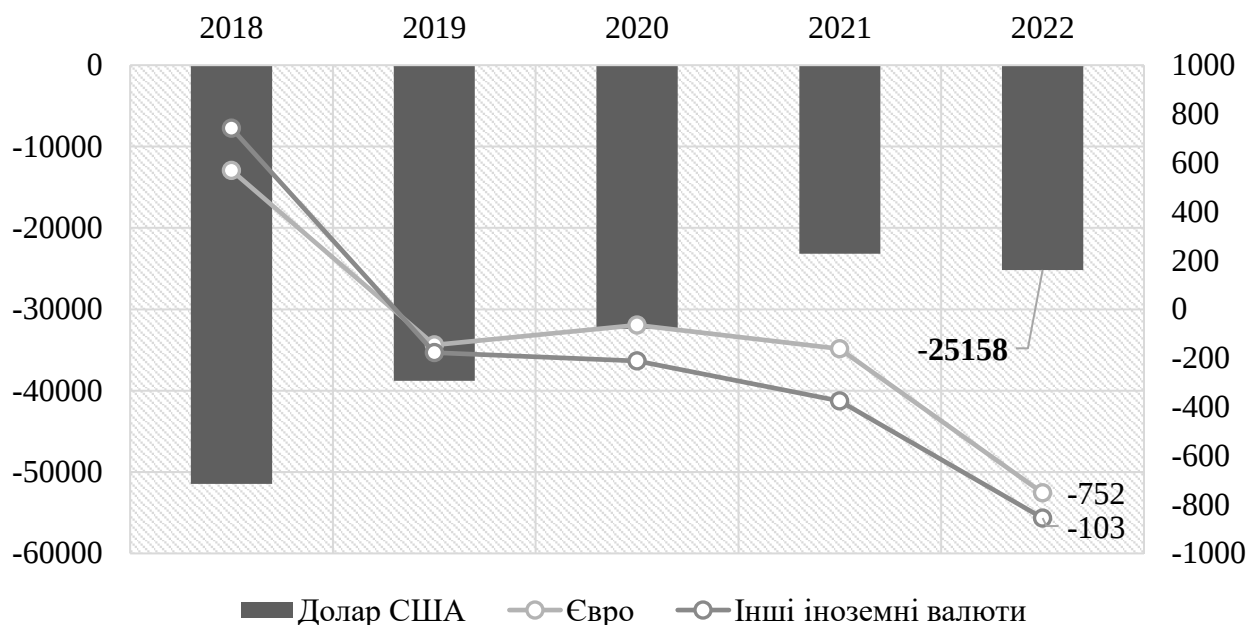

Рис. 2.22 Динаміка валютної позиції АТ КБ «ПриватБанк» за валютами за 2018-2022 роки, млн грн

Джерело: побудовано автором за матеріалами [78-81]

Подані на рисунку дані вказують на те, що попри на скорочення абсолютного обсягу валютних позицій у всіх сегментах валют, банк має значну чутливість до валютного ризику. Важливим аспектом є той факт, що всі валютні позиції, які відкриває банк, є короткими. Отже, в разі девальвації національної валюти, вартість зобов'язань банку збільшуватиметься, що може призвести до фінансових втрат. Найбільша чутливість банку до валютного ризику спостерігається в сегменті долара США, оскільки обсяг валютних позицій у цій валюті є найбільшим, становить 25 мільярдів гривень.

Потенційні коливання валютних курсів можуть впливати на вартість валютних позицій банку, що може мати негативний вплив на його фінансовий стан через вплив на прибуток та капітал, як це показано в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Чутливість АТ КБ «ПриватБанк» до валютного ризику з 01.01.2018 по
01.01.2023, млн грн

Валюта	Станом на 01.01					
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Вплив зростання курсів валют на прибуток та капітал банку						
Долари США	на 20%					
	(11 106)	(10 642)	(8 093)	(6 954)	(5 066)	(5 533)
Євро	на 10%					
	(959)	57	(15)	(7)	(16)	(75)
Інші	на 5%					
	15	9	(2)	(7)	(11)	(5)
Вплив зниження курсів валют на 5% на прибуток та капітал банку						
Долар США	2 777	2 661	2 023	1 738	1 266	1 383
Євро	479	(28)	7	3	8	38
Інші	(15)	(9)	2	7	11	5

Джерело: складено автором за матеріалами [19, 78-81]

На сьогоднішній день, згідно з твердженням Національного банку України, «рівень валютного ризику знизився до помірного. Курсові очікування поліпшилися» [23]. Однак варто зауважити, що при збільшенні волатильності на валютному ринку, існує певна ймовірність, що банк може зазнати втрат від валютного ризику, оскільки відкриті короткі позиції можуть призвести до збитків при зростанні обмінного курсу іноземних валют.

Вагомим фактором, що впливає на фінансову стійкість АТ КБ «ПриватБанк», є процентний ризик, який можна виміряти за допомогою показників процентних дисбалансів. Проведемо аналіз цього ризику для банку на основі даних, представлених на рисунку 2.23.

Дані рисунку 2.23, підтверджують, що АТ КБ «ПриватБанк» має високу чутливість до процентного ризику, оскільки виявлені дисбаланси для кожного часового інтервалу, при цьому протягом періоду аналізу вони нарощуються. Найбільша чутливість банку спостерігається у двох періодах: до 1 місяця (негативний процентний дисбаланс у розмірі 169 млрд грн) та понад 1 рік (позитивний процентний дисбаланс у розмірі 213 млрд грн).

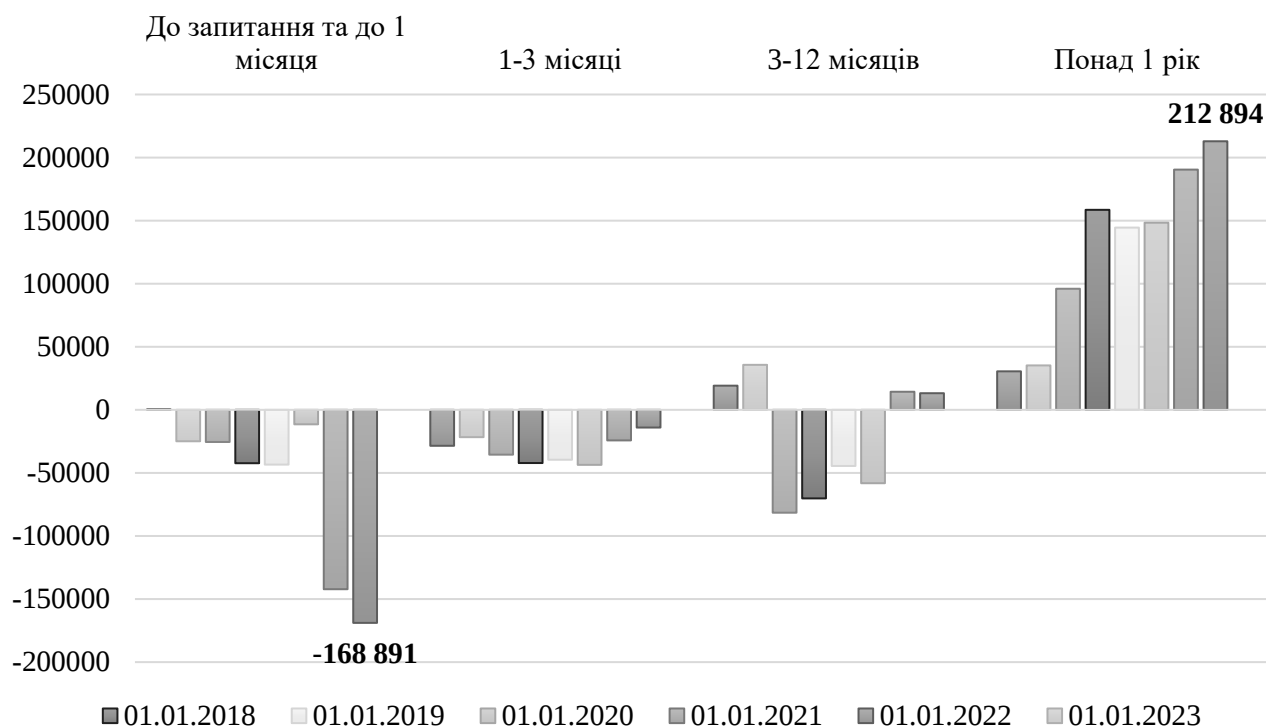

Рис. 2.23 Динаміка процентних дисбалансів АТ КБ «ПриватБанк» за 2018-2022 роки, млн грн

Джерело: побудовано автором за матеріалами [78-81]

Зважаючи на те, що Національний банк України реалізує монетарну політику, спрямовану на підвищення процентних ставок, це може призвести до збитків банку від переоцінки процентних позицій у періоді до 1 місяця.

Отже, для забезпечення достатнього рівня фінансової стійкості, суб'єкти управління АТ КБ «ПриватБанк» повинні розробити комплекс заходів для зменшення процентних дисбалансів, особливо в період до 1 місяця. Ця вимога обумовлена максимальною чутливістю АТ КБ «ПриватБанк» до процентного ризику в цьому періоді, оскільки пасиви банку вимагають постійного рефінансування в умовах зростання рівня процентних ставок, що може призвести до скорочення маржинальності.

Отже, управління фінансовою стійкістю АТ КБ «ПриватБанк» виконується ефективно. Проте особливу увагу потребує контроль та регулювання ризиків, які найбільше чутливі до поточних умов функціонування банків у зв'язку із зниженням економічної активності та реальних доходів населення,

нестабільністю фінансових ринків і масштабними втратами активів через війну. Також необхідний контроль операційної ефективності в умовах нового дизайну монетарної політики, який призводить до зниження маржинальності діяльності та скорочення обсягів комісійних доходів в умовах сповільнення економічної активності.

Висновки до розділу 2

Основу дослідження у цій роботі становить фінансова стійкість банківської системи України, а також результати діяльності АТ КБ «ПриватБанк» протягом періоду з 2018 по 2023 роки.

На сучасному етапі відзначається надзвичайно високий рівень зовнішніх загроз для банківської системи, зокрема через наслідки повномасштабного вторгнення Росії в Україну, потенційної ескалації конфлікту або його переходу в затяжний. Ці загрози мають складну та багатогранну природу, і їх комплексний вплив може призвести до наступних наслідків: зменшення платоспроможного попиту на банківські послуги, погіршення кредитоспроможності позичальників та зниження якості активів, обмеження можливостей банків у фінансуванні реального сектору економіки, збільшення валютного та операційного ризиків.

Попри ці значні зовнішні загрози, результати аналізу свідчать про те, що банківська система України залишається фінансово стійкою та здатною адаптуватися до нинішніх умов.

Ми визначили, що АТ КБ «ПриватБанк» має високу ефективність у забезпеченні фінансової стійкості. Для адаптації до умов складного зовнішнього середовища були внесені зміни в організаційну структуру, зокрема був створений антикризовий штаб. Підвищена увага була приділена інструментарію антикризового управління ризиками, зокрема відбувся перегляд лімітування та

процесів їх моніторингу, з метою отримання актуальних даних щодо ключових показників діяльності, що визначають рівень фінансової стійкості банку.

Аналіз фінансової стійкості АТ КБ «ПриватБанк» дозволив виявити внутрішні вразливості, які можуть знизити рівень фінансової стійкості при зростанні кризового потенціалу в зовнішньому середовищі.

До таких вразливостей відносяться:

- короткостроковий характер ресурсів, головним чином у вигляді залишків на поточних рахунках фізичних осіб, а також великий ризик у разі погіршення ситуації в країні. Цей ризик включає в себе ліквідність та процентний ризик;

- значна частка недіючих кредитів та можливість погіршення якості кредитного портфеля через негативні зміни в зовнішньому середовищі. Тут основним є кредитний ризик, для зменшення якого мають бути створені спеціальні резерви та підтриманий адекватний рівень капіталу;

- залежність від результатів переоцінки портфелю цінних паперів та валютних позицій, оскільки ці процеси не завжди передбачувані та не залежать від діяльності банку. В цьому контексті важливим є ризик прибутковості.

Визначено, що операційний ризик також є потенційно некерованим фактором, який може призвести до серйозних втрат. Це стосується можливості пошкодження або знищення активів, включаючи збої в роботі інформаційних систем банку та загрози кібербезпеки, що можуть призвести до втрати даних, порушення довіри клієнтів та завершення звичайної діяльності банку.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКУ

3.1 Науково-методичний підхід до обґрунтування впливу невизначеності на фінансову стійкість банку

Для забезпечення фінансової стійкості банківський менеджмент має ураховувати комплекс факторів зовнішнього середовища, що мають для банку некерований, неконтрольований та почасти загрозливий характер.

Відносно новим напрямом досліджень у сфері забезпечення фінансової стійкості банку є дослідження впливу такого зовнішнього фактора, як рівень невизначеності на фінансові показники діяльності банку.

Вважаємо, що цей напрям аналізу є важливим на сучасному етапі банківської системи України, оскільки банку функціонують в умовах реалізації значної кількості загроз як наслідок повномасштабної військової агресії рф, відповідно рівень невизначеності є високим та зростає.

Для формування наукового підґрунтя для розроблення підходу проведемо вивчення напрацювань дослідників у цій сфері з використанням інструментарію бібліометричного аналізу (VOSviewer).

Для контекстного вивчення результатів досліджень з впливу невизначеності на фінансовий стан та стабільність банків відібрано 1737 статей, проіндексованих наукометричною базою Scopus з 1990 по 2022 рр. на основі ключових слів «фінансова стійкість банку» та «невизначеність».

У результаті застосування бібліометричного аналізу була сформована кластерна тематична мапа взаємозв'язків ключових слів у наукових працях, присвячених дослідженням у цій сфері (рис. 3.1).

Наведені на рисунку 3.1 дані наочно підтверджують важливість урахування впливу невизначеності на всі ключові детермінанти, що визначають фінансову стійкість банку, як внутрішнього, так і зовнішнього походження.

Рис. 3.1 Кластерна тематична мапа взаємозв'язків понять «фінансова стійкість банку» та «невизначеність» за 1990-2022 рр.

Джерело: побудовано автором за матеріалами [96]

У контексті теми дослідження найбільш вагомим є дослідження синього кластера, що містить ключові поняття, пов'язані з мікросередовищем банку, а саме: банківська та фінансова стабільність, банківське кредитування, банківська ефективність, банківські ризики, поведінка позичальників. Ці поняття мають значні мережеві зв'язки з категоріями економічних та ринкових умов, економічної та політичної невизначеності.

Важливим також є зв'язок невизначеності зі сферою банківського регулювання насамперед монетарною політикою, інфляційним таргетуванням та інфляційною невизначеністю у взаємовпливі з категоріями «інфляція» та «процентні ставки», що формують фіолетовий кластер.

У широкому контексті ідентифіковані зв'язки між характеристиками глобальної економіки, економічного середовища (рівень економічної активності,

економічного розвитку, економічного росту, економічної нестабільності), стану фінансових та валютних ринків (зелений кластер) та концептом невизначеності у взаємовпливі з банківським мікросередовищем.

Значна кількість досліджень концентрується на вивченні прикладних аспектів невизначеності – аналізі невизначеності, оцінюванні ризиків як результату реалізації невизначеності, в тому числі різноманітних методів економетричного, статистичного аналізу та економіко-математичного моделювання, а також систем підтримки прийняття управлінських рішень (червоний та блакитний кластери).

Отже, результати вивчення наукових праць підтверджують нашу гіпотезу щодо доцільності визначення впливу невизначеності на рівень фінансової стійкості банку.

Як ми зазначали, дослідження у цій сфері не мають тривалої еволюції, оскільки вони були розпочаті після світової фінансової кризи, та значно активізовані внаслідок пандемічної кризи та геополітичних загроз поточного періоду. Це наочно підтверджується результатами, отриманими в процесі контекстно-часового виду бібліометричного аналізу дослідницьких статей у сфері впливу невизначеності на діяльність банків та рівень їх фінансової стійкості (рис. 3.2).

Гradient на рисунку змінюється від синього кольору – найбільш ранні дослідження, до жовтого – найбільш сучасні роботи.

Результати змістовно-часового виміру досліджень у сфері впливу невизначеності дозволили визначити, що ці питання досліджується саме в останнє десятиріччя. При цьому дослідження, спрямовані на врахування впливу невизначеності, набували все більшої конкретики та комплексності у зв'язку з мікро- та макрорівнями банківських та фінансових систем, зокрема їх стійкістю.

характеризують невизначеність, інструментарію, що дозволить ідентифікувати та оцінити зв'язки між ними.

Вплив геополітичної та економічної невизначеності на різні види економічної діяльності привертає все більше уваги з боку дослідників та наукових кіл, і вони наголошують на несприятливому впливі геополітичної та економічної невизначеності на економічне зростання в цілому та фінансову систему зокрема [1-4, 7-13].

Увагу науковців привернуло вивчення окремих питань впливу геополітичної та економічної невизначеності на рівень банківських ризиків, стійкість банків та банківської системи, оскільки врахування цих факторів може підвищити ефективність антикризового менеджменту та запобігти банківській кризі, які можуть дестабілізувати економіку [7]. Хоча деякі дослідники досліджували, як геополітична та економічна невизначеність впливає на банківський ризик та стабільність.

Дослідження науковців початково були зосереджені на впливі різних індикаторів макронебезпечності (таких як EPU та політичний ризик) на банківські ризики та стабільність [2, 4, 8, 9, 11, 12]. Останнім часом зростає усвідомлення того, що загрози стійкості пов'язані не тільки з економічними факторами, але й з геополітичною невизначеністю (наприклад, військовими конфліктами, терористичними атаками, політичними потрясіннями та геополітичною напруженістю), які викликають зовнішні шоки та дестабілізують банківську систему [1, 3, 10, 13].

Отже, зважаючи на зазначене, вважаємо за доцільне розробити підхід до врахування впливу економічної, політичної та геополітичної стабільності на фінансову стійкість банків України.

Перший етап дослідження передбачає визначення результативної ознаки, що комплексно характеризує рівень фінансової стійкості банку, та відносно якої ми проведемо аналіз впливу ключових факторів невизначеності.

Узагальнивши розробки науковців, ми визначили, що основною залежною змінною як міра фінансової стійкості банку використовувався Z-показник, відповідно, ми також будемо використовувати його в цій моделі [5].

Окрім цього, зважаючи на значний вплив на фінансову стійкість банків України рівня кредитного ризику, ми вважаємо за доцільне використовувати як залежну змінну показник кредитного ризику, що вимірюється як частка недіючих кредитів (NPL).

Наступний етап дослідження передбачає визначення проксі-змінних, відповідно до яких буде проведено визначення впливу невизначеності на рівень фінансової стійкості банку.

Узагальнивши розробки науковців у цій сфері, ми пропонуємо використовувати наступні індикатори невизначеності, що будуть використані як проксі-змінні в оцінюванні впливу невизначеності на фінансову стійкість банку (таблиця 3.1).

Таблиця 3.1

Характеристика індикаторів невизначеності, використаних як проксі-змінні

Показник	Умове позначення	Сутність
Світовий індекс невизначеності	WUI	Відбиває невизначеність, пов'язану з економічними та політичними подіями, як в короткостроковій, так і в довгостроковій перспективах. В індексі використовується єдине джерело для всіх країн, що дозволяє порівнювати рівень невизначеності за країнами
Індекс невизначеності (Україна)	WUI_UKR	
Індекс геополітичного ризику	GPR	Відбиває невизначеність, пов'язану з несприятливими геополітичними подіями (наприклад, терористичними актами або початком війни)
Індекс геополітичного ризику (Україна)	GPR_UKR	
Індекс невизначеності глобальної економічної політики	GEPU	Являє собою середньозважене значення національних індексів економіко-політичної невизначеності. Будуються дві версії індексу GEPU перша, заснована на показниках ВВП у поточних цінах, і друга, заснована на ВВП з поправкою на інфляцію

Джерело: [56]

Наступним етапом є формування базової гіпотези дослідження.

На основі вивчення літературних джерел ми висуваємо наступну гіпотезу: зростання невизначеності, незалежно від джерела її походження, здійснює суттєвий негативний вплив на фінансову стійкість (Z-показник та NPL) (рис. 3.3).

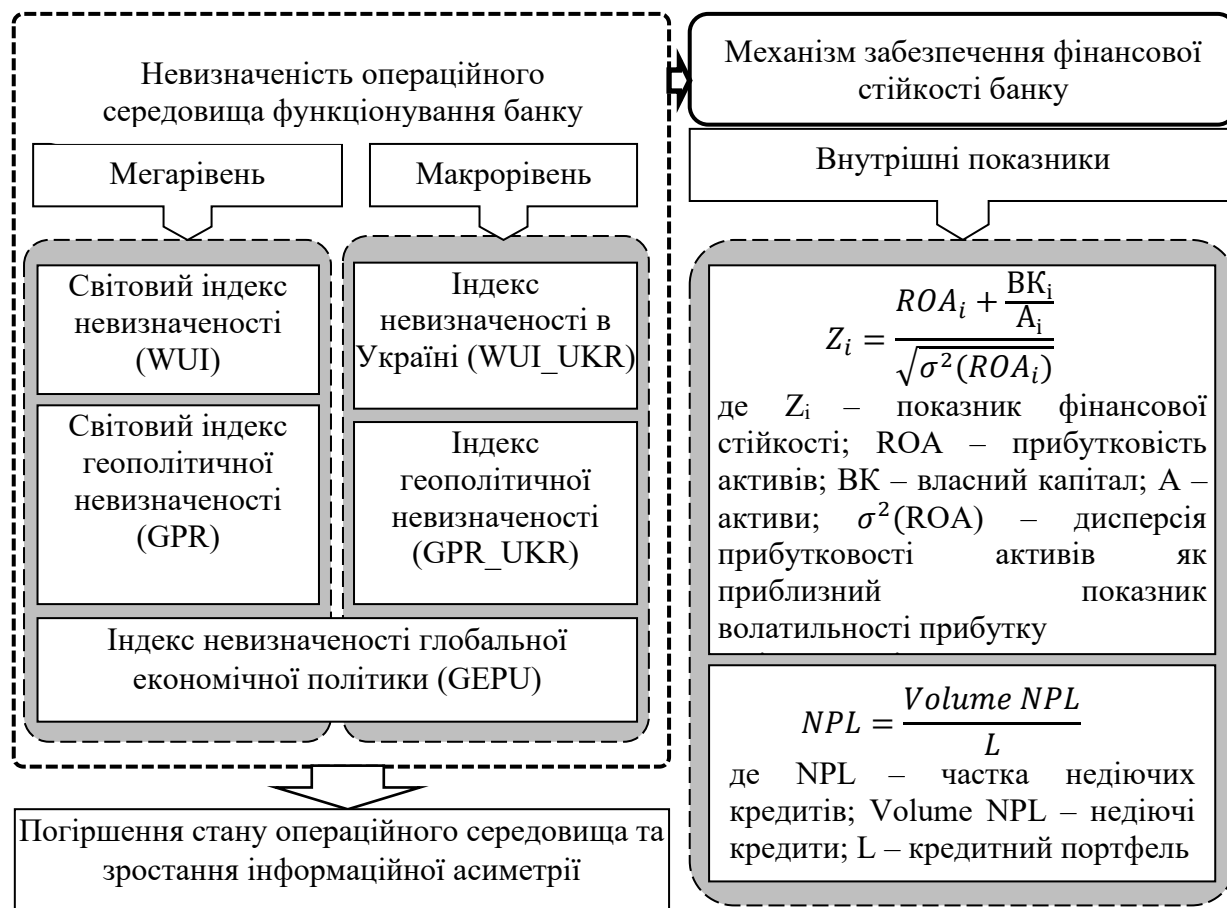

Рис. 3.3. Зв'язки між невизначеністю та показниками фінансової стійкості банку

Джерело: розроблено автором за матеріалами [5, 6, 56]

Узагальнивши зазначене вище та дослідивши економетричний інструментарій моделювання економічних процесів [82], ми вважаємо за доцільне у рамках цього дослідження використати підхід множинної регресії, вид якої буде обрано залежно від результатів статистичних тестів.

Розроблений нами алгоритм для перевірки сформульованої нами гіпотези представлені на рисунку 3.4.

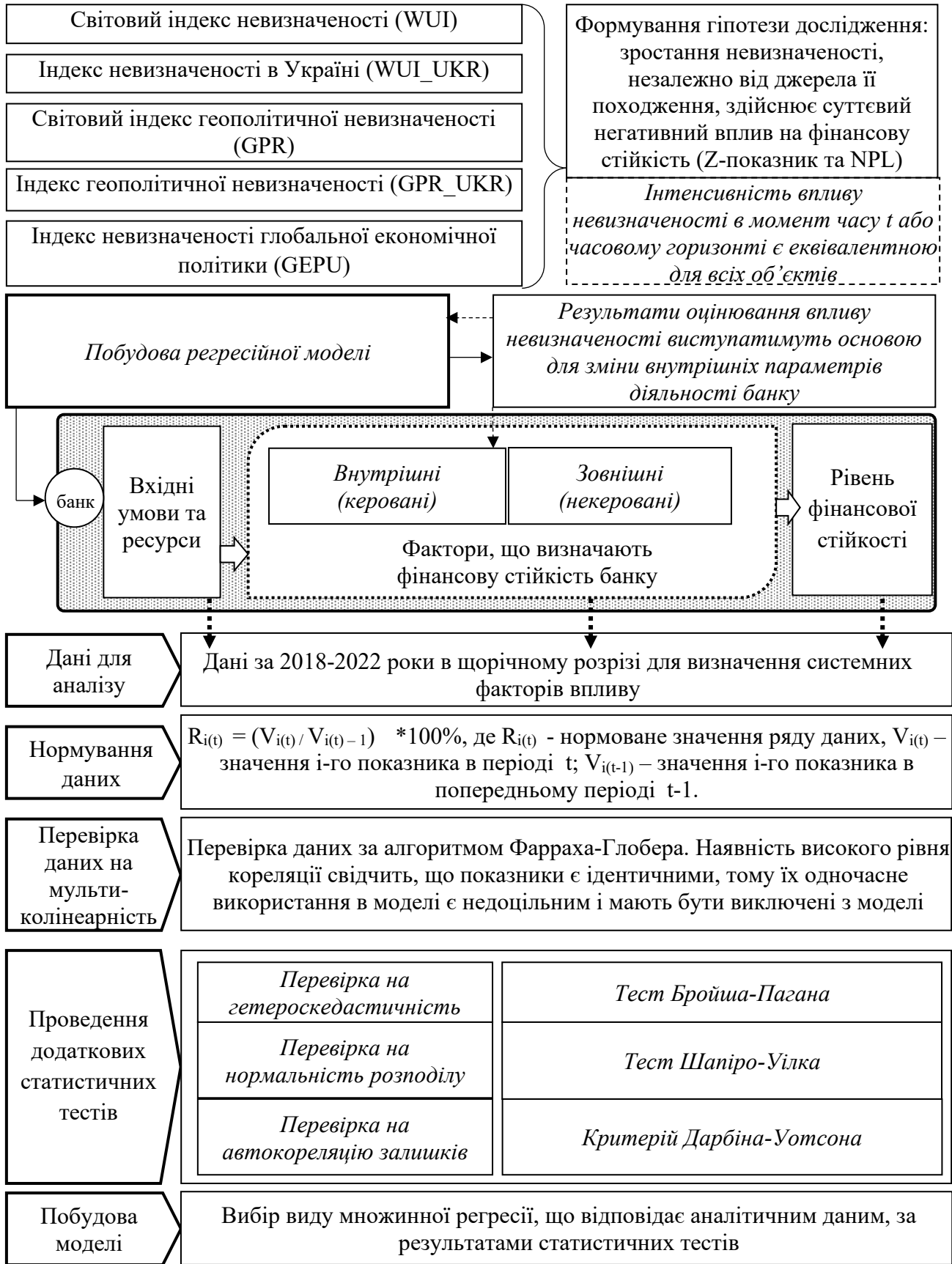

Рис. 3.4 Алгоритм оцінки впливу невизначеності на фінансову стійкість банку

Джерело: розроблено автором за матеріалами [5, 6, 56, 82]

Результати регресійного моделювання впливу невизначеності на фінансову стійкість банку можуть надати банківським менеджерам цінну аналітичну інформацію та визначити на цій основі адекватні інструменти для управління фінансовою стійкістю.

Використання розробленої моделі у забезпеченні фінансової стійкості банку може:

- сформувати основу для прогнозування впливу різних сценаріїв зростання невизначеності на фінансову стійкість, наприклад, як рівень недіючих кредитів буде реагувати на зростання світової геополітичної невизначеності;

- включатись у технології для проведення стрес-тестів, щоб визначити, як банк буде впливати на різні види негативних сценаріїв, такі як зростання рівня невизначеності у певних сферах;

- служити основою для розробки стратегій управління ризиками. Наприклад, якщо модель вказує на потенційне зростання кредитного ризику, банк може розглянути можливості для зменшення цього ризику через превентивний або реактивний інструментарій;

- служити основою для планування та бюджетування. Банк може враховувати потенційний вплив невизначеності при розробці стратегії та фінансового плану, виділенні ресурсів на управління ризиками; визначенні розміру капіталу, необхідного банку.

Отже, регресійне моделювання надає банківським менеджерам засоби для більш об'єктивної оцінки та управління фінансовою стійкістю та ризиками, що допомагає підвищити якість прийняття рішень та забезпечити більш ефективне управління банком.

3.2 Апробація науково-методичного підходу до визначення впливу невизначеності на фінансову стійкість АТ КБ «ПриватБанк»

Невизначеність є суттєвим фактором, що впливає на діяльність банків. Це означає відсутність передбачуваності або визначеності щодо майбутніх подій або результатів, які можуть вплинути на операції банку, фінансовий стан і процеси прийняття рішень.

У теоретичній частині роботи було сформовано сукупність індикаторів, що характеризують рівень невизначеності.

Відповідно, наведемо динаміку та характеристику кожного показника.

Для вимірювання загального рівня світової невизначеності у межах нашого підходу використовується світовий індекс невизначеності (WUI) (рис. 3.5).

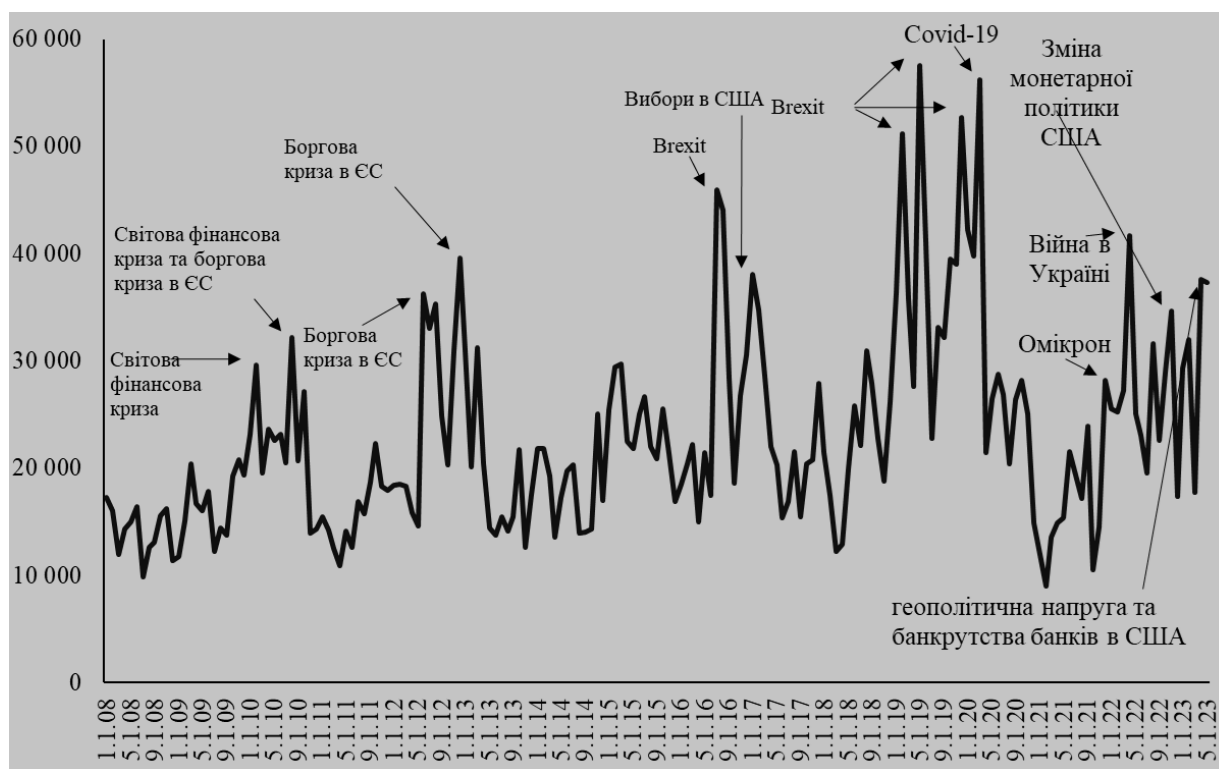

Рис. 3.5 Тренди змін індексу невизначеності у світі (WUI) за 2008-2023 рр.

Джерело: побудовано автором за матеріалами [97]

Світовий рівень невизначеності стосується загального ступеня непередбачуваності, що існують у різних аспектах глобальної економіки, політики чи інших сферах. Ця невизначеність охоплює широкий спектр факторів і подій, які впливають на світ загалом. Це повною мірою підтверджують дані рисунку 3.5, оскільки індекс невизначеності у світі (WUI) гнучко реагує на будь-які зміни – геополітичні (наприклад, BREXIT, чи війна в Україні), економічні (такі як світова фінансова криза або боргова криза в ЄС), пандемічні (пандемія COVID-19 чи його підтипу «Омікрон»). Відповідно, він може виступати проксі-змінною для визначення впливу глобального середовища на фінансову стійкість банків України.

Динаміка індексу невизначеності для України представлена на рисунку 3.6.

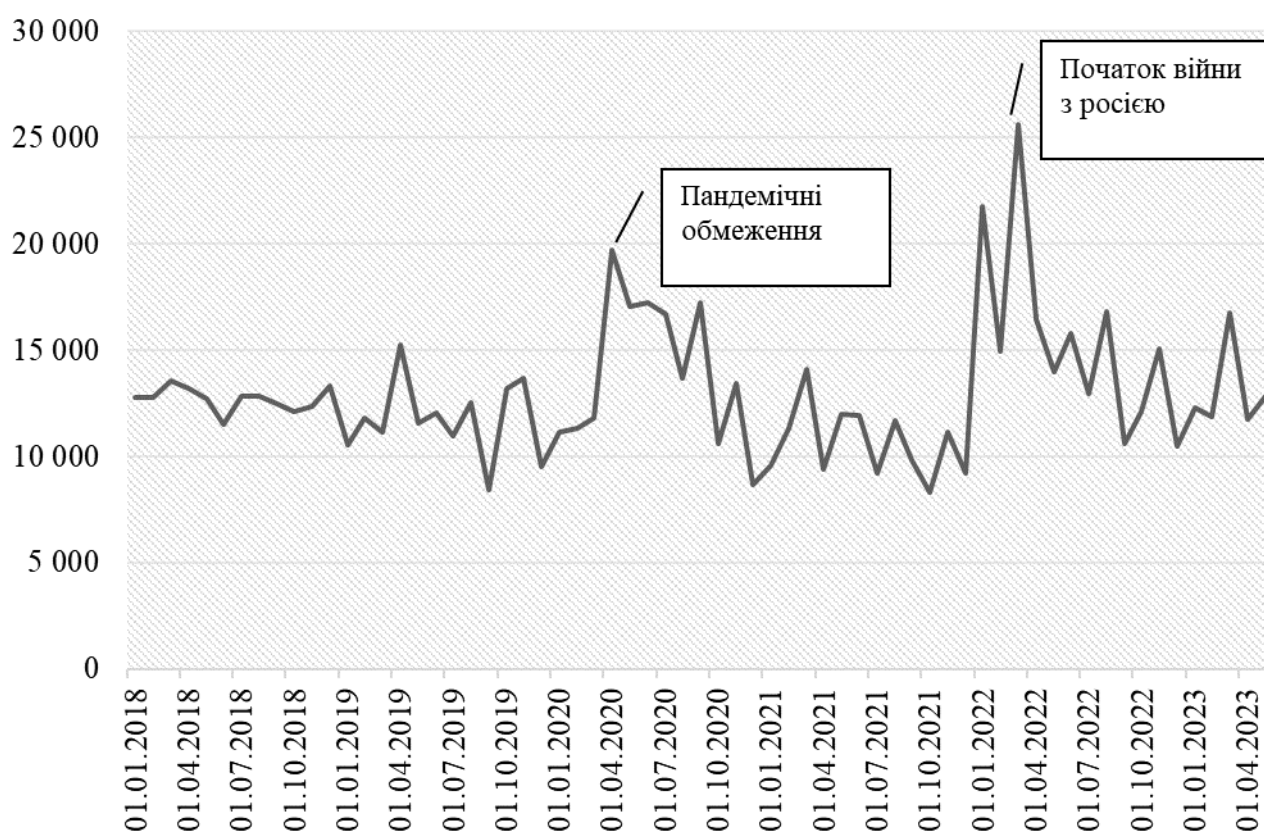

Рис. 3.6 Тренди змін індексу невизначеності в Україні (WUI_{UKR}) з 01.01.2018 по 01.04.2023 (середньозважене ковзне середнє значення)

Джерело: побудовано автором за матеріалами [97]

Найвищий показник в Україні за цей період реєструється в лютому 2022 року, коли розпочалася повномасштабна військова агресія росії. До цього також були пікові моменти: в I кварталі 2019 року, пов'язані з президентською кампанією; в I кварталі 2020 року, пов'язані з початком пандемії коронавірусу та запровадженими у зв'язку з цим обмеженнями.

Банки працюють у динамічному політико-економічному середовищі, де ефективність державних інститутів, макроекономічні фактори, такі як рівень інфляції, процентні ставки, обмінні курси та загальне економічне зростання, постійно змінюються. Невизначеність у цих сферах може вплинути на прибутковість банку, якість кредитного портфеля та інвестиційні рішення.

У рамках цього дослідження для визначення впливу політико-економічного контексту невизначеності обрано використання індексу невизначеності глобальної економічної політики (GEPU – економіка (E), політика (P) та невизначеність (U)).

Дані, наведені на рисунку 3.7, свідчать, що період найбільшої невизначеності за період розрахунку спостерігався в період пандемії.

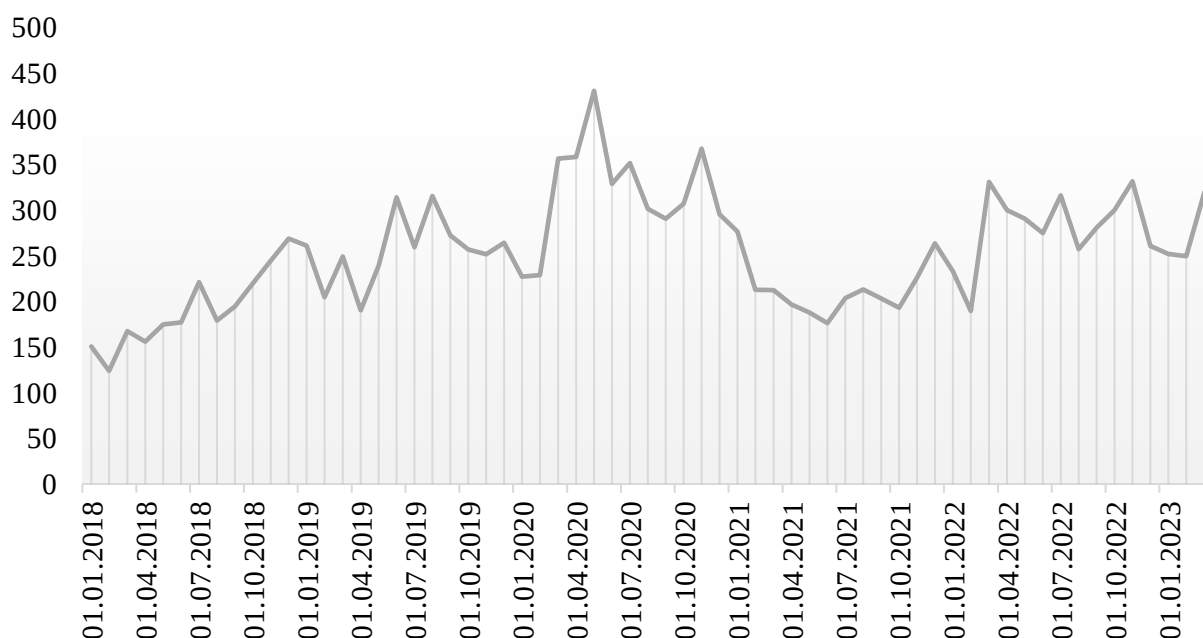

Рис. 3.7 Тренди змін індексу невизначеності глобальної економічної політики (GEPU) з 01.01.2018 по 01.01.2023

Джерело: побудовано автором за матеріалами [97]

Як було обґрунтовано в попередньому підрозділі дослідження, наразі активно досліджується впливу геополітичних умов, геополітичних ризиків та, як наслідок, геополітичної невизначеності (GPR), на фінансову стійкість банків в цілому та окремих показників їх діяльності зокрема.

Динаміка цього показника у світі та Україні, представлена на рисунку 3.8, свідчить, що цей показник адекватно реагує на геополітичний ландшафт.

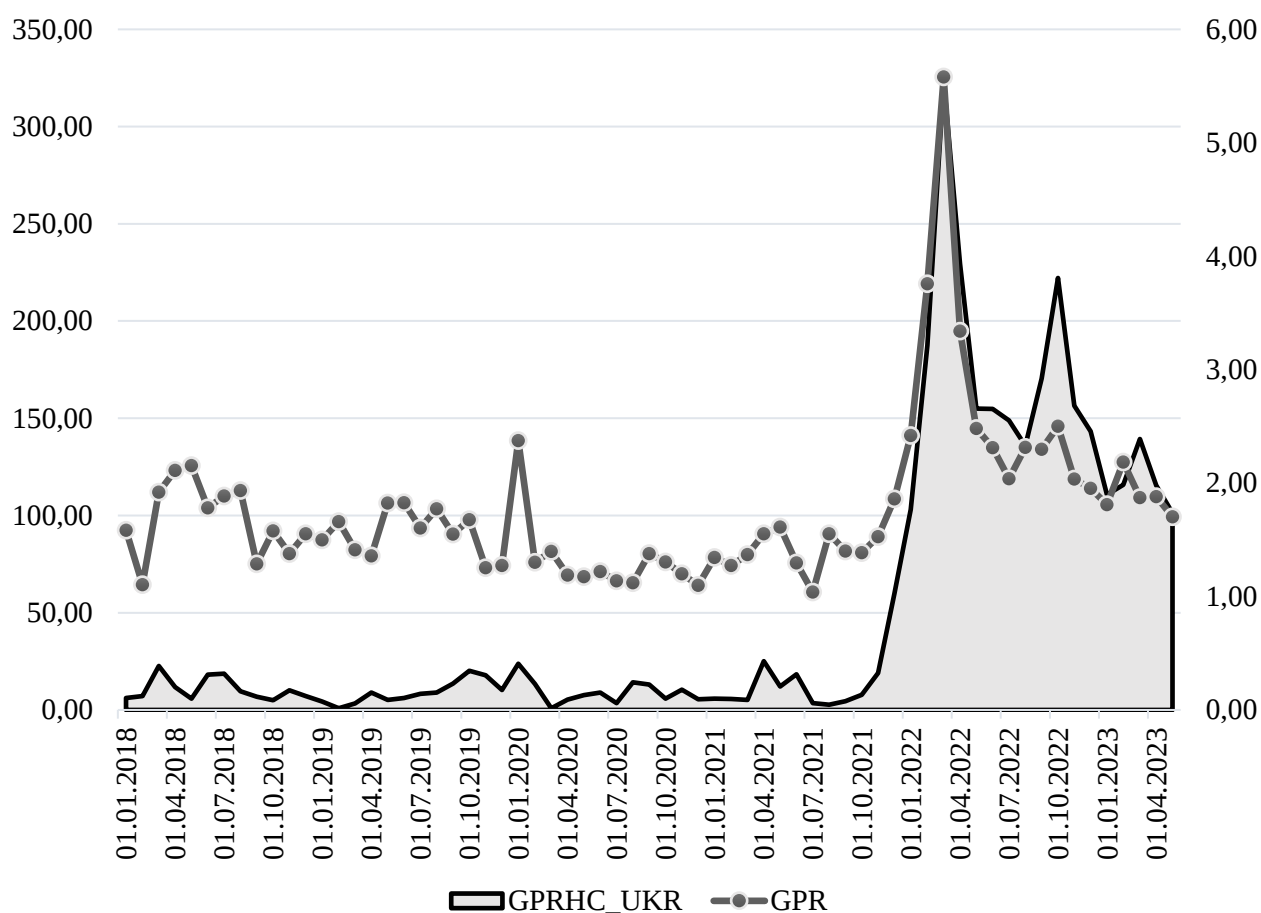

Рис. 3.8 Тренди змін індексу світової геополітичної невизначеності (GPR) та індексу геополітичної невизначеності України (GPR_UKR) з 01.01.2018 по 01.04.2023

Джерело: побудовано автором побудовано автором за матеріалами [97]

Найвищий рівень для України наразі зафіксовано у період початку російсько-української війни. З її початком рівень геополітичної невизначеності України значно перевищує світовий показник. Це суттєво впливає на рівень фінансової стійкості банків України та вимагає від них розроблення комплексу превентивних та реактивних заходів.

У глобальному контексті наразі наявна висока геополітична напруга між такими державами, як Сполучені Штати, Китай та Росія, що суттєво впливає на світовий економічний ландшафт.

Отже, нами були охарактеризовані основні проксі-змінні, обрані для формалізації впливу невизначеності на фінансову стійкість банків.

Використовуючи розроблений нами підхід, проведемо моделювання впливу невизначеності через зміну цих проксі-змінних на показник частки недіючих кредитів NPL та Z-показник, що були обрані нами як узагальнювальні показники оцінювання фінансової стійкості АТ КБ «ПриватБанк» (рис. 3.9).

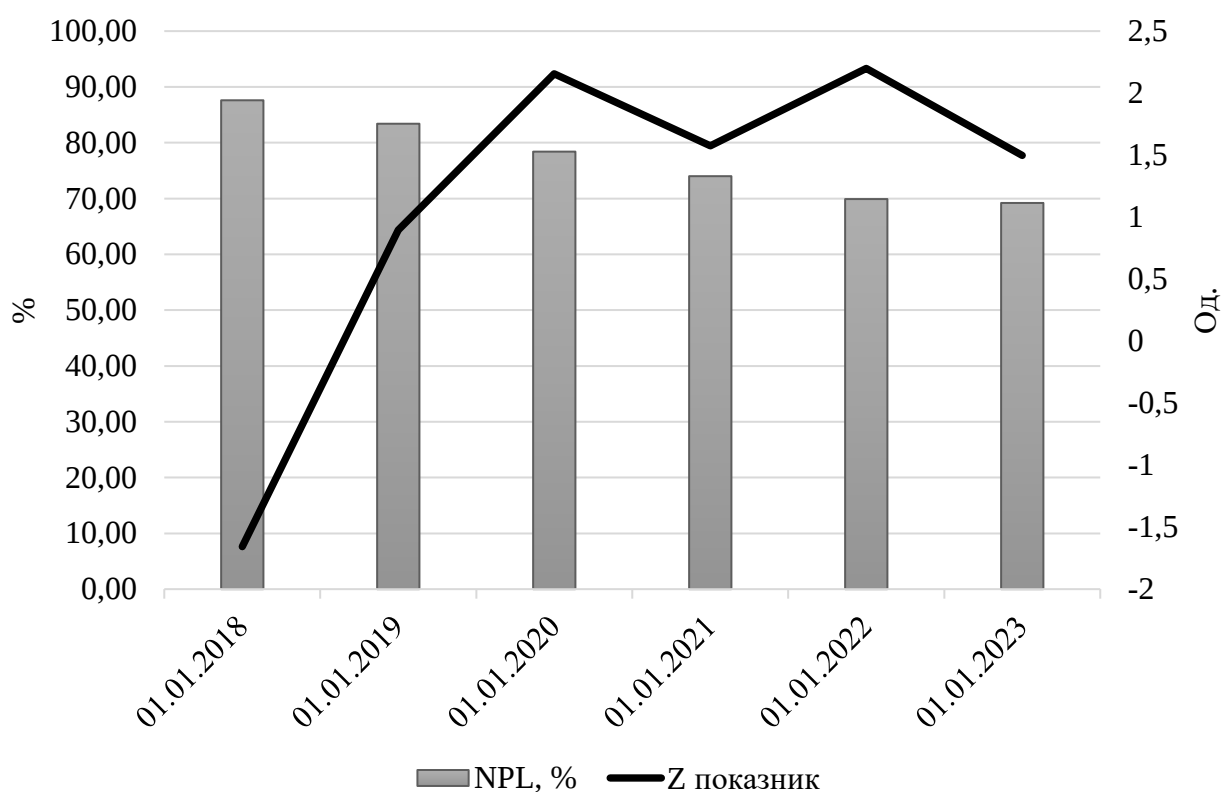

Рис. 3.9 Тренди змін показників NPL та Z-показника АТ КБ «ПриватБанк» з 01.01.2018 по 01.01.2023 рр.

Джерело: розраховано автором побудовано автором за матеріалами [19, 78-81]

Статистична та нормалізована база показників формується з даних з 01.01.2018 по 01.01.2023 (додаток Д).

Відповідно, початковий вид гіпотези, яку ми будемо перевіряти в рамках впливу невизначеності на фінансову стійкість банку через Z-показник представлений формулою (3.1).

$$Z = (WUI; WUI_{UKR}; GPR; GPR_{UKR}; GEPU) \quad (3.1)$$

Наступним етапом є перевірка даних на наявність мультиколінеарності за алгоритмом Фарраха-Глобера. За результатами аналізу мультиколінеарності в рамках моделі впливу невизначеності на Z-показник на основі матриці коефіцієнтів кореляції визначено, що змінні «Індекс геополітичної невизначеності України» GPR_{UKR} та «Світовий індекс невизначеності» WUI мають $|r| > 0.7$, що свідчить про мультиколінеарність факторів та необхідність виключення одного з них з подальшого аналізу. Зазначений висновок підтверджується результатами розрахунків F-критерію Фішера та критерію Стюдента.

Відповідно, зважаючи на отримані результати, для подальших розрахунків буде виключено індекс невизначеності WUI (формула 3.2):

$$Z = (WUI_{UKR}; GPR; GPR_{UKR}; GEPU) \quad (3.2)$$

Для цих даних будуть застосовані статистичні тести, що дозволить нам визначити відповідність вимогам до побудови множинної регресії та, залежно від отриманих результатів, обрати вид регресійної моделі.

Результати статистичної обробки даних (перевірки на нормальність розподілу, автокореляцію, гетероскедатичність) наведені в таблиці 3.2.

Отже, як свідчать представлені результати, всі статистичні тести виконуються, крім тесту на нормальність розподілу.

Для приведення даних у відповідність до вимог проведено трансформацію рядів даних шляхом логарифмування.

Таблиця 3.2

Результати перевірки вхідних даних на відповідність вимогам для побудови
множинної регресії

Показник	Напрямок перевірки		
	Нормальність розподілу	Гетероскедастичність	Наявність автокореляції залишків
WUI	Фактичні значення r менші за обраний альфа-рівень, нульова гіпотеза відхиляється і є свідченням того, що перевірені дані не мають нормального розподілу.	За рядами визначено однакову дисперсію залишків за всіма рівнями незалежних змінних. Нульова гіпотеза підтверджена: відсутність гетероскедастичності	Властивість незалежності залишків виконується. Відсутні автокореляції. Критерій Дарбіна-Уотсона виконується. Автокореляція залишків відсутня.
WUI_{UKR}			
GPR			
GPR_{UKR}			
GEPU			

Джерело: складено автором

Результати розрахунків впливу невизначеності на фінансову стійкість АТ КБ «ПриватБанк» представлені в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Параметри моделі множинної регресії для визначення впливу невизначеності на
фінансову стійкість АТ КБ «ПриватБанк» на основі Z-показника

Параметри	Значення	Характеристика
Результати побудови моделі множинної регресії		
Y-перетин	5,012	Значення Z , коли всі незалежні змінні дорівнюють нулю.
WUI_{UKR}	-1,146769	Значний негативний вплив
GPR	-2,274471	Значний негативний вплив
GPR_{UKR}	-4,09384	Високий негативний вплив
GEPU	-1,803432	Значний негативний вплив
Показники якості моделі множинної регресії		
Множинний R	0,844698	Сильна позитивна кореляція між залежною змінною та комбінованим впливом чотирьох незалежних змінних
R-квадрат	0,713515	71 % частка варіації Z , яку можна пояснити обраними проксі-змінними
Нормований R-квадрат	0,621162	Висока якість моделі
Стандартна помилка	0,018462	Низька, що свідчить про високу якість моделі

Джерело: розраховано автором

Базуючись на отриманих результатах, модель множинної регресії, що характеризує вплив невизначеності на фінансову стійкість АТ КБ «ПриватБанк» на основі Z-показника представлена в формулі (3.3):

$$Z = 5,012 - 4,147 WUI_{UKR} - 4,274 GPR - 14,093 GPR_{UKR} - 5,803 GEP_{U} \quad (3.3)$$

Відповідно до результатів розрахунків, збільшення загальної невизначеності в Україні на 1 од.виміру. призводить до зменшення співвідношення показника фінансової стійкості банку в середньому на 1,146769 од. вимір.; збільшення світового рівня геополітичної невизначеності на 1 од.вимір. призводить до зменшення результативного показника в середньому на 2,274471 од.вимір.; збільшення рівня геополітичної невизначеності в Україні на 1 од.вимір. призводить до зменшення результативного показника в середньому на 4,09384 од.вимір., збільшення невизначеності економічної політики на 1 од.вимір. призводить до зменшення результативного показника в середньому на 1,803432.

За результатами статистичних тестів на якість моделі множинної регресії ми встановили, що рівняння регресії у цілому статистично значуще з надійністю 95 %. Коефіцієнти при проксі-змінних статистично значущі.

Отже, наша гіпотеза щодо негативного впливу всіх типів невизначеності на фінансову стійкість банку підтверджена.

Зважаючи на суттєве зростання геополітичної напруженості у світі та в Україні, суб'єктами банківського менеджменту має бути сформований комплекс заходів щодо посилення внутрішнього потенціалу для нівелювання кризових загроз, оскільки фактори цієї групи є найбільш значущими за результатами побудови моделі.

Початковий вид гіпотези, яку ми будемо перевіряти в рамках впливу невизначеності на кредитний ризик АТ КБ «ПриватБанк» через показник частки недіючих кредитів, представлений формулою (3.4).

$$NPL = (WUI; WUI_{UKR}; GPR; GPR_{UKR}; GEPU) \quad (3.4)$$

Наступним етапом є перевірка даних на наявність мультиколінеарності за алгоритмом Фарраха-Глобера.

За результатами аналізу мультиколінеарності в рамках моделі впливу невизначеності на NPL на основі матриці коефіцієнтів кореляції визначено, що змінні «Індекс геополітичної невизначеності України» GPR_{UKR} та «Світовий індекс невизначеності» WUI мають $|r| > 0.7$, що свідчить про мультиколінеарність та необхідність виключення одного з факторів з подальшого аналізу.

Зазначений висновок підтверджується результатами розрахунків F-критерію Фішера та критерію Стюдента. Оскільки найбільший вплив на результативну ознаку має фактор GPR_{UKR} ($r = -0.8549$), отже, його доцільно використовувати при побудові моделі.

Відповідно, зважаючи на це, для подальших розрахунків буде виключено індекс невизначеності WUI (формула 3.5):

$$NPL = (WUI_{UKR}; GPR; GPR_{UKR}; GEPU) \quad (3.5)$$

Результати статистичної обробки даних (перевірки на нормальність розподілу, автокореляцію, гетероскедатичність) наведені в таблиці 3.2. Як свідчать представлені результати, всі статистичні тести виконуються, крім тесту на нормальність розподілу.

Для приведення даних у відповідність до вимог було проведено трансформація рядів даних шляхом логарифмування.

Результати розрахунків представлені в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Параметри моделі множинної регресії для визначення впливу невизначеності на кредитний ризик АТ КБ «ПриватБанк» на основі показника NPL

Параметри	Значення	Характеристика
Результати побудови моделі множинної регресії		
Y-перетин	1,03E-15	Близький до нуля і не є статистично значущим у моделі. Модель перераховано з константою 0
WUI_{UKR}	0.2338775	Значний негативний вплив
GPR	- 0.116843	Значний позитивний вплив
GPR_{UKR}	-0.915319	Значний позитивний вплив
GEPU	0.4222584	Значний негативний вплив
Показники якості моделі множинної регресії		
Множинний R	0.9885931	Сильна позитивна кореляція між залежною змінною та комбінованим впливом чотирьох незалежних змінних
R-квадрат	0.9773163	97,73 % частка варіації Z, яку можна пояснити обраними проксі-змінними
Нормований R-квадрат	0.8865819	Висока якість моделі
Стандартна помилка	0.3367759	Низька, що свідчить про високу якість моделі

Джерело: розраховано автором

Базуючись на отриманих результатах, модель множинної регресії, що характеризує вплив невизначеності кредитний ризик АТ КБ «ПриватБанк» на основі показника NPL представлена в формулі (3.6):

$$NPL = 0.233 WUI_{UKR} - 0.117 GPR - 0.915 GPR_{UKR} - 0.422 GEPU \quad (3.6)$$

Відповідно до результатів розрахунків. збільшення індикатора невизначеності в Україні на 1 од.вимір. призводить до зростання частки недіючих кредитів у середньому на 0,233 од.вимір.; збільшення світового рівня геополітичної невизначеності на 1 од.вимір. призводить до зменшення результативного показника в середньому на 0,017 од.вимір.; збільшення рівня геополітичної невизначеності в Україні на 1 од.вимір. призводить до зменшення результативного показника в середньому на 0,915 од.вимір., збільшення

невизначеності економічної політики на 1 од. вимір. призводить до зростання результативного показника в середньому на 0,422.

Отже, наша гіпотеза щодо негативного впливу всіх типів невизначеності на рівень кредитного ризику підтверджена частково. Було визначено, що зростання геополітичних ризиків в Україні та світі призводить до скорочення частки недіючих кредитів. Водночас негативний вплив мають індекс невизначеності в Україні та рівень світової невизначеності економічної політики.

У цілому отримані нами результати корелюють з результатами досліджень [4], які визначили, що «економічна невизначеність призводить до значного зниження загального зростання банківського кредиту, тоді як значний загальний вплив геополітичних ризиків не зафіксовано». Результати аналізу [4] виявили значний позитивний зв'язок між GEPU та зростанням недіючих кредитів.

Це вказує свідчить про те, що саме економічне середовище та державне регулювання, стан політичних інститутів у разі зростання їх невизначеності спричиняють зростання кредитних ризиків банків та, як результат, недіючих кредитів..

Отримані результати в контексті теми дослідження свідчать про необхідність вжиття відповідних заходів щодо недопущення кредитної ризикованої діяльності АТ КБ «ПриватБанк» в умовах невизначеності.

В узагальненому вигляді результати дослідження представлені на рисунку 3.10.

Побудова моделі множинної регресії за розробленим нами підходом для оцінювання впливу невизначеності на показники фінансової стійкості банку має практичне значення.

Це зумовлено тим, що модель надає банкам можливість краще розуміти природу ризиків, пов'язаних з економічною та геополітичною невизначеністю. Це сприяє удосконаленню систем управління ризиками та розробці ефективних стратегій їх мінімізації.

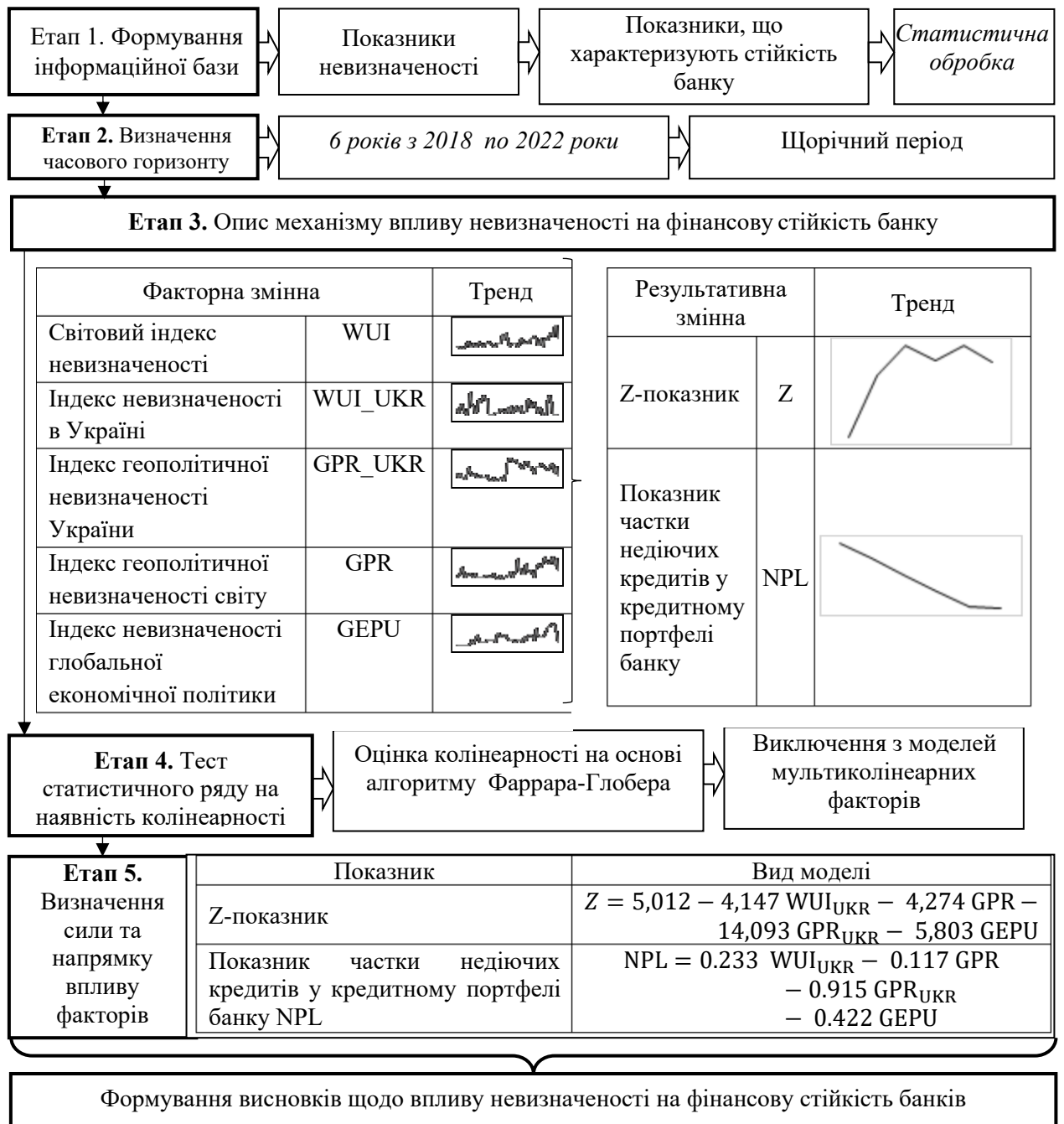

Рис. 3.10. Результати апробації науково-методичного підходу до визначення впливу невизначеності на фінансову стійкість АТ КБ «ПриватБанк»

Джерело: складено автором

Оцінка впливу невизначеності на фінансову стійкість дозволяє банку розробляти обґрунтовані стратегії та тактики діяльності в умовах невизначеності, що підвищує рівень їх адаптованості до змін в економічному та політичному середовищах.

Урахування в моделі рівня недіючих кредитів допомагає банкам у здійсненні більш точного кредитного аналізу та прогнозуванні кредитного ризику.

Зважаючи на зазначене, модель множинної регресії з урахуванням економічної та геополітичної невизначеності є важливим інструментом для банків у покращенні стратегій, управління ризиками та забезпеченні фінансової стійкості.

Висновки до розділу 3

У роботі здійснено розробку та апробацію моделі множинної регресії для оцінювання впливу невизначеності на показники фінансової стійкості банку та рівень недіючих кредитів.

Необхідність цього обумовлена тим, що зростання економічної та геополітичної невизначеності наразі стає важливим фактором, який все більше впливає на фінансову стійкість банків. В умовах глобалізації та взаємозв'язку фінансових ринків, розуміння цього впливу стає критичним для управління ризиками та прийняття стратегічних рішень.

Зважаючи на зазначене, розроблена модель ураховує як економічні, так і геополітичні аспекти, оскільки передбачає включення як проксі-змінних відповідних індикаторів невизначеності. Це зумовлено тим, що ці фактори можуть взаємодіяти та спричиняти складні ефекти на фінансову стійкість банку.

Як результативні змінні обрано показники фінансової стійкості та недіючих кредитів. У рамках теми дослідження оцінка впливу на фінансову стійкість банку є ключовою, оскільки це визначає можливі ризики та вразливості, з якими стикається банк в непередбачуваних умовах. Модель також ураховує вплив невизначеності на рівень недіючих кредитів, що є важливим показником

ефективності та якості управління кредитним портфелем та є вагомим фактором внутрішнього впливу на фінансову стійкість банків України в сучасних умовах.

Якість розробленої моделі визначається використанням відповідних статистичних тестів, що забезпечують як якість вхідних даних (перевірка на мультиколінеарність, нормальність розподілу, гетероскедастичність та автокореляцію залишків), так і перевірку якості самої моделі (множинний R, R-квадрат, нормований R-квадрат, стандартна помилка, коефіцієнти детермінації).

Розроблена модель є ефективним інструментом для банків у прогнозуванні та управлінні ризиками в умовах невизначеності, допомагаючи виробляти обґрунтовані стратегії та приймати рішення на основі аналізу.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного теоретичного дослідження ми зробили наступні висновки.

Визначено, що фінансова стійкість банку за ієрархічним рівнем відіграє підпорядковану роль щодо фінансової стійкості банківської системи, за складом є компонентом стійкості банку.

У роботі доведено доцільність розглядати поняття «фінансова стійкість банку» комплексно – за кількісним та якісним підходами.

За якісним підходом фінансова стійкість банку – це здатність ефективно виконувати функції в економіці, адаптуючись до мінливих умов зовнішнього середовища та внутрішніх трансформацій (випадкових або планових), забезпечуючи управління фінансовими ресурсами з цільовим рівнем ефективності та ризиків, визначених стратегією банку та його бізнес-моделлю.

За кількісним підходом фінансова стійкість банку – це стан банку, що характеризується оптимальними внутрішніми параметрами, визначеними зовнішніми вимогами, стратегією банку та його бізнес-моделлю.

Визначено, що фінансова стійкість як об'єкт є складною, тому її запропоновано класифікувати за сукупністю ознак, згрупованих за управлінськими (джерело впливу, можливість регулювання, масштаб впливу), часовими (ретроспектива виникнення, часовий горизонт, характер прояву в часі) та кількісними (рівень фінансової стійкості) типологічними ознаками.

Рівень фінансової стійкості є результатом комбінованого впливу умов зовнішнього середовища та внутрішніх трансформацій (випадкових або планових). Відповідно до цього, в процесі її забезпечення мають бути враховані фактори внутрішнього та зовнішнього походження.

Зовнішні фактори пропонується розглядати як політичні, економічні, соціальні, технологічні, екологічні, фінансові, правові та загальні впливи, що можуть виникати на мега-, макро- та мезорівні.

Внутрішні фактори запропоновано поділяти за ключовими об'єктами, що визначають достатність капіталу, стійкість ресурсної бази, ефективність розміщення ресурсів та якість активів, ефективність діяльності, ліквідність та рівень банківських ризиків.

З'ясовано, що механізм забезпечення фінансової стійкості – це сукупність об'єктної та суб'єктної складових, взаємодія яких реалізується на основі функціональної складової, включаючи інструментарій планування, аналізу, регулювання та контролю, спрямованих на забезпечення досягнення цільових показників, визначених стратегією та політикою банку.

Аналітичне дослідження проведено на основі даних на макрорівні банківської системи України, мікрорівні – діяльності АТ КБ «ПриватБанк» з 2018 по 2023 роки.

Визначено, що попри значні зовнішні загрози (повномасштабне вторгнення росії в Україну, що призводить до економічної та соціальної нестабільності), банківська система України залишається фінансово стійкою та здатною адаптуватися до нинішніх умов.

За результатами аналізу встановлено, що АТ КБ «ПриватБанк» має високу ефективність у забезпеченні фінансової стійкості, оскільки всі елементи механізму її забезпечення були адаптовані до поточних умов.

Аналіз фінансової стійкості АТ КБ «ПриватБанк» дозволив виявити внутрішні вразливості, які можуть знизити рівень фінансової стійкості при зростанні кризового потенціалу в зовнішньому середовищі: короткостроковий характер ресурсів; значна частка недіючих кредитів та можливість погіршення якості кредитного портфеля; залежність прибутку від результатів переоцінки портфеля цінних паперів та валютних позицій; високий операційний ризик.

Зважаючи на те, що зростання економічної та геополітичної невизначеності наразі стає важливим фактором, який все більше впливає на фінансову стійкість, у роботі розроблено та апробовано модель множинної регресії для оцінювання впливу невизначеності на показники фінансової стійкості АТ КБ «ПриватБанк» та рівень недіючих кредитів.

Перевагою підходу є те, що розроблена ураховує як економічні, так і геополітичні аспекти, оскільки передбачає включення як проксі-змінних відповідних індикаторів невизначеності. Це зумовлено тим, що ці фактори можуть взаємодіяти та спричиняти складні ефекти на фінансову стійкість банку та на рівень недіючих кредитів як результативних змінних.

Якість моделі визначається використанням відповідних статистичних тестів, що забезпечують як відбір вхідних даних (перевірка на мультиколінеарність, нормальність розподілу, гетероскедастичність та автокореляцію залишків), так і перевірку самої моделі (множинний R, R-квадрат, нормований R-квадрат, стандартна помилка, коефіцієнти детермінації).

Розроблена модель є ефективним інструментом для банків у прогнозуванні та управлінні ризиками в умовах невизначеності, допомагаючи розробляти обґрунтовані стратегії та тактики діяльності в умовах невизначеності, що підвищує рівень їх адаптованості до змін в економічному та політичному середовищах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Banna H., Alam A., Alam A. W., Chen X. H. Geopolitical Uncertainty and Banking Risk: International Evidence. 2023. 42 p. <https://ssrn.com/4325966>.
2. Bilgin M. H., Danisman G. O., Demir E., Tarazi A. Economic uncertainty, and bank stability: Conventional vs. Islamic banking. *Journal of Financial Stability*. 2021. № 56. P. 100911.
3. Chiang T. C. Geopolitical risk, economic policy uncertainty and asset returns in Chinese financial markets. *China Finance Review International*. 2021. № 11(4). P. 474-501.
4. Danisman G. O., Tarazi A. Economic policy uncertainty and bank stability. 2022. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3855469>.
5. Demirgüç-Kunt A., Detragiache E., Tressel T. Banking on the Principles: Compliance with Basel Core Principles and Bank Soundness. *Journal of Financial Intermediation*. 2008. № 17(4). P. 511-542.
6. Ingves S. Banking Crisis from an International Perspective. IMF. URL: <http://www.imf.org/external/np/speeches/2003/040803.htm> (дата звернення: 15.07.2023).
7. Jahn N., Kick T. Determinants of banking system stability: A macro-prudential analysis. Finance Center Münster, University of Münster. 2012. 89 p.
8. Karadima M., Louri H. Economic policy uncertainty and non-performing loans: The moderating role of bank concentration. *Finance Research Letters*. 2021. № 38. P. 101458.
9. Moudud-Ul-Huq S., Akter R. Impacts of economic policy uncertainty (EPU) and institutional quality (IQ) on bank risk-taking behavior. *Kybernetes*. 2022. 47 p.
10. Nguyen T. C., Thuy T. H. Geopolitical risk and the cost of bank loans. *Finance Research Letters*. 2023. № 54. P. 103812.

11. Nguyen T. V., Phan A., Tran D. V. Activity strategies, bank stability and policy uncertainty. *Journal of Economics and Finance*. 2023. №11. P. 1-25.
12. Phan D. H. B., Iyke B. N., Sharma S. S., Affandi Y. Economic policy uncertainty and financial stability—Is there a relation?. *Economic Modelling*. 2021. № 94. P. 1018-1029.
13. Phan D. H. B., Tran V. T., Iyke B. N. Geopolitical risk and bank stability. *Finance Research Letters*. 2022. № 46. P. 102453.
14. Ramskyi A., Budnichenko I. Financial stability of a bank – factor of stability of banking system. *Європейський науковий журнал економічних та фінансових інновацій*. 2018. № 2. С. 5-11. <https://doi.org/10.32750/2018-0201>.
15. Shabir M., Jiang P., Bakhsh S., Zhao Z. Economic policy uncertainty and bank stability: Threshold effect of institutional quality and competition. *Pacific-Basin Finance Journal*. 2021. № 68. P. 101610.
16. Shabir M., Jiang P., Shahab Y., Wang P. Geopolitical, economic uncertainty and bank risk: Do CEO power and board strength matter?. *International Review of Financial Analysis*. 2023. № 87. P. 102603.
17. Wu J., Yao Y., Chen M., Jeon B. N. Economic uncertainty and bank risk: Evidence from emerging economies. *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*. 2020. № 68. P. 101242.
18. Аналіз банківської діяльності. Підручник / А. М. Герасимович, М. Д. Алексеєнко, І. М. Парасій-Вергуненко. К.: КНЕУ, 2004. 599 с.
19. Балансові дані банків. *Національний банк України*. 2023. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1> (дата звернення: 01.08.2023).
20. Барановський О. І. Стійкість банківської системи України. *Фінанси України*. 2007. № 9. С. 75-87.
21. Безродна О. С. Планування відновлення діяльності банків як напрям мінімізації ризику зміни їх фінансової стійкості. *Фінансово-економічна інтеграція України: вплив на соціально-економічний розвиток держави та регіонів* : матеріали наукового круглого столу, 28 квіт. 2020 р.. Х., 2020. С. 5-7.

22. Біляєва В. Ю. Забезпечення фінансової стійкості банку засобами фінансового інжинірингу: дис.... канд. екон. наук: 08.00.08. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 360 с. https://www.hneu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/11/Bilyayeva-V.Yu_-Disertaciya-Vchenna-rada-D-64.055.02-2017.pdf (дата звернення: 21.03.2023).
23. Богун М. М. Управління фінансовою стійкістю банків як невід'ємною складовою національної економіки України. *Економіка та підприємництво*. 2021. Вип. 46. С. 73–85.
24. Бодрецький М. В. Принципи планування відновлення діяльності банку та фінансування в кризових ситуаціях. *Економічні студії*. 2020. № 4 (30). С. 7-12.
25. Бриштіна В. В., Ключко Л. А. Управління антикризовою фінансовою стійкістю банків. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2017. № 1. С. 37-53.
26. Варцаба В.І., Заславська О.І. Сучасне банківництво: теорія і практика : навч. посібник. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2018. 364 с.
27. Васькович І.М. Забезпечення фінансової стійкості банків України в умовах ринку: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.04.01. Львів, 2006. 19 с.
28. Вінниченко О. В., Громакова В. В. Теоретичні аспекти фінансової стійкості банку. *Бізнес Інформ*. 2020. № 5 (508). URL:http://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2020-5_0-pages-375_381.pdf (дата звернення: 04.08.2023).
29. Вовченко О. С., Єгоричева С. Б. Фінансова стабільність банків в умовах динамічного макроекономічного середовища : монографія. Полтава : ПУЕТ, 2021. 233 с.
30. Волкова В.В., Верницький Б.В. Методичні підходи до оцінки фінансової стійкості банку. *Фінанси, облік, банки*. 2018. № 1 (23). С.45-54.
31. Волкова Н. І., Бойко В. М. Управління фінансовою стійкістю банківської системи в контексті волатильності фінансового ринку. *Modern*

Economics. 2021. №27. С. 21-28. [https://doi.org/10.31521/modecon.V27\(2021\)-03](https://doi.org/10.31521/modecon.V27(2021)-03) (дата звернення: 21.03.2023).

32. Волкова Н., Попик А. Аналіз управління фінансовою стійкістю АТ КБ «ПриватБанк». *Економіка та суспільство*. 2022 № 45. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-11>.

33. Гарбар Є. С. Фактори впливу на фінансову стійкість банку в умовах нестабільного економічного середовища. *Науковий вісник Ужгородського університету Серія «Економіка»*. 2015. Випуск 1 (45). Т. 1. С. 184- 187.

34. Глосарій. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 27.08.2023).

35. Гуцал І. С. Банківське кредитування суб'єктів ринку в трансформаційній економіці України (питання теорії, методики, практики). Львів: ВАТ «БІБЛЬОС», 2001. 244 с.

36. Данік Н., Татко А. Удосконалення механізму забезпечення фінансової стабільності банківської системи України. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. Vol. 1, No. 5, 2022, pp. 1-9. doi: 10.46299/j.isjmef.20220105.01.

37. Дзюблюк О. В., Михайлюк Р. В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи : монографія. Тернопіль : Терно-граф, 2009. 316 с.

38. Довгань Ж. М. Фінансова стійкість банківської системи України: дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.08. Суми, 2012. 583 с.

39. Забезпечення умов стабільного функціонування банківського сектору України : монографія / О. М. Колодізєв, О. В. Бойко, І. О. Губарева та ін. // за заг. ред. к.е.н., доц. Колодізєва О. М. Харків : Вид. ХНЕУ, 2010. 312 с.

40. Заруцька О. П., Новікова Л. Ф. Управління банківськими ризиками та заходи відновлення діяльності в умовах потужних зовнішніх викликів. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2022. № 2 (78). С. 110-119.

41. Зверук Л. А., Босва С. К. Концептуальні засади дослідження управління фінансовою стійкістю банківських установ. *Бізнес Інформ*. 2017. № 3

(470). URL: <https://kontseptualni-zasadi-doslidzhennya-upravlinnya-finansovoyu-stiykistyu-bankivskih-ustanov> (дата звернення: 04.09.2023).

42. Зверяков М. І., Коваленко В. В., Сергєєва О. С. Управління фінансовою стійкістю банків : підручник. Київ: Видавництво «Центр учбової літератури», 2016. 520 с.

43. Зверяков О. М. Методологічні основи управління фінансовою стійкістю банківських установ. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 10. С. 175-182.

44. Звіт про фінансову стабільність. Грудень 2022 року. *Національний банк України*. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2022-N1.pdf?v=4 (дата звернення: 27.08.2023).

45. Звіт про фінансову стабільність. Червень 2023 року. *Національний банк України*. 2023. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2023-N1.pdf?v=4 (дата звернення: 27.08.2023).

46. Зінченко В.О. Сутність і поняття стійкості банківської системи. *Вісник УАБС*. 2007. № 2. С. 83–86.

47. Значення економічних нормативів в цілому по системі. *Національний банк України*. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442 (дата звернення: 27.08.2023).

48. Івасів І., Гарбар Є. Фінансова стійкість банків в умовах високої волатильності ринків. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2018. № 2. С. 47–55. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknteu_2018_2_5 (дата звернення: 21.03.2023).

49. Калємі Н.Є. Теоретичні і методичні аспекти управління фінансовою стійкістю банків. *Культура народів Причорномор'я*. 2012. № 252. С. 43-47.

50. Карпова О. І., Моргун І. М. Концептуальні підходи щодо вдосконалення управління фінансовою стійкістю банку. *Збірник наукових праць Харківського інституту банківської справи університету банківської справи НБУ*. № 1 (10). 2011. С. 13-18.

51. Квасницька Р. С., Гайдайчук Н. В. Методи управління фінансовою стійкістю банків. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2014. № 3(1). С. 116-118.
52. Ключко Л. А. Фінансова стійкість банків: теорія та методика оцінки: монографія. Ірпінь : Національний університет державної податкової служби України, 2013. 312 с.
53. Ключко Л. А. Фінансова стійкість комерційного банку, методи її оцінки та зміцнення: дис... канд. екон. наук: 08.04.01. К., 2002. 222 с.
54. Коваленко В. В. Методичні підходи до визначення рівня фінансової стійкості банківської системи. *Актуальні проблеми економіки*. № 7. 2011. С. 235-236.
55. Ковальова О. М. Ідентифікація кваліфікуючих факторів впливу в контексті управління фінансовою стійкістю комерційного банку. *Бізнес Інформ*. 2021. № 7. С. 212-221.
56. Криклій О. А., Москаленко А. О. Вплив невизначеності на ліквідність банківської системи країни. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8319> (дата звернення: 21.03.2023).
57. Корженко К. А. Підходи до класифікації факторів, що впливають на стійкість банківської установи. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки*. 2015. № 12 (1). С. 191- 195.
58. Корпоративне управління. АТ КБ «ПриватБанк». 2022. URL: <https://privatbank.ua/about/management/corp> (дата звернення: 27.07.2023).
59. Кочетков В. М. Забезпечення фінансової стійкості сучасного комерційного банку: теоретико-методологічні аспекти: монографія. К.: КНЕУ, 2002. 238 с.
60. Кузнецова А. Я., Погореленко Н. П. Механізм забезпечення фінансової стабільності банківської системи України. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2021. Вип. 2 (33). С. 37-47, doi:10.18371/fcaptp.v2i33.206396.

61. Кузнєцова Л. В., Маслов Ю. К. Процеси організація планування фінансової діяльності банку : монографія. Одеса: Пальміра, 2006. 193с.
62. Кушнір К. О. Поняття стійкості комерційних банків та її динамічні характеристики. *Інвестиції: практика та досвід*. 2008. № 20. С. 37-41.
63. Лачкова Л. І., Борисова А. О., Лачкова В. М. Механізм управління фінансової стійкістю банків. *Економіка і суспільство*. 2018. № 18. С. 1089-1092.
64. Майба В. В. Оцінювання факторів фінансової стійкості комерційних банків. *Моделювання та інформаційні системи в економіці*. 2011. Вип. 83. С. 49-65.
65. Максимова А.В. Оцінка фінансової стійкості банку: методичні підходи до аналізу та проблеми їх застосування. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Випуск 8. Частина 3. С. 205-208.
66. Малахова О. Л., Михайлюк Р. В. Управління фінансовою стійкістю банків : навчальний посібник. Тернопіль: Вектор, 2011. 300 с.
67. Марценюк Д. А. Механізм забезпечення фінансової стійкості комерційного банку : кваліфікаційна робота магістр, спец.: 072. Тернопіль, 2021. 77 с.
68. Методичні рекомендації щодо планування в банках України заходів на випадок виникнення непередбачених обставин: затверджені правлінням НБУ від 08.09.2008 № 271. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0271500-08#Text>.
69. Михайлюк Р. Концептуальні засади механізму управління фінансовою стійкістю комерційних банків. *Світ фінансів*. 2017. Випуск 3-4 (4-5). С. 21-32.
70. Михайлюк Р. В. Механізм управління фінансовою стійкістю комерційних банків: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08. Тернопіль: ТНЕУ, 2008. 20 с.
71. Момот О. М., Анісімова С. С. Фінансова стійкість банку: фактори впливу та механізм управління. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. 2011. Вип. 33. С. 157–163.

72. Нікольчук Ю. М., Лопатовська О. О. Організаційно-економічний механізм управління фінансовою стійкістю комерційного банку. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2020. № 1. С. 217-221.

73. Олійник А. В., Суцук Г. С. Управління фінансовою стійкістю банків. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. № 5 Т. 4. С. 159-163.

74. Павленко Л. Д., Шкромада Д. Ю., Соколенко К. О. Класифікаційна система факторів забезпечення фінансової стійкості банку в сучасних умовах. *Ефективна економіка*. 2019. № 5. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7041> (дата звернення: 01.09.2023). DOI: 10.32702/2307-2105-2019.5.35.

75. Парій В.М., Гонтар К.В. Фінансова стійкість комерційного банку: теоретичний аспект. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2014. № 47. С.127-131.

76. Про плани відновлення діяльності банків України та банківських груп: Положення, затверджене постановою правління НБУ 18.07.2019 № 95. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0095500-19#Text>.

77. Рисін В. В., Біда А. П. Фінансова стійкість банку: чинники та особливості забезпечення. *Ефективна економіка*. 2021. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8731> (дата звернення: 28.05.2023).

78. Річний звіт за 2018 рік. АТ КБ «ПриватБанк». URL: https://static.privatbank.ua/files/year_zvit_05_05.pdf (дата звернення: 28.08.2023).

79. Річний звіт за 2019 рік. АТ КБ «ПриватБанк». URL: <https://static.privatbank.ua/files/R%D1%96chnij+zv%D1%96t+za+2019rg..pdf> (дата звернення: 28.08.2023).

80. Річний звіт за 2021 рік. АТ КБ «ПриватБанк». URL: https://static.privatbank.ua/files/doc2_09092022.pdf (дата звернення: 28.08.2023).
81. Річний звіт за 2022 рік. АТ КБ «ПриватБанк». URL: https://static.privatbank.ua/files/doc2_09092022.pdf (дата звернення: 28.08.2023).
82. Скворчевський О. Є. Економетрія: текст лекції. НТУ «ХПІ», Харків, 2016. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua>.
83. Склеповий Є. В. Складові стійкості комерційного банку. *Фінанси України*. 2017. № 5. С. 138–143.
84. Смиковська А. С, Грушко В. І. Фінансова стійкість банку, її оцінка та шляхи підвищення. *Держава, регіони, підприємництво: інформаційні, суспільно-правові, соціально-економічні аспекти розвитку: матеріали міжнародної конференції* (м. Київ, 21-22 листопада 2019 р.). К.: Університет «КРОК», 2019. С. 351-355
85. Стадник А. С. Механізм державного антикризового регулювання банківської системи : дисертація ... канд. екон. наук, спец.: 08.00.08. Суми: СумДУ, 2019. 287 с.
86. Статистика індикаторів фінансової стійкості. Національний банк України. 2023. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=44575 (дата звернення: 28.08.2023).
87. Статистика. Національний банк України. 2023. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic> (дата звернення: 28.08.2023).
88. Стрес-тестування банків України. 2021 рік. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Stress_Test_Results_2021.pdf?v=4 (дата звернення: 28.08.2023).
89. Фещенко О. Л., Сініцин О. О. Механізм комплексного управління та забезпечення фінансової стійкості банку. *Наукові праці МАУП*. 2014. Вип. 2(41). С. 133-140.

90. Фінансовий менеджмент у банку : навч.посіб. / Журавльова Т.О., Макаренко Ю.П.,Турова Л.Л., Сірко А.Ю. Дніпро: Пороги, 2021. 360 с.
91. Цимбалюк М. С. Механізм забезпечення фінансової стійкості банку: кваліфікаційна робота ... магістр, спец.: 072. Київ, 2020. 180 с.
92. Шевцова О.Й., Горбунова Ю.Р. Управління фінансовою стійкістю банку. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2022. № 4 (80). С. 104-111.
93. Ямкова Ю. А., Павлюк К. В. Сутність фінансової стійкості комерційного банку. *Наука й економіка*. 2011. №2(22). С. 52-59.
94. Яременко О. Р., Беренич А. В. Механізм управління та фактори впливу на фінансову стійкість банку. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. №20. С. 918-924.
95. Офіційний сайт URL: <https://trends.google.com/trends/> (дата звернення: 28.09.2023).
- 96 Офіційний сайт URL: <https://www.vosviewer.com/> (дата звернення: 28.09.2023).
97. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду. URL: <https://www.imf.org/en/Home> (дата звернення: 10.10.2023).

ДОДАТКИ

Додаток А

Інструментарій аналізу фінансової стійкості банку

Ознаки	Характеристика
Методи аналізу	фінансового аналізу; рейтингові методи; статистичні та економіко-математичні методи; евристичні, умовно експертні методи
Ієрархія аналізу	• стратегічний (SWOT-аналіз, PEST-аналіз, бенчмаркінг, побудова прогнозних моделей; сценарний аналіз); • тактичний (дескриптивні моделі, засновані на використанні фінансової звітності: складання форм звітності, надання звітності у різних аналітичних розрізах, вертикальний, горизонтальний, коефіцієнтний аналіз). Застосовується для розробки контрольних заходів; • оперативний (моделі, що встановлюють нормативні значення показників фінансової стійкості банку та передбачають аналіз відхилень фактичних даних). Застосовується в процесі регулювання та контролю
Період аналізу	• попередній (обґрунтування управлінських рішень та формування стратегії забезпечення фінансової стійкості банку та планів); • поточний (оцінка змін стану об'єктів фінансової стійкості банку, виявлення небажаних відхилень та причин їх виникнення, своєчасне проведення заходів щодо їх усунення); • ретроспективний (накопичення інформації про стан об'єктів фінансової стійкості банку та ефективності її забезпечення)
Тип аналізу	• повний (об'єктом аналізу є сукупність усіх об'єктів); • вибірковий (об'єктом аналізу є окремі аспекти/види діяльності банку або окремі об'єкти)
Частота аналізу	• разовий (проводиться епізодично за якихось певних умов (у разі форс-мажору; змін в зовнішньому середовищі); • періодичний (проводиться систематично через певний інтервал часу: щоденний, тижневий, декадний, місячний, квартальний, річний)

Рис. А.1. Класифікація аналізу фінансової стійкості банку

Джерело: складено автором на основі [10, 13, 32, 36, 50, 76, 90]

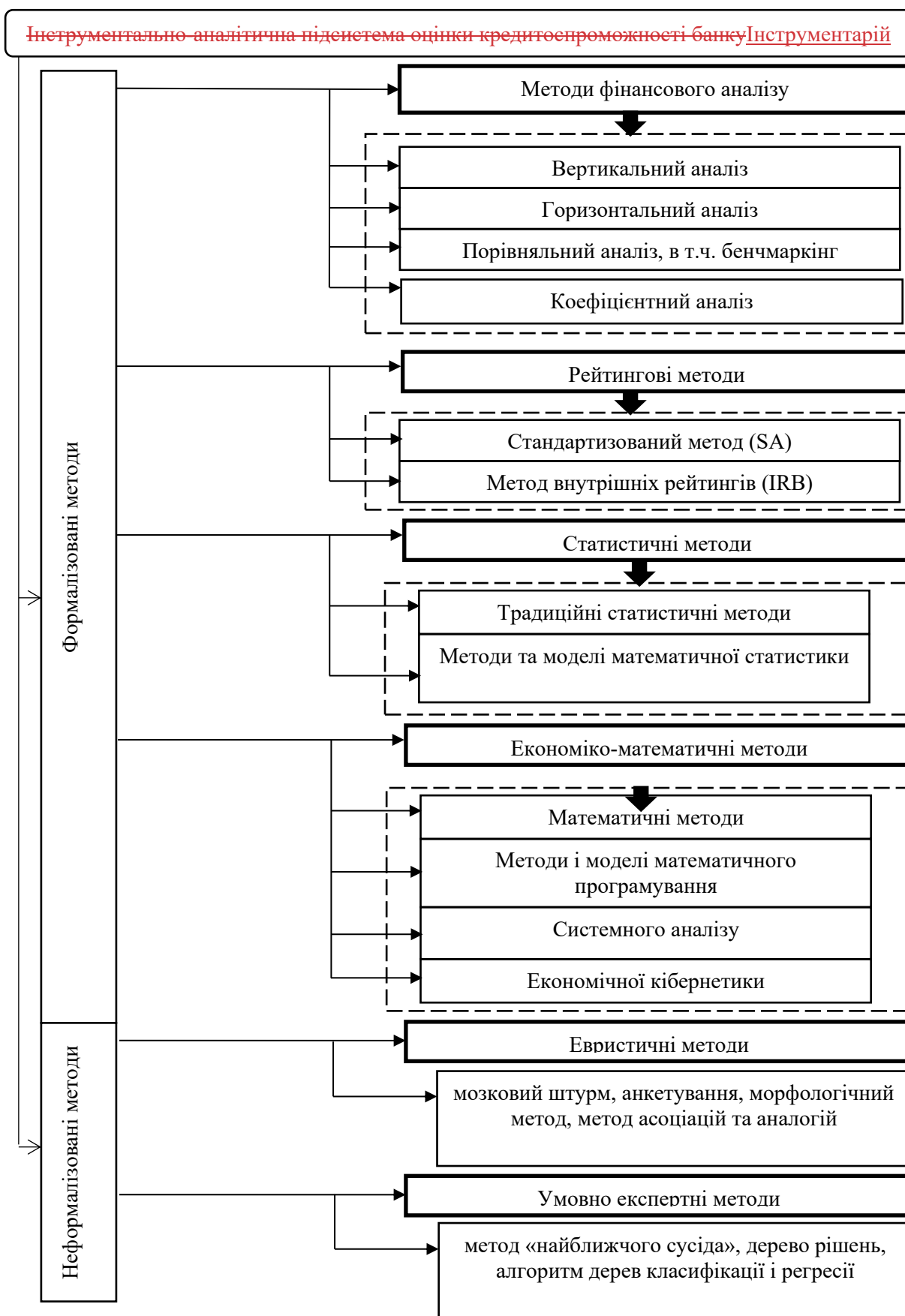

Рис. А.2. Інструментарій аналізу фінансової стійкості банку

Джерело: складено автором на основі [10, 13, 32, 36, 50, 76, 90]

Додаток Б

**Основні коефіцієнти, що можуть використовуватись для аналізу
фінансової стійкості банку**

Таблиця Б.1

Перелік коефіцієнтів, що характеризують фінансову стійкість банку

Порядок розрахунку	Характеристика
1	2
Капіталізація	
(Власний капітал + відрахування до резервів на покриття втрат за активами) / (Загальні активи – нематеріальні активи)	можливість визначити, який рівень капіталу має банк та який рівень коштів знаходиться в розпорядженні банку умовно-постійно
(Власний капітал + відрахування до резервів на покриття втрат за активами) / клієнтське та короткострокове фінансування	
(Власний капітал + відрахування до резервів на покриття втрат за активами) / необоротні активи	
(Власний капітал + відрахування до резервів на покриття втрат за кредитами) / кредити	
(Власний капітал + відрахування до резервів на покриття втрат за активами) / загальні активи	
(Власний капітал + відрахування до резервів на покриття втрат за активами) / загальні зобов'язання	
(Власний капітал + відрахування до резервів на покриття втрат за активами) / сукупні активи, зважені за ступенем ризику	
(Регулятивний капітал – капітал 1-го рівня) / (загальні активи – нематеріальні активи)	
(Регулятивний капітал – капітал 1-го рівня) / необоротні активи	
(Регулятивний капітал – капітал 1-го рівня) / кредити	
(Регулятивний капітал – капітал 1-го рівня) / загальні активи	
(Регулятивний капітал – капітал 1-го рівня) / загальні зобов'язання	
(Регулятивний капітал – капітал 1-го рівня) / загальні активи, зважені за ступенем ризику	
Основні фонди / клієнтське та короткострокове фінансування	
Основні фонди / загальні активи	
Основні фонди / загальні зобов'язання	
Інвестиції у власний капітал / сукупний капітал	
Регулятивний капітал / (загальні активи – нематеріальні активи)	
Регулятивний капітал / клієнтське та короткострокове фінансування	
Регулятивний капітал / необоротні активи	
Регулятивний капітал / кредити	
Регулятивний капітал / сукупні активи	
Регулятивний капітал / сукупні зобов'язання	
Регулятивний капітал / сукупні активи, зважені за ступенем ризику	
Субординований борг / сума основних фондів	
Капітал 1-го рівня / сукупні активи – нематеріальні активи	
Капітал 1-го рівня / необоротні активи	
Капітал 1-го рівня / кредити	
Капітал 1-го рівня / загальні активи	
Капітал 1-го рівня / загальні зобов'язання	
Капітал 1-го рівня / загальні активи, зважені за ступенем ризику	

Продовження таблиці Б.1

1	2
Загальний капітал / загальні активи	
Ліквідність	
Депозити / загальні зобов'язання	можливість визначити, наскільки є збалансованою ресурсна база та активи за строками та можливістю банку своєчасно виконати свої зобов'язання
Ліквідні активи / загальні активи	
Ліквідні активи / сума депозитів	
Ліквідні активи / клієнтське та короткострокове фінансування	
Кредити / депозити клієнтів	
Кредити/загальні активи	
Кредити / загальні активи	
Рентабельність	
(Прибуток до оподаткування + резерви на покриття втрат за активами) / сукупна виручка	можливість визначити наскільки стабільно діяльність банку є прибутковою до врахування витрат за можливими ризиками та після
(Сукупні витрати – процентні витрати) / (Сукупні активи – нематеріальні активи)	
(Сукупні витрати – процентні витрати) / клієнтське та короткострокове фінансування	
(Сукупні витрати – процентні витрати) / власний капітал	
(Сукупні витрати – процентні витрати) / необоротні активи	
(Сукупні витрати – процентні витрати) / кредити	
(Сукупні витрати – процентні витрати) / загальні активи	
(Сукупні витрати – процентні витрати) / загальні зобов'язання	
(Сукупні витрати – процентні витрати) / сукупна виручка	
(Сукупні витрати – процентні витрати) / загальні активи, зважені за ступенем ризику	
(Дохід від торгових операцій + інші операційні доходи) / операційний дохід	
Співвідношення витрат і прибутку (операційні витрати / операційний дохід)	
Процентні витрати / депозити	
Процентні витрати / загальні зобов'язання	
Процентні витрати / сукупні витрати	
Процентний дохід / процентні витрати	
Чистий дохід / (загальні активи – нематеріальні активи)	
Чистий дохід / клієнтське та короткострокове фінансування	
Чистий дохід / власний капітал	
Чистий дохід / необоротні активи	
Чистий дохід / кредити	
Чистий дохід / загальні активи	
Чистий дохід / дохідні активи	
Чистий дохід / сукупні витрати	
Чистий дохід / загальні зобов'язання	
Чистий дохід / сукупна виручка	
Чистий дохід / загальні активи, зважені за ступенем ризику	
Чистий процентний дохід / середній розмір активів	
Чиста процентна маржа	
Чистий процентний дохід / власний капітал	
Чистий процентний дохід / необоротні активи	
Чистий процентний дохід / кредити	
Чистий процентний дохід / загальні активи	
Чистий процентний дохід / дохідні активи	
Чистий процентний дохід / сукупні витрати	
Чистий процентний дохід / загальні зобов'язання	

Продовження таблиці Б.1

1	2
Чистий процентний дохід / сукупний операційний дохід	
Чистий процентний дохід / загальні активи, зважені за ступенем ризику	
Непроцентний дохід / середній розмір активів	
Позареалізаційні доходи / чистий дохід	
Інші операційні доходи / середній розмір активів	
Інші операційні доходи / (загальні активи – нематеріальні активи)	
Інші операційні доходи / клієнтське та короткострокове фінансування	
Інші операційні доходи / власний капітал	
Інші операційні доходи / необоротні активи	
Інші операційні доходи / кредити	
Інші операційні доходи / загальні активи	
Інші операційні доходи / дохідні активи	
Інші операційні доходи / сукупні витрати	
Інші операційні доходи / загальні зобов'язання	
Інші операційні доходи / сукупна виручка	
Інші операційні доходи / загальні активи, зважені за ступенем ризику	
Прибуток до оподаткування / чистий дохід	
Прибуток до оподаткування / (загальні активи – нематеріальні активи)	
Прибуток до оподаткування / клієнтське та короткострокове фінансування	
Прибуток до оподаткування / власний капітал	
Прибуток до оподаткування / необоротні активи	
Прибуток до оподаткування / кредити	
Прибуток до оподаткування / загальні активи	
Прибуток до оподаткування / дохідні активи	
Прибуток до оподаткування / сукупні витрати	
Прибуток до оподаткування / загальні зобов'язання	
Прибуток до оподаткування / сукупна виручка	
Прибуток до оподаткування / загальні активи, зважені за ступенем ризику	
Середня рентабельність активів (ROAA)	
Середня рентабельність власного капіталу (ROAE)	
Сукупні витрати / (загальні активи – нематеріальні активи)	
Сукупні витрати / клієнтське та короткострокове фінансування	
Сукупні витрати / власний капітал	
Сукупні витрати / необоротні активи	
Сукупні витрати / кредити	
Сукупні витрати / загальні активи	
Сукупні витрати / дохідні активи	
Сукупні витрати / загальні зобов'язання	
Сукупні витрати / сукупна виручка	
Сукупні витрати / загальні активи, зважені за ступенем ризику	
Сукупні операційні витрати / загальні активи	
Сукупні операційні витрати / дохідні активи	
Сукупний операційний дохід / (загальні активи – нематеріальні активи)	
Сукупний операційний дохід / клієнтське та короткострокове фінансування	
Сукупний операційний дохід / власний капітал	
Сукупний операційний дохід / необоротні активи	
Сукупний операційний дохід / кредити	
Сукупний операційний дохід / загальні активи	
Сукупний операційний дохід / дохідні активи	
Сукупний операційний дохід / сукупні витрати	
Сукупний операційний дохід / загальні зобов'язання	

Продовження таблиці Б.1

1	2
Сукупні витрати / сукупна виручка	
Сукупна виручка / загальні активи, зважені за ступенем ризику	
(Чистий процентний дохід + чистий дохід від комісій та зборів) / (чистий процентний дохід + сукупний непроцентний операційний дохід)	
Якість активів	
Відрахування до резервів на покриття втрат за кредитами/ (кредити + відрахування до резервів на покриття втрат за кредитами)	можливість зробити висновок про якість кредитного портфелю та розмір ризиків, пов'язаних з можливим неповерненням активів, внаслідок чого ризиків невиконання банком своїх зобов'язань вчасно
Відрахування до резервів на покриття втрат за кредитами / (операційний дохід + відрахування до резервів на покриття втрат за кредитами)	
Відрахування до резервів на покриття втрат за кредитами / кредити	
Відрахування до резервів на покриття втрат за кредитами / чистий процентний дохід	
Відрахування до резервів на покриття втрат за кредитами / загальні активи	
Відрахування до резервів на покриття втрат за кредитами/ чистий дохід	
Резерви на покриття втрат за кредитами / сума наданих кредитів	
Резерви на покриття втрат за кредитами / (кредити + відрахування до резервів на покриття втрат за кредитами)	
Резерви на покриття втрат за кредитами / кредити	
Резерви на покриття втрат за кредитами / проблемні кредити	
Резерви на покриття втрат за кредитами / загальні активи, зважені з урахуванням ризику	
Чисті списання / середній сукупний обсяг наданих кредитів	
Чисті списання / чистий дохід до відрахувань у резерви на покриття втрат за кредитами	
Чисті списання / кредити	
Чисті списання / сукупні активи	
Проблемні кредити / (сукупний капітал + резерви на покриття втрат за кредитами)	
Проблемні кредити / (кредити + відрахування до резервів на покриття втрат за кредитами)	
Проблемні кредити / (кредити + резерви на покриття втрат за кредитами)	
Проблемні кредити / кредити	
Проблемні кредити / власний капітал	
Загальні активи, зважені з урахуванням ризику / загальні активи	
Якість ресурсів	
Залишки коштів клієнтів на вимогу / загальні зобов'язання	можливість зробити висновок про якість ресурсів та розмір ризиків, пов'язаних з можливим їх відтоком
Строкові кошти клієнтів / загальні зобов'язання	

Джерело: [61]

Додаток В
Аналітична складова забезпечення фінансової стійкості
АТ КБ «ПриватБанк»

Таблиця В.1

Характеристика аналітичного інструментарію в розрізі об'єктної складової

Об'єкт	Характеристика
Капітал	Аналіз нормативів капіталу НБУ
Кредитний ризик	Аналіз спроможності позичальників виконувати свої зобов'язання з погашення кредитів та сплати процентів; аналіз якості кредитного портфелю з метою моніторингу рівня кредитного ризику; ліміти кредитування; економічні нормативи НБУ
	Індикатори раннього попередження, а саме ознаки аномальної поведінки/діяльності клієнтів, які потенційно можуть призвести до погіршення профілю ризику клієнта
	Стрес-тестування кредитного ризику
Валютний ризик	Аналіз валютних позицій.
	Аналіз нормативів валютної позиції НБУ
	Стрес-тестування валютного ризику
Процентний ризик	GAP-аналіз, в ході якого активи та зобов'язання, чутливі до зміни процентної ставки, об'єднуються у групи за часовим діапазоном
	Стрес-тестування процентного ризику банківської книги на основі аналізу чутливості чистого процентного доходу до зміни процентних ставок, виходячи з припущення, що ставки змінюються на визначену кількість процентних пунктів.
Ризик ліквідності	Аналіз нормативів ліквідності НБУ.
	Ліміти за показниками розривів ліквідності, обсягу високоякісних ліквідних активів, концентрацій джерел фінансування тощо
	Відтоки значних сум коштів за основними клієнтами, щоб максимально знизити вірогідність непередбачуваних змін обсягу ресурсів
	Прогноз руху коштів по поточним рахунках клієнтів
	Ризик ліквідності кредитів без визначеної дати виконання (кредитні картки)
	Розриви ліквідності за методикою GAP-аналізу (порівняння обсягів активів та зобов'язань за строками до погашення) в істотних валютах та в еквіваленті національної валюти
	Стрес-тестування ліквідності

Джерело: складено автором на основі [10, 13, 32, 36, 50, 76, 90]

Додаток Г

Аналіз якості кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк»

Таблиця Г.1

Динаміка показників кредитного ризику портфеля фізичних осіб АТ КБ «ПриватБанк» за 2018-2023 рр.

Дата	Показник	Абсолютне значення, в розрізі ймовірності дефолту позичальника, тис. грн					Питома вага, в розрізі ймовірності дефолту позичальника, %				
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
01.01.2019	Сума кредитної заборгованості	39864200	147779	418704	257299	28942284	57,25	0,21	0,60	0,37	41,57
	Кредитний ризик	878 227	21 632	144 998	164 941	26261413	3,20	0,08	0,53	0,60	95,60
01.01.2020	Сума кредитної заборгованості	47 795 923	78 681	359 049	240 805	26345741	63,88	0,11	0,48	0,32	35,21
	Кредитний ризик	916 731	15 445	118 153	148 100	25897873	3,38	0,06	0,44	0,55	95,58
01.01.2021	Сума кредитної заборгованості	45 047 358	68 643	205 608	145 454	13103531	76,91	0,12	0,35	0,25	22,37
	Кредитний ризик	839 591	8 688	66 152	85 518	12717128	6,12	0,06	0,48	0,62	92,71
01.01.2022	Сума кредитної заборгованості	57 752 630	92 187	241 038	154 555	9 904 405	84,75	0,14	0,35	0,23	14,53
	Кредитний ризик	1 046 765	7 256	77 291	88 281	9 622 732	9,65	0,07	0,71	0,81	88,75
01.01.2023	Сума кредитної заборгованості	50 553 058	141 112	580 382	378 479	9373866	82,84	0,23	0,95	0,62	15,36
	Кредитний ризик	924 338	13 454	186 134	232 237	7786679	10,11	0,15	2,04	2,54	85,17
01.07.2023	Сума кредитної заборгованості	57 892 856	558 355	49 247	266 711	9 039 488	85,38	0,82	0,07	0,39	13,33
	Кредитний ризик	1 105 852	74 863	9 879	153 000	7 537 402	12,45	0,84	0,11	1,72	84,87

Джерело: розраховано автором на основі [32-34]

Таблиця Г.2 – Динаміка показників кредитного ризику портфеля суб'єктів господарювання АТ КБ «ПриватБанк» за 2018-2023 рр.

Дата	Показник	Абсолютне значення, в розрізі ймовірності дефолту позичальника, тис. грн										Питома вага, в розрізі ймовірності дефолту позичальника, %		
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	1	2-8	9-10
01.01. 2019	Сума кредитної заборгованості	187750	565287	1558973	1747591	626784	540741	100	40258	621682	5414958	1,4	2,2	96,3
	Кредитний ризик	618	7855	43328	52932	29153	508	0	4563	107933	3870215	0,1	0,0	99,8
01.01. 2020	Сума кредитної заборгованості	321640	79166	239927	90780	56294	4311	19390	5487	4318	21588200	1,9	2,5	95,5
	Кредитний ризик	25341	966	10913	1540	1836	16	2802	154	2320	21461369	0,1	0,1	99,7
01.01. 2021	Сума кредитної заборгованості	435022	161465	222489	118441	55470	2883	3220	686	21792	21285077	2,3	3,3	94,3
	Кредитний ризик	32167	4408	10623	5877	1298	309	148	190	6651	21281385	0,1	0,1	99,7
01.01. 2022	Сума кредитної заборгованості	420319	111145	264620	109221	71552	28753	732	2506	29201	16809236	3,8	3,1	93,0
	Кредитний ризик	27411	1021	13631	1591	1602	707	55	619	8823	16802053	0,2	0,1	99,6
01.01. 2023	Сума кредитної заборгованості	675808	130285	320549	81372	15396	1551	1557	1888	16709	16462897	8,2	3,9	87,7
	Кредитний ризик	33758	1524	15733	1203	622	4	8	1 09	1344	16459234	0,4	0,2	99,3
01.07. 2023	Сума кредитної заборгованості	17 317 05	1 451 01	4 875 07	1 519 32	495 94	123 96	12 00	24 97	69	170 054 43	8,8	4,3	86,8
	Кредитний ризик	768 06	12 38	262 92	33 86	25 71	6 01	43	1 69	69	169 654 13	0,4	0,2	99,3

Джерело: розраховано автором на основі [32-34]

Додаток Д

Дані для оцінювання впливу невизначеності на фінансову стійкість АТ КБ «ПриватБанк»

Таблиця Д.1

Вхідні дані для розрахунку регресії з 01.01.2018 по 01.01.2023

Дата	Фінансова стійкість банку		Індикатори невизначеності				
	NPL, %	Z-показник	GPR	GPR UKR	GEPU	WUI	WUI UKR
01.01.2018	87,60	-1,657275401	92,43	0,11	150, 6203843	17973	12802
01.01.2019	83,40	0,895837955	87,42	0,07	268,5532213	15897	10532
01.01.2020	78,40	2,155027389	138,42	0,17	226,9550892	16095	11151
01.01.2021	74,00	1,573714093	90,58	0,43	196,4417	14890	9392
01.01.2022	69,90	2,198907449	141,17	1,77	232,9017	25577	21774
01.01.2023	69,20	1,497593057	105,60	1,90	251,8932	29340	12321

Джерело: розраховано автором на основі [32-34]

Таблиця Д.2

Нормалізовані дані для розрахунку регресії з 01.01.2018 по 01.01.2023

Дата	Фінансова стійкість банку		Індикатори невизначеності				
	NPL	Z-показник	GPR	GPR_UKR	GEPU	WUI	WUI_UKR
01.01.2018	1,41681	-1,92413	-0,68851	-0,73696	1,063362	-0,330917	-0,043228
01.01.2019	0,850984	-0,14932	-0,89334	-0,78363	0,950947	-0,676309	-0,550789
01.01.2020	0,177382	0,726018	1,191808	-0,66696	-0,50683	-0,643367	-0,412383
01.01.2021	-0,41539	0,321914	-0,76415	-0,36362	-1,57615	-0,843848	-0,805687
01.01.2022	-0,96774	0,756522	1,304243	1,199753	-0,29844	0,934189	1,962865
01.01.2023	-1,06205	0,268997	-0,15005	1,351423	0,367108	1,560253	-0,150777

Джерело: розраховано автором на основі [32-34]